

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені БОРИСА ГРІНЧЕНКА

ISSN 2412-2491 (Online)

ISSN 2311-2425 (Print)

DOI: <https://doi.org/10.28925/2311-2425.2022.189>

STUDIA
PHILOLOGICA

ФІЛОЛОГІЧНІ СТУДІЇ

Збірник наукових праць

Друкується з грудня 2012 р.

Виходить двічі на рік

Випуск 18-19

Київ•2022

Засновник:

Київський університет імені Бориса Грінченка

Друкується з грудня 2012 р.

Виходить двічі на рік

Індексується індексується в міжнародних бібліографічних базах Google Scholar, Національною бібліотекою України імені В.І. Вернадського

Збірник наукових праць підтримує політику відкритого доступу

Адреса засновника: вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2, м. Київ, 04053

Адреса редакції: вул. Левка Лук'яненка, 13-Б, м. Київ, 04212

Офіційний сайт: <http://studiap.kubg.edu.ua>

Рекомендовано до друку Вченою радою Київського університету імені Бориса Грінченка
(протокол № 10 від 30 листопада 2022 р.)

Головний редактор:

Колесник О. С., професор кафедри германської філології Факультету романо-германської філології Київського університету імені Бориса Грінченка, доктор філологічних наук, професор (Україна).

Заступник головного редактора:

Бондарева О. Є., професор, головний науковий співробітник кафедри української літератури, компаративістики і грінченкознавства Факультету української філології, культури і мистецтва Київського університету імені Бориса Грінченка, доктор філологічних наук, професор (Україна).

Видавничий редактор:

Букрієнко А. О., Завідувач кафедри японської мови і перекладу Факультету східних мов Київського університету імені Бориса Грінченка, кандидат філологічних наук (Україна).

Члени редакційної колегії:

Брацькі А. С., професор кафедри української літератури, компаративістики і грінченкознавства Факультету української філології, культури і мистецтва Київського університету імені Бориса Грінченка, доктор габілітований гуманітарних наук (Україна);

Винтонів М. О., професор кафедри української мови Факультету української філології, культури і мистецтва Київського університету імені Бориса Грінченка, доктор філологічних наук, професор (Україна);

Гайдаш А. В., професор кафедри германської філології Факультету романо-германської філології Київського університету імені Бориса Грінченка, доктор філологічних наук, доцент (Україна);

Гарачковська О. О., професор кафедри зв'язків з громадськістю і журналістики факультету журналістики і міжнародних відносин Київського національного університету культури і мистецтв, доктор філологічних наук, професор (Україна);

Дель Гаудіо С., професор кафедри романської філології та порівняльно-типологічного мовознавства Факультету романо-германської філології Київського університету імені Бориса Грінченка, доктор філософії (Україна);

Єсипенко Н. Г., завідувач кафедри англійської мови Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, доктор філологічних наук, професор (Україна);

Ковбасенко Ю. І., професор кафедри світової літератури Факультету української філології, культури і мистецтва Київського університету імені Бориса Грінченка, кандидат філологічних наук, професор (Україна);

Редька І. А., доцент кафедри германської філології Факультету романо-германської філології Київського університету імені Бориса Грінченка, кандидат філологічних наук, доцент (Україна);

Халіман О. В., доцент кафедри української мови Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, доктор філологічних наук (Україна);

Цапро Г. Ю., завідувач кафедри англійської мови та комунікації Факультету романо-германської філології Київського університету імені Бориса Грінченка, кандидат філологічних наук, доцент (Україна);

Шурма С. Г., доцент кафедри сучасних мов та літератур Гуманітарного факультету Університету імені Томаша Баті в Зліні (Чехія), кандидат філологічних наук, доцент (Україна); доктор філософії (нострифікація від Університету Масарика, Чехія);

Вей-лун Лу, доцент мовного центру медичного факультету Університету Масарика, Ph.D. (Чехія).

ISSN 2412-2491 (Online)

ISSN 2311-2425 (Print)

DOI: <https://doi.org/10.28925/2311-2425.2022.189>

BORYS GRINCHENKO KYIV UNIVERSITY

ISSN 2412-2491 (Online)

ISSN 2311-2425 (Print)

<https://doi.org/10.28925/2311-2425.2022.189>

SSTUDIA

PHILOLOGICA

PHILOLOGICAL
STUDIES

Scholarly Journal

Published since December 2012

Frequency: semi-annual

Issue 18-19

Kyiv•2022

Founder:
Borys Grinchenko Kyiv University
Published since December 2012
Frequency: semi-annual
Indexed by Google Scholar, Vernadsky National Library of Ukraine

The journal supports open access policy
Borys Grinchenko Kyiv University
18/2 Bulvarno-Kudriavska St, Kyiv, 04053
Editorial Board: 13-B Levka Lukianenka St, Kyiv, 04212

Recommended for publication by the Academic Council of Borys Grinchenko Kyiv University
(Rec. No. 10 dated 30.11.2022)

Editor-in-Chief:

Kolesnyk O. S., Professor of the Department of Germanic Philology, Faculty of Romance and Germanic Philology, Borys Grinchenko Kyiv University, Doctor of Philological Sciences, Professor (Ukraine).

Vice Editor-in-Chief:

Bondareva O. Ye., Professor, Leading Specialist of the Department of Ukrainian Literature, Comparative Studies and Grinchenko Studies, Faculty of Ukrainian Philology, Culture and Art, Borys Grinchenko Kyiv University, Doctor of Philological Sciences, Professor (Ukraine).

Commissioning Editor:

Bukriienko A. O., Head of the Department of Japanese and Translation, Faculty of Oriental Languages, Borys Grinchenko Kyiv University, Candidate of Philological Sciences (Ukraine).

Editorial Board Members:

Bracki A. S., Professor of the Department of Ukrainian Literature, Comparative Studies and Grinchenko Studies, Faculty of Ukrainian Philology, Culture and Art, Borys Grinchenko Kyiv University, Doctor of Humanities (Ukraine);

Vintoniv M. O., Professor of the Department of the Ukrainian Language, Faculty of Ukrainian Philology, Culture and Art, Borys Grinchenko Kyiv University, Doctor of Philology, Professor (Ukraine);

Gaidash A. V., Professor of the Department of Germanic Philology, Faculty of Romance and Germanic Philology, Borys Grinchenko Kyiv University, Doctor of Philological Sciences, Associate Professor (Ukraine);

Garachkovska O. O., Professor of the Department of Public Relations and Journalism, Faculty of Journalism and International Relations, Kyiv National University of Culture and Arts, Doctor of Philological Sciences, Professor (Ukraine);

Del Gaudio S., Professor of the Department of Romance Philology and Comparative-Typological Linguistics, Faculty of Romance and Germanic Philology, Borys Grinchenko Kyiv University, Ph.D. (Ukraine);

Yesypenko N. H., Head of the Department of English, Faculty of Foreign Languages, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Doctor of Philological Sciences, Full Professor (Ukraine);

Kovbasenko Yu. I., Head of the Department of World Literature, Faculty of Ukrainian Philology, Culture and Art, Borys Grinchenko Kyiv University, Ph.D. in Philology, Professor (Ukraine);

Redka I. A., Associate Professor of the Chair of Germanic Philology, Faculty of Romance and Germanic Philology, Borys Kyiv Grinchenko University, Candidate of Sciences (Philological Sciences), Associate Professor (Ukraine).

Khaliman O. V., Associate Professor of the Ukrainian Language Department, H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, Doctor of Philological Sciences (Ukraine);

Tsapro G. Yu., Associate Professor of the English Philology and Translation Department, Faculty of Romance and Germanic Philology, Borys Grinchenko Kyiv University, Ph.D. in Linguistics, Associate Professor (Ukraine);

Shurma S. H., Assistant Professor of the Department of Modern Languages and Literatures, Faculty of Humanities, Tomas Bata University in Zlin, Ph.D. (Czechia);

Wei-lun Lu, Assistant Professor of the Faculty of Arts, the Language Center, Masaryk University, Ph.D. (Czechia).

ISSN 2412-2491 (Online)

ISSN 2311-2425 (Print)

DOI: <https://doi.org/10.28925/2311-2425.2022.189>

Зміст

Мовознавство

<i>Грищенко О.В., Цапро Г.Ю.</i> Що залишається фейком у медіа: зміни за двадцять років (англ.).....	7
<i>Колесник О.С., Гуріна А.С.</i> “ЗЛИЙ ГЕНІЙ” у структурі вербально модельованого світу (англ.).....	18
<i>Меркулова С.І., Роговий В.О.</i> Стратегії передачі інтертекстуальності наукового дослідження К. Леброна Making of Black Lives Matter українською мовою.....	38
<i>Панібог А.С.</i> Казкові прецедентні імена в англomовному медіа-дискурсі.....	49
<i>Сіваєва О.С.</i> ВАКЦИНАЦІЯ крізь призму медіа-дискурсу (англ.)	58
<i>Шабельник К.О., Бобер Н.М.</i> Комунікативні стратегії боржника у романі С.Кінселли “Зізнання шопоголіка” (англ.).....	66
<i>Шмігер Т.</i> Заголовки літургійних книг як проблема відповідності у релігійному перекладі (англ.).....	80

Літературознавство

<i>Ковбасенко Ю. І.</i> “Україна понад усе” чи “Пушкин – это наше всё ”? (Українська освіта та російська література).....	92
---	----

Лекції провідних учених

<i>Гайдаш А.В., Шева, Леся і Франко:</i> тематичний аналіз нового навчального плану в університеті Ляйпцига (англ.).....	112
--	-----

CONTENTS

Linguistics

<i>Gryshchenko O., Tsapro G. What Is Still Fake in the Media: A Change over Twenty-Years' Time.....</i>	7
<i>Hurina A., Kolesnyk O. “Evil Mastermind” in the framework of a verbally modeled reality.....</i>	18
<i>Merkulova S., Rohovyi V. Strategies of rendering intertextuality of scientific research The Making of Black Lives Matter by Christopher J. Lebron (in Ukr.).....</i>	38
<i>Paniboh A. Fairytale precedent names in English media discourse (in Ukr.)....</i>	49
<i>Sivaieva O. "VACCINATION through the Prism of Media Discourse.....</i>	58
<i>Shabelnyk K., Bober N. Debtor Communicative Strategies Analysis in “Confession of a Shopaholic” by S. Kinsella</i>	66
<i>Shmiher T. Titles of Liturgical Books as the Problem of Correspondence in Religious Translation</i>	80

Literary criticism

<i>Kovbasenko Y. „Ukraine is above all else“ or „Pushkin is our everything“? (Ukrainian education and Russian literature) (in Ukr.).....</i>	92
--	----

Lectures by prominent scholars

<i>Haidash A. Sheva, Lesya and Franko: a case study of a new syllabus in Leipzig University.....</i>	112
--	-----

МОВОЗНАВСТВО Linguistics

<https://doi.org/10.28925/2311-2425.2022.1891>
UDC 811'111

WHAT IS STILL *FAKE* IN THE MEDIA: A CHANGE OVER 20-YEARS' TIME

Olena Gryshchenko

Borys Grinchenko Kyiv University
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7678-9851>
o.hryshchenko@kubg.edu.ua

Galyna Tsapro

Borys Grinchenko Kyiv University
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0748-7531>
g.tsapro@kubg.edu.ua

This work is licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International License. To view a copy of this license, visit <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/> or send a letter to Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, USA.

In the modern world of high technologies, real opportunities and open information, fake becomes an integral part of life and one of the consequences of human activity. The age of excessive information and quick accessibility to any facts and news is concurrently the time of deficiencies. A lot of information which is obtained is insufficient, misleading, ambiguous, deceptive and absolutely fake. 'Fake' tends to substitute more and more real thing, notions and events and to modify real-life communication. It misleads, manipulates, misinforms, makes you believe in the possibility of "multiplicity of truths" and suggests the existence of multiple realities.

The research offers a corpus-based analysis of collocations with FAKE in 'The Economist' issues published in 2001 and 2021. The two corpora have been processed with the help of Sketch Engine. The results obtained demonstrate a great shift in the media discourse within the 20-year period picturing what is fake. Only two things prove to be fake in both years: fake ID and fake card. In the year 2001 the main focus is on fake

photography, image, watch, product. However, in the year 2021 the predominant topic is fake news, then there go the following collocations: fake information, link, account, order, divorce, personality, degree, certificate, medicine and vaccine. It seems that the frequency use has changed, 37 and 57 cases of FAKE as an adjective in the year 2001 and 2021 respectively. Collocations having a positive meaning in newspaper articles published in 2001 are the following fake pancreas, fake target, fake (threat) image, neutral collocations are fake parapets, fake pigeons, fake houses, fake waterway, and negative – fake IDs, fake documentation, fake profits, fake jobs, fake cuppa, fake watches, fake products; while in 2021 all collocations with FAKE are marked as negative (fake medicine, fake vaccine, fake ids, fake certificates, fake data, fake account, etc.). FAKE news proves to be the most frequently collocation in the media discourse of 2021.

Keywords: *fake, corpus analysis, collocations, media discourse, The Economist*

Грищенко О.В., Цапро Г.Ю., Що залишається фейком у медіа: зміни за двадцять років

У сучасному світі високих технологій, реальних можливостей та відкритої інформації фейк стає невід'ємною частиною життя та одним із наслідків людської діяльності. Епоха надлишку інформації та швидкої доступності будь-яких фактів і новин є водночас часом недоліків. Багато інформації, яка отримується, є недостатньою, дезінформативною, неоднозначною, оманливою та абсолютно фейковою. «Фейк» має тенденцію замінювати все більше реальних речей, понять і подій і змінювати комунікацію в реальному житті. Він вводить в оману, маніпулює, дезінформує, змушує вас повірити в можливість «множинності істин» і припускає існування кількох реальностей.

Дослідження пропонує аналіз на основі корпусу сполучень із FAKE у випусках The Economist, опублікованих у 2001 та 2021 роках. Два корпуси оброблено за допомогою SketchEngine. Отримані результати демонструють значну зміну медійного дискурсу протягом 20-річного періоду щодо того, що є фейком. Лише дві речі виявилися фальшивими за обидва роки: фальшиве посвідчення особи та фальшива картка. У 2001 році основна увага зосереджена на підроблених фотографіях, зображеннях, годинниках, продуктах. Однак у 2021 році переважальною темою є фейкові новини, потім йдуть наступні словосполучення: фейкова інформація, посилання, обліковий запис, замовлення, розлучення, особистість, диплом, сертифікат, ліки та вакцина. Схоже, що частота вживання змінилася, 37 і 57 випадки FAKE як прикметника у 2001 і 2021 роках відповідно. Словосполучення, що мають позитивне значення в газетних статтях, опублікованих у 2001 році: fake pancreas, fake target, fake (threat) image, neutral collocations are fake parapets, fake pigeons, fake houses, fake waterway, негативне – fake IDs, fake documentation, fake profits, fake jobs, fake cuppa, fake watches, fake products; в той час як всі словосполучення з FAKE у медійних текстах мають негативну конотацію (fake medicine, fake vaccine, fake ids, fake certificates, fake data, fake account, etc.). FAKE news виявилось найвживанішим словосполученням у статтях, опублікованих у 2021.

Ключові слова: *фейк, корпусний аналіз, колокації, медіадискурс, The Economist*

Introduction.

The origin of the word 'fake' is traced back to the XVIII century however its present meaning made it one of the most common and popular words of our century. Fake is generally perceived as lies, untruth, deception, forgery and

counterfeit. Earlier research (Bolinger, 1973; Weinrich, 1965) on lying emphasized the necessity of its study within the framework of linguistics. Language itself does not lie and cannot lie but is only used to convey false and deceptive information. Accordingly, lying is “of concern to linguistics” (Weinrich, 2006, p. 9).

Fake has become an essential part of our modern world and continues to retain its position and to keep its relevance. It is mainly associated with ‘fake news’ and is widely spread with the help of mass media (mass media discourse) which actively participate in the construction of modern reality. This reality is often referred to as virtual, augmented, untruthful, fake, ‘comfortable, etc. Fake has influenced different spheres of life, i.e. social, personal, interpersonal, political, cultural, educational, economic, including the spheres of communication, employment, religion and fashion. It has affected people’s behavior and language. It has changed the way we communicate, the way various types of discourse are produced, processed and comprehended.

Theoretical background.

Media play a major role in the modern society. Apart from providing people with information, they shape ideas, influence beliefs and behaviours, transform attitudes, shape identity and create a new reality with multiple characteristics, a “collective socio-historic and socio-cultural reality” (O’Keeffe, 2006, p. 31). Broadcast and printed media represent specific reality. New media objects, including several areas of new media which have emerged, “create the illusions of reality” (Manovich, 2001, p. 34). This reality of mass media is known as the reality of “second-order observations” which “replaces knowledge prescriptions” and shapes the reality itself (Luhmann, 2000, p. 85).

The importance of the media in the modern world is “incontrovertible”. “The media have largely replaced older institutions (such as the Church, or trade unions) as the primary source of understanding of the world”. In modern democracies they have a vital function as “a public forum” (Talbot, 2007, p. 3).

Mass media is “the intersection of mass communication, culture, and technology”. The term ‘new media’ is usually applied to various new technologies which provide “human-computer interaction” (Giles, 2003, pp. 7-8). Mass media influence culture and present its ideas in definite ways (Turow, 2020, p.18).

Mass media discourse (or media discourse) is a broad term. It is a “generic structure, a socially binding forum”. It is a form of mass communication and interaction. It is intertwined with different types of discourse — online, news

discourse, newspaper, political, public, advertising, economic, argumentative, official, cultural, psychological, national, virtual, persuasive, military, conflict, educational, manipulative, power discourse and discourse of fake — which is known as “interdiscursivity” (O’Keeffe, 2006, p. 26, p. 28).

Media discourse is a multidisciplinary field. It “circulates in and across institutions and it is deeply embedded in the daily life and daily interactions of almost everyone” (Talbot, 2007, p. 5). If “discourses are bodies of knowledge and practice that shape people” (Talbot, 2007, p. 13), media discourse has even a more crucial role in this process, as nowadays everyone is engaged in media discourse significantly. Major categories of media content are often referred to as genres (primary genres), which include entertainment, news (soft news, hard news), information, education, and advertising (Turow, 2020, p. 68) are genres of media discourse.

Results and discussion.

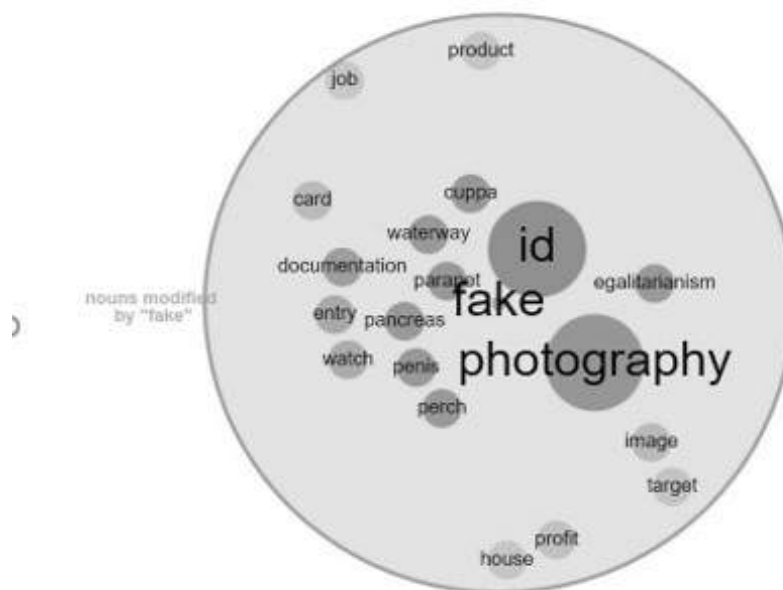
The aim of the research is to unveil how the topic of FAKE covered in the “The Economist” articles has changed in 20 years’ time as well as to interpret the meaning of collocations with FAKE as positive, neutral or negative and respectively news passages containing such collocations. The object of the study is the newspaper discourse containing the lemma *FAKE*. The subject of the study is collocations with *FAKE* as an adjective in “The Economist” articles. “The Economist” weekly magazine (The Economist) published in the years of 2001 and 2021 has been chosen as the material for the research.

Two corpora were created to carry out the research. The first corpus of 2001-year comprises 51 files, 3674799 tokens (lemma *FAKE* occurs 37 times in 20 files out of 51); the second one of 2021 consists of 51 files, 2275989 tokens (lemma *FAKE* occurs 57 times in 24 files out of 51).

Both the corpus analysis and discourse analysis have been applied. To process and investigate the corpora Sketch Engine (Sketch Engine) has been used.

Collocations with *FAKE* usually have negative connotation as *FAKE* is interpreted as not true, original or genuine and thus produces negativity on the whole word combinations containing *FAKE* as an adjective. Nonetheless, the discourse analysis of the news passages containing collocations with *FAKE* clearly demonstrates that collocations with *FAKE* may have positive, neutral or negative colouring, which completely depends on the context in which such collocations are used.

FAKE in 2001. The corpus analysis of 2001 year “The Economist” articles has enabled to produce the following n-gram presenting nouns modified by FAKE

(see Figure 1).

Figure 1. N-gram of FAKE in 2001

The collocation *fake pancreas* is marked positively, where FAKE means *artificial*, which indicates the technological and medical progress to help people suffering from diabetes: *In the next 25 years, as the number of diabetics worldwide doubles to 300m, the demand for **fake** pancreases will soar. Add to that an ageing population that is going to need better hearing, eyesight and livers. No surprise that the bionics industry is enjoying such robust growth. FAKE pancreas is a man-made device that is designed to release insulin in response to changing blood glucose levels in a similar way to a human pancreas. The topics of revolutionary steps in health care are urgent as they give patients hope to live a normal life and do not feel like being at risk all the time. Though the collocation *fake pancreas* was only used in “The Economist” issues published in 2001, the topic is still discussed, but *artificial* is a more common adjective than *fake* in such word combinations.*

Another collocation with FAKE which gives a positive meaning to the news passage is *FAKE target*: *“Then, about 20 minutes later and 5,000 miles away, an interceptor rocket carrying a small “kill vehicle” was unleashed from the Kwajalein atoll in the Marshall Islands; within eight minutes, the killer had detached itself, figured out which was the **fake** target and collided with the real one at more than 16,000 miles per hour”*. The collocation *FAKE target* in the

given news passage presents the successful launch of the missile able to detect false and real targets proves the Pentagon's fruitful work.

The collocation *fake threat image* displays advantages of new technologies used in airports, thus prescribing the whole news passages positive meaning: *“Another technology that has been the focus of renewed interest is advanced forms of luggage scanner ... “threat image projection” (TIP). The idea behind TIP is to keep luggage screeners on their toes by randomly projecting a **fake** “threat image” — in other words, a picture of a knife, gun or explosive device — into occasional items of luggage. When the screener presses the “threat” button, the **fake** image is removed, and the luggage can be checked again for real threats. In this way, it is possible to monitor the performance of individual screener”*.

The description of a new casino building depicting a FAKE assemble and FAKE decorations can be considered to be neutral as it imitates a medieval Italian village without pretending to be original or unique: *“NESTLING between concrete highways, with shopping malls to the south and a squatter camp to the north, a medieval Tuscan village has popped up in Johannesburg. If the mark of an authentic casino is fakery, then Monte casino is authentic. **Fake** pigeons perch on **fake** parapets on **fake** old Italian houses. Phoney ducks frolic in pseudo-streams that babble beside imitation cobbled streets”*. To continue the topic of casinos and their design, in the following news passage the collocation with FAKE can be seen neutral as a *FAKE* waterway actually presents an artful conception of designers: *“One argument was about New Orleans. ... Hoteliers battled against a development in the style of Las Vegas, afraid it would take away their regular tourist business, and an extravagant plan to build a **fake** waterway lined with palm trees beside the Mississippi was scrapped”*.

The discourse analysis of news passages having collocations with FAKE with negative meaning indicates that they deal mostly with law breaching and illegal goods production: 1) *She compounded her crime by using a **fake** ID to try to buy her margarita – and by encouraging her goody-two-shoes twin sister, Barbara, to join her in flouting the law;* 2) *Worse still, state auditors have found that two-thirds of the state-run firms they checked last year had padded their books with billions of dollars of **fake** profits;* 3) *Mr. Wang bought a number of **fake** products – which abound in China – then demanded compensation from the shops that sold them;* 4) *Many Brazilian animals are smuggled across the country's long northern borders to Venezuela, Colombia or the Guyanas, whence they are exported with **fake** documentation;* 5) *Mr. Jospin was again in the judicial news,*

*this time refusing to answer allegations of **fake** jobs for party members in the south-west before he was prime minister; 6) The “triple border” has long been a centre of smuggling and money-laundering. Small-time sacoleiros (bag carriers) carry contraband cigarettes and **fake** watches across the bridge from Ciudad del Este, in Paraguay, to Brazil.*

Summarizing topics revealed in the 2001 year “The Economist” articles, we can say that most media attention was paid to legal issues and technologies (See Table 1), with the first having a negative connotation and the latter – a positive one.

Table 1. Collocations with FAKE in “The Economist” published in 2001

topics in the newspaper articles	meanings of collocations with FAKE		
	positive	neutral	negative
technologies	<i>fake pancreas</i> <i>fake target</i> <i>fake (threat) image</i>		
design		<i>fake parapets</i> <i>fake pigeons</i> <i>fake houses</i> <i>fake waterway</i>	
law breaching • legal papers • economics • counterfeit products			<i>fake IDs</i> <i>fake documentation</i> <i>fake profits</i> <i>fake jobs</i> <i>fake cuppa</i> <i>fake watches</i> <i>fake products</i>

FAKE in 2021.The n-gram of collocations with FAKE in the 2021 “The Economist” articles present different collocates and consequently different topics covered in the media compared to the year of 2001(see Pictures 1 and 2).

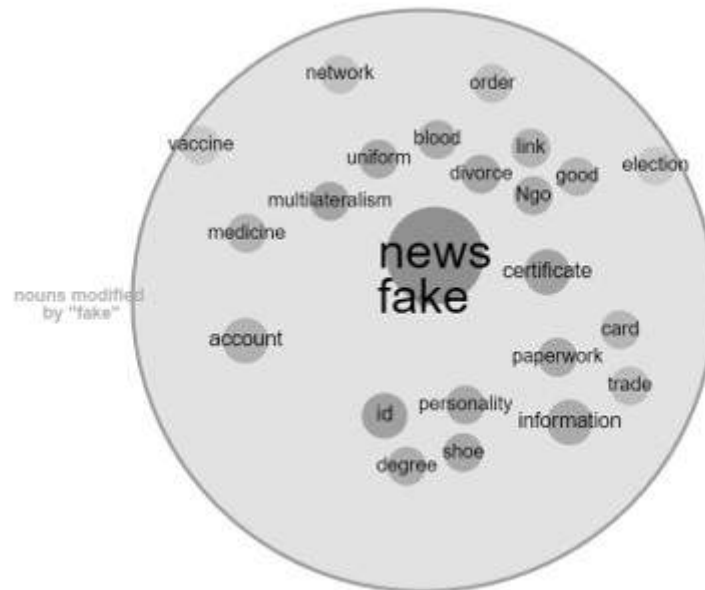

Figure 2. N-gram of FAKE in 2021

The characteristic feature of “The Economist” discourse of 2021 year is that all collocations with FAKE have a negative connotation.

The only topic which is common for the years of 2001 and 2021 is legal documentation and it is presented by collocations *FAKE IDs*: 1) *Purchases are paid in crypto currencies that can be cashed out in bank accounts opened with **fake** ids (a driving license from Tennessee costs \$150, for instance; 2) a Pakistan based firm that allegedly creates **fake** ids used by trolls.*

The most frequently used collocation in the newspaper articles is *FAKE news* and newspaper passages containing it cover a number of various topics, most of which are connected with politics and law: 1) *Thus, his claim that Barak Obama was born in Africa; his attacks on “**fake** news” and whatever “Deep State” agency or dutiful public servant impeded him; and his electoral-fraud delusion. The QAnon conspiracy, which Mr. Trump directly promoted, was essentially an effort by his supporters to write these fabrications into a single narrative; 2) Indeed, RTV SLO has proved too independent for Slovenia’s current Prime Minister, Janez Jansa. For more than a year he has been browbeating the network’s journalists on social media, calling their reports “**fake** news”; 3) In Turkey Mr. Erdogan was accusing journalists of spreading “**fake** news” long before Donald Trump made it fashionable; 4) Hong Kong’s chief executive, Carrie Lam, appears unsympathetic to reporters’ complaints. She says officials are mulling a law against “**fake** news”, a term they use to describe coverage they*

dislike; 5) Freedom of speech Inconvenient truths Governments keen to muzzle journalists are abusing laws against "fake news" during his final days Mohamed Monir, an Egyptian journalist, was so short of breath he could barely speak. It is necessary to point out that in some cases FAKE news is not meant actually fake, it is not approved by authorities or a government member and is marked as misinformation though in reality it can bear true facts.

The topic of pandemic is an urgent one raised in the newspaper articles issued in 2021 and it is represented by a number of collocations with FAKE (see Table 2):

Table 2. Collocations with FAKE covering the topic of pandemic

collocations	Example sentences
fake covid test certificates	<i>Europol, the EU'S police agency, says fake covid test certificates have already started to turn up at borders</i>
fake vaccination certificates	<i>Failing to win trust, Russian authorities are resorting to sticks and carrots. In Moscow, restaurants and cafés are allowed to serve people indoors only if they have a qr code proving they have been vaccinated. Hospitals refuse routine treatment to anyone without a jab. Public sector and service workers have been ordered to get vaccinated. But although more people are now signing up for jabs, there is a side effect: a thriving black market for fake vaccination certificates, qr codes and medical exemptions.</i>
fake vaccines	<i>Meanwhile, China will continue to be plagued by fake vaccines.</i>
fake news	<i>Neither Boyko Borisov, who served as prime minister for most of the past 12 years, nor the caretaker cabinet that replaced him after his government fell in April have mounted a serious public - information campaign to combat fake news about the vaccines.</i>
fake vaccination documents	<i>People tend to join dating apps to find love. But social media users in Kazakhstan swipe right for less romantic services. On an array of platforms hustlers now do a roaring trade in fake vaccination documents.</i>
fake exemptions certificates	<i>Kazakhstan's healthcare system is one of the country's most corrupt sectors. A black market in fake exemption certificates and in forged covid19 tests showing a negative result is thriving.</i>
fake vaccination passport	<i>One young man complained to local media that he had been given an unwelcome gift—a fake vaccination passport that his parents had bought with a bribe without his knowledge.</i>
fake	<i>A pile of fake corpses littered the heart of Bangkok. The bodies —</i>

corpses	<i>white sacks stuffed with hay and spattered with red paint — symbolised Thai victims of covid19. “They’re dead because of the failure of this government,” a protester bellowed into a megaphone.</i>
fake medicines	<i>The variety of traps they have fallen into seems endless: medical staff demanding bribes to secure hospital admission, suppliers of fake medicines, and even, in several states, conmen who have painted over fire extinguishers to sell as oxygen cylinders.</i>
fake or low-quality medicines	<i>But a missing piece needed to make this market work is the establishment of a continent wide African Medicines Agency (ama), a proposed regulator that would be able to certify vaccines and root out fake or low-quality medicines.</i>

*Fake accounts seem to be widespread nowadays as the information about them appears in the newspaper articles: 1) Wells Fargo clawed back \$28m from John Stumpf on top of the \$41m he forfeited when he resigned as CEO of the lender in 2016, after a probe concluded he had engendered a culture that encouraged employees to open **fake** accounts to lift sales; 2) In December 2020 Facebook and Instagram re moved a network of 100 **fake** accounts link ed to the French armed forces after they sparred with Russian backed ones over the Central African Republic and Mali, among other African battlegrounds where the two countries vie for influence.*

→ **The sleuths who discovered the forgery suspect that it had multiple stages**

How the Data Colada authors speculate that the **fake** data were created

<table border="1"> <thead> <tr> <th>Mileage</th> </tr> </thead> <tbody> <tr><td>16862</td></tr> <tr><td>147738</td></tr> <tr><td>18780</td></tr> <tr><td>41930</td></tr> </tbody> </table> <p>❶ The culprits began with 6,744 real mileage readings reported to a car-insurance company.</p>	Mileage	16862	147738	18780	41930	Pair	<table border="1"> <tbody> <tr><td>16862</td></tr> <tr><td>147738</td></tr> <tr><td>18780</td></tr> <tr><td>41930</td></tr> <tr><td>17491</td></tr> <tr><td>147955</td></tr> <tr><td>19610</td></tr> <tr><td>42155</td></tr> </tbody> </table> <p>❷ To increase the sample size, they duplicated the data, and added a random number between zero and 1,000 to disguise it. However, they left a clue: the new data appeared in the Cambria typeface, whereas the original numbers were in Calibri.</p>	16862	147738	18780	41930	17491	147955	19610	42155																															
Mileage																																														
16862																																														
147738																																														
18780																																														
41930																																														
16862																																														
147738																																														
18780																																														
41930																																														
17491																																														
147955																																														
19610																																														
42155																																														
<table border="1"> <thead> <tr> <th>Mileage</th> <th>New mileage</th> </tr> </thead> <tbody> <tr><td>16862</td><td>30322</td></tr> <tr><td>147738</td><td>159209</td></tr> <tr><td>18780</td><td>47584</td></tr> <tr><td>41930</td><td>55332</td></tr> <tr><td>17491</td><td>57234</td></tr> <tr><td>147955</td><td>184531</td></tr> <tr><td>19610</td><td>20781</td></tr> <tr><td>42155</td><td>41253</td></tr> </tbody> </table> <p>❸ Instead of collecting real data, they generated new mileage readings by adding a random number between zero and 50,000 to each starting value.</p>	Mileage	New mileage	16862	30322	147738	159209	18780	47584	41930	55332	17491	57234	147955	184531	19610	20781	42155	41253	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Mileage</th> <th>New mileage</th> <th>Signed</th> </tr> </thead> <tbody> <tr><td>16862</td><td>30322</td><td>After</td></tr> <tr><td>147738</td><td>159209</td><td>Before</td></tr> <tr><td>18780</td><td>47584</td><td>After</td></tr> <tr><td>41930</td><td>55332</td><td>After</td></tr> <tr><td>17491</td><td>57234</td><td>Before</td></tr> <tr><td>147955</td><td>184531</td><td>Before</td></tr> <tr><td>19610</td><td>20781</td><td>Before</td></tr> <tr><td>42155</td><td>41253</td><td>After</td></tr> </tbody> </table> <p>❹ According to the paper, half of participants signed a statement that they were being truthful before reporting their new mileages, and half afterwards. It is unclear how the forgery affected the paper’s finding that the first group was more honest, though they did have lower starting mileages on average.</p>	Mileage	New mileage	Signed	16862	30322	After	147738	159209	Before	18780	47584	After	41930	55332	After	17491	57234	Before	147955	184531	Before	19610	20781	Before	42155	41253	After
Mileage	New mileage																																													
16862	30322																																													
147738	159209																																													
18780	47584																																													
41930	55332																																													
17491	57234																																													
147955	184531																																													
19610	20781																																													
42155	41253																																													
Mileage	New mileage	Signed																																												
16862	30322	After																																												
147738	159209	Before																																												
18780	47584	After																																												
41930	55332	After																																												
17491	57234	Before																																												
147955	184531	Before																																												
19610	20781	Before																																												
42155	41253	After																																												

Figure 3. The fake data stages in “The Economist” issue

FAKE data is also in the center of media attention: *If you write a book called “The Honest Truth About Dishonesty”, the last thing you want to be linked to is fake data. Yet a paper by Dan Ariely, a professor at Duke University, seems to be based on just that.* The thorough investigation and analysis are given in the newspaper article (see Figure 3).

Conclusion. Analyzing 20 years’ changes of topics connected with FAKE in the media discourse it can be assumed that more fake issues have appeared recently and the media outline urgent problems connected with them. The further research prospective will be focused on the investigation of collocations with FAKE in the social networks.

REFERENCES

1. Bolinger, D. (1973). Truth is a Linguistic Question. *Linguistic Society of America. Language*. Vol. 49 (3), 539-550.
2. Giles, D. (2003). *Media Psychology*. Mahwah, New Jersey.
3. Luhmann, N. (2000). *The reality of the mass media*. Stanford University Press, Stanford.
4. Manovich, L. (2001). *The Language of New Media*. Massachusetts Institute of Technology.
5. O’Keeffe, A. (2006). *Investigating Media Discourse*. Routledge: London and New York.
6. Sketch Engine. Accessed 23.09.2022 at: <https://www.sketchengine.eu/>
7. Talbot, M. (2007). *Media Discourse: Representation and Interaction*. Edinburgh University Press.
8. The Economist. Accessed 23.09.2022 at <https://www.economist.com/>
9. Turow, J. (2020). *Media Today. Mass Communication in a Converging World*. 7th edition. Routledge: New York and London.
10. Weinrich, H. (2006). *The Linguistics of Lying and Other Essays*. University of Washington Press, Seattle and London.

Дата надходження статті до редакції: 27.09.2022.

Прийнято до друку: 22.10.2022

<https://doi.org/10.28925/2311-2425.2022.1892>

UDC 81'1 : 81'22 : 81'374 +008

“EVIL MASTERMIND” IN THE FRAMEWORK OF A VERBALLY MODELED REALITY

Oleksandr Kolesnyk

Borys Grinchenko Kyiv University,

o.kolesnyk@kubg.edu.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1618-3804>

Anna Hurina

Borys Grinchenko Kyiv University,

annhurina@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6442-7228>

This work is licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International License. To view a copy of this license, visit <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/> or send a letter to Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, USA.

This article considers language means verbalizing the EVIL MASTERMIND in the framework of an alternative pop-cultural world. The paper regards an alternative reality as a logical construal, the result of categorizing and modeling activities. The said modeling unfolds according to the patterns of open systems' development and follows the logic of irrational rationalization that involves mythic space and its content as primary categorization filters. The latter is treated as the premises of myth-oriented semiosis. The article employs the multidisciplinary methodology of M-logic. The article addresses Loki as a prototype EVIL MASTERMIND which is identified as a temporarily tolerated system or a subsystem manifesting extraordinary capacities at different levels of organization and functioning, grudgingly tolerated by other systems due to its etiology essentially contrary to their own, responsible for both their benefits and eventual demise. The paper provides reconstructions of respective semantic features encoded in the verbal construals in Old Norse Eddic texts. Further interpretations of these semantic features result into their arrangement into a systemic cluster thus providing a look at the inner structure of the conceptualized notion of EVIL MASTERMIND in the archaic Germanic tradition. Loki's speech behavior is analyzed in terms of speech act semantics. Special attention is paid to the variant of EVIL MASTERMIND created in the alternative reality of a TV series "Loki". The article highlights peculiarities of the alternative EVIL MASTERMIND'S speech activities and focuses on their strategy-tactics arrangements. The paper provides comparative analysis of the two EVIL MASTERMINDS in regard to the patterns of "agonist" VS "antagonist" interactions, employed speech acts, strategies and tactics as well as synthetic interpretations of mythic concepts' transformations in a modeled alternative pop-cultural world.

Key words: *alternative world, agonist, antagonist, EVILMASTERMIND, semantics, concept, system, Loki*

Колесник О.С., Гурина А.С. “ЗЛИЙ ГЕНІЙ” у структурі вербально модельованого світу

У статті розглядаються мовні засоби вербалізації концепту EVIL MASTERMIND (ЗЛИЙ ГЕНІЙ) в рамках альтернативного поп-культурного світу. Стаття розглядає альтернативну реальність як логічний конструкт, результат категоризаційної та модельовальної діяльності. Зазначене моделювання розгортається відповідно до алгоритмів розвитку відкритих систем відповідно до логіки «ірраціональної раціоналізації», яка залучає міфічний простір та його зміст як первинні фільтри категоризації. «Ірраціональна раціоналізація» трактується як основа міфологічно орієнтованого семіозису. У дослідженні використано мультидисциплінарну методологію М-логіки. У статті скандинавський Локі розглядається як прототип ЗЛОГО ГЕНІЯ, котрий визначається як тимчасово толерована система або підсистема, що виявляє надзвичайні здібності на різних рівнях організації та функціонування, що з обмеженнями / застереженнями сприймається іншими системами через те, що її етіологія істотно суперечить їхній власній. Така система є для них ситуативно корисною, але в кінцевому рахунку є причиною їхнього руйнування. У статті представлені реконструкції семантичних особливостей номінацій Локі, закодованих у словесних конструкціях у давньоскандинавських едичних текстах. Вхіді подальших інтерпретацій ці семантичні особливості упорядковані в системний кластер, зміст котрого проектується на внутрішню структуру концептуалізованого ЗЛОГО ГЕНІЯ в архаїчній північно-германській традиції. Мовленнєва поведінка Локі аналізується з точки зору семантики мовленнєвих актів. Особливу увагу приділено варіанту ЗЛОГО ГЕНІЯ, створеному в альтернативній реальності серіалу «Локі». У статті висвітлюються особливості мовленнєвої діяльності альтернативного ЗЛОГО ГЕНІЯ та акцентується увага на її стратегічно-тактичному аранжуванні. Стаття містить порівняльний аналіз вербальних іпостасей двох ЗЛИХ ГЕНІІВ як учасників взаємодій «агоністів» та «антагоністів», з огляду на використані мовленнєві акти, стратегії й тактики, а також синтетичні інтерпретації трансформацій концептів-міфологем у модельованому альтернативному поп-культурному світі.

Ключові слова: *альтернативний світ, агоніст, антагоніст, ЗЛИЙ ГЕНІЙ, семантика, концепт, система, Локі*

Introduction

Despite the fact that current civilization has entered the “informational”, utterly technological and arguably “rational” era, modern worldviews are still determined by myths and mythic traditions. Myths provide a framework for people’s positioning themselves within this world and in regard to a number of alternative realities. Present-day linguistics, though claiming “cross-paradigmatic” or even “multidisciplinary” approach towards myth-related language phenomena, still tackles them through the prism of poetics, semiotics, folklore and discourse

studies (Lindow, 2000), philosophy and religion studies or anthropology (Hillgarth, 1986).

While myth is essentially verbal, language means are engaged in generating new meanings and senses, as well as rediscovering historically "obscured" senses pertaining to humans' past experiences of interaction with the world. On the other hand, human mental activities involved in categorizing the world and rationalizing states of affairs in certain realities are fundamentally irrational. Whether the present-day civilization is multi-faceted due to resurgence of ethnic cultures and the celebrated "cultural diversity" or, on the contrary, globalized and uniform, as the trends in the modern pop-culture suggest, the pattern of generating alternative realities and respective worldviews is a universal mechanism of back-reference to the subconscious (arguably, genetically as well as linguistically embedded) experience.

Any world (W) as a complex system is characterized by fluctuating sets of ontological (a), functional (b), temporal-locative (d), and axiological (c) parameters. Each characteristic as a fuzzy cluster is manifested to a certain degree. For instance, a fuzzy informational cluster A (objects with ontological features) comprises ordered pairs that mark respective segments of informational (conceptual) domains contextually explicated to a degree from 0 to 1: $A = \{(h_1, 0.4), (h_2, 0.3), (h_3, 1), (h_4, 0.6)\}$. This cluster expressed as μA function, shows to which degree $[0, 1]$ an element (h) is immersed in the domain, see [16]: $A = \{(h, \mu A(h)) | h \in H\}$ (Zadeh 1972). Respective notations are made for the system's other parameters. Considering possible shifts in categorizer's vantage point, we mark the dynamic fluctuations of each fuzzy set of parameters as of Δ . Irrational experience related to the myth and reflecting the fundamental features of a world is regarded as an inchoative axiomatic basic operator—"quantor" $Q|x00|$, where x00 marks a set of propositionally encoded ideas / experience of the WORLD (or any contextually focal object or a system around which states of affairs emerge, unfold and transform). Therefore, an alternative (possible) world appears as:

$$W = \sum \Delta \{ (h, \mu A(h)) | h \in H \} / Q|x00|, \Delta \{ (h, \mu B(h)) | h \in H \} / Q|x00|, \Delta \{ (h, \mu C(h)) | h \in H \} / Q|x00|, \Delta \{ (h, \mu D(h)) | h \in H \} / Q|x00|$$

Depending upon the degree of Δ and the range of parameters' variations a world may acquire any configuration W' . The number of W' is virtually unlimited and depends on variable streams of informational input, variable interpretational

coordinates, variable “pragmatic filters” (worldview related, axiological, professional) involved in categorization and verbal construing.

The algorithm of construing an alternative world encompasses two primary phases of systemic “involution” (“myth” => “reality” transition) and “evolution” (“reality” => “myth” transition). The said phases unfold through four logical stages that are identified as "form building" (1), "interaction" (2), "management" (3); "synthesis"(4). At each stage the initial mythic structures interact with conceptual and semiotic structures of later eras and national cultures and are involved in conscious (rational) and creative (irrational) selection and combination (1), sequencing and assembly (2), expanding, rearrangement and tuning (3), generalization and extending (4) (Kolesnyk, 2021). For instance, a number of key concepts from Scandinavian mythology are chosen and introduced into a number of diverse contexts following the logic and business “navigational markers” of present-day pop culture thus resulting into cinematic productions like “Thor” or “Loki” TV series.

Mythic space as the verbally accessible energy-informational continuum (correlative to a certain segment of the semiosphere and diverse language worldviews) functions as the container of irrational basic operators involved in categorization processes as well as shaping of alternative (possible) worlds. Mythic concepts and scenarios provide a subconscious field of reference to the laws of nature, humanity's true place in the universe, nonhuman worlds, thus orienting and centering diverse cultures and subcultures in the “primary” reality. Mythic logic and axiology, subconsciously acknowledged as true and thus appealing, are the reasons of present-day pop-culture’s active use of mythic scenarios in the construction of possible worlds in cinema, music and literature. This article tackles the verbal means employed in the creation of such worlds, and focuses on verbal representations of the EVIL MASTERMIND, primarily on the verbal behaviour of Loki in the respective TV series.

Notes on methodology

Verbal signs denoting components of an alternative reality manifest a number of specific features. The analysis of the latter requires an interdisciplinary approach and drawing wide cross-epistemic analogies. This article employs the methodology of the interdisciplinary M-logic (Kolesnyk 2016, 2019, 2021) combined with semantic reconstructions and interpretations (Hrygoryshyn, 2009), the elements of

cognitive analysis (Talmy, 1988; Wang, 2003; Wolff, 2010, 2017), discourse analysis (Dijk, 1983, 2006; Kuranova, 2018; Melko, 2019).

Verbal construing of alternative realities is identified as fluid myth-oriented semiosis. In this case, designations of the world basic concepts as well as the world's subjects' discourse are modeled through the above mentioned 4 stages of transformations. The logic of irrational rationalization drives sequences of cognitive procedures and designation acts which we address as “procedural interfunctions”.

Interpretations are carried out within the framework of previously introduced models of systemic interactions that focus on hierarchical and synergetic relations between systems and consider hierarchic causative-determinative (“descending” program from level 7 down to level 1), non-linear causative-symmetric (pairs of relations pertaining to levels 7-1 → 6-2 → 5-3 → 4 → system's re-profiling) and hierarchic-complementary (“resource consumption” and expansion from level 1 up to level 7) between systems' components.

The model is introduced in (Kolesnyk, 2016) and employed in integrative analysis of lingual, conceptual and cultural phenomena (Kolesnyk, 2021).

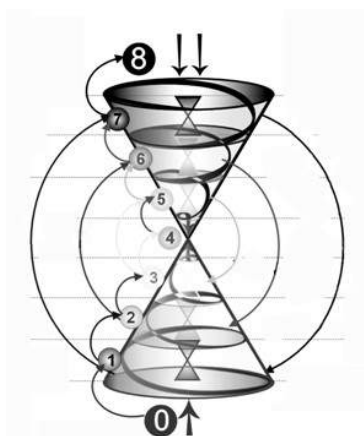

Figure 1. Causative logic of an open system's hierarchical plane organization

For instance, level 7 of the discussed model (Figure 2) stands for a system's ultimate purpose and capability of fitting the super-system's strategic program of development. In the field of linguistics, lingua-cultural studies and anthropology, this level addresses the connection of MAN and the WORLD, MAN and the NATION, MAN and the SACRED SPHERE, MAN and the UNIVERSE

(alternatively, MULTIVERSE) depending on the scale of analysis. Carrying out the most often vague, mystic, divine and empirically incomprehensible (due to its super-systemic origin) purpose-program determines the system's material, physical parameters (level 1 in the model).

2. Analysis and discussion

2.1. EVIL MASTERMIND though systemic analogies

Systems of diverse etiology engage in a vast variety of interactions. Paradigmatically these relations can be hierarchical, complementary, linear causative-consecutive as well as non-linear determinative etc. In the syntagmatic (synergetic) plane, the said relations are essentially those of cooperation (synergy, symbiosis), conflict, or domination. Each system as a complex multi-layered entity functions according to its ontological essence and potential, structural properties and pragmatic settings. Moreover, while each system is essentially auto-centered in regard to its pragmatics, the vector of its primary orientation is largely determined by its own prior experience of interacting with other systems and its own projected experience that targets future states of affairs within the relative reality. Systems of entirely contrary etiology are likely to employ contrary sets of navigational operators (values) and thus inevitably come into conflict in case of attempting to occupy the same physical space and use its resources. Therefore, any opponent is regarded by any system as hostile i.e. as an ENEMY / ANTAGONIST (cf. Talmy, 1988) and ascribed the whole array of negative attributes that are generalized as BAD / EVIL.

The “best representative” of the opposing system or a systemic cluster manifests a number of prominent properties at all structural levels. These features are either directly contrary to those of the AGONIST (categorizer, focal subject of a world, “positive by default” in its own categorization coordinates) or obtain supplementary negative connotations: $h|\Delta(a^{-n(0,1)}b^{-n(0,1)}d^{-n(0,1)}c^{-n(0,1)})| \in H\} / Q|x00|$. For instance, at level 1 (“physical”) the ANTAGONIST appears as “weak” or “strong, but destructive”; deformed or “well structured but dangerous / uncontrollable / alien”. At level 2 (“emotional”) the ANTAGONIST is regarded as the “experiencer of strange / wrong / alien emotions” or “experiencer of emotions triggered by inappropriate stimuli”. At level 3 (“mental”) the ANTAGONIST is seen as “stupid” or “clever but dangerous / destructive”. At level 4 (“social-adaptive”) the ANTAGONIST becomes the “outcast” or “grudgingly tolerated

alien increment”. At level 5 (“inter-group relations”) the ANTAGONIST functions as “destroyer / disruptor” or “situational ally”. At level 6 (“axiological”) the ANTAGONIST appears to be the “enemy / denier” or “ridiculer / copier”. Eventually, at level 7 (“informational”) the ANTAGONIST appears to be a scaled iconic embodiment of “the other world / dangerous alien world / death”.

In the context of different cultures, worldviews, alternative realities and mythological traditions the ANTAGONIST could emerge as ANTI-HERO, ENEMY KING, MYTHIC BEING (GOD, DEMON, LORD OF HELL). They may manifest either all of the above mentioned features or their specific combinations. The configuration dominated by the hypertrophied content of the system’s level 3 allows identifying the respective ANTAGONIST as EVIL MASTERMIND.

2.2. Mythic Loki: field of reference

In the Norse mythology Loki as a MYTHIC BEING, associated with both GODS and GIANTS, is a part of the SACRAL SPHERE (the over-system, container of senses and patterns of systems’ development) thus functioning as a “conceptual determiner”, the AGONIST and the ANTAGONIST that impacts the states of affairs in the respective world / worlds. As the AGONIST, Loki is accepted by the systemic cluster of different etiology (a Jotun among the Aesir).

The set of semantic features that determine the essence of the MYTHIC BEING potentially identified as EVIL MASTERMIND is encoded as an elliptic micro text in the inner form of its name. Its etymology has been debated and variants have proven to be rather diverse. However, a synthetic approach allows a dialectic “merge” of seemingly distant versions: 1) *Loki* < Old Norse. *lúka* “close, finish” < (?) I.E. *leu-g* “to break” (Pokorny, 1959, p. 686) which implies Loki’s role in stirring Ragnarok as “the end of all things”; 2) *Loki* ~ Lith. *Lokys* “bear” ~ Gr. *Λύκος* “wolf” that allude to Loki’s animalistic nature; 3) *Loki* < Old Norse. *logi* “flame, fire” (cf. G. *Loge*) < I.E. **leuk-* “light” (~ “shimmering”) (Pokorny, 1959, p. 687), which is claimed to be a weak assumption, yet it allows an associate Loki and an element which is absolutely dynamic, unstable and changing, i.e. “treacherous”, “shapeshifting” which Loki is, which further implications of “fast, dangerous, destructive”. 4) *Loki* < Proto-germ. **lukkaz-* “bent” < I.-E. **leug-* / *loug-* “bent” (Levitski, 2010, p. 366), where “bent” is a generalized metaphoric code-on of “twisted” → [“transforming” → “dynamic” / “fickle”] or “flexible” → [“adjusting” / “misbalancing”]. As E. Heide argues, Far. *Lokki*, Dan. *Lokkemand*,

Norw. *Loke*, *Lokke*, Sw. *Luki*, *Luku* < Germ. **luk-*, “something related to loops, knots, hooks, closed-off rooms, and locks” (cf. Sw. *lockanät* and Far. *lokkanet* “cobweb”, literally “Lokke's web”, Far. *lokki~grindalokki~grindalokkur* “daddy-long-legs” referring both to crane flies and harvestmen, modern Sw. *lockespindlar* “Locke-spiders”) (Heide, 2011, pp. 65-76). The latter version refers to Loki's physical skill as well as to his ability to “spin” intrigues and instigate conflict. Loki's alternative names (*heitir*) – *Hveðrungr*, *Loptr* – also allow associations with “sound” and “air”, respectively, thus reinforcing Loki's connection to elements and energies of the mythic world. Therefore, the basic proposition X00 identifying Loki encompasses the features of “dynamic / shifting” > “instigator / treacherous”, “weaver” > “plotter”, “finisher” > “destroyer”.

Language units denoting Loki in Old Norse texts explicate the following sets of ontological (a), functional (b), locative-temporal (d), and axiological (c) semantic features:

“giants' kin” / “ase” (=a01): *Laufeyjar sonr* [the mother is of the Aesir] (Thrymkviða, 18), *þeim er bróðir // Býleists í för*. The brother of Byleist accompanies them (Voluspa, 51), *Sá er nefndr Loki eða Loftr, sonr Fárbauta jötuns. Móðir hans er Laufey eða Nál, bræðr hans eru þeir Býleistr ok Helblindi*. “He is called Loki or Loftr, son of the giant Fárbauti. His mother is Laufey or Nál, his brothers are Býleist and Helblindi” (Gylfaginning, 33). Though he is a “mongrel”, his etiology is essentially contrary to the gods and men: as the “kin of giants” he is bound to be “the father of monsters” and fulfill a number of respective functions as an ANTAGONIST to these two races;

“witty / clever / sly” (=a02): *Hann hafði þá speki um fram aðra menn, er slægð heitir, ok vélar til allra hluta*. “He has surpassed all other men in what is called cunning and is good in all kinds of tricks” (Gylfaginning, 33);

“shapeshifter” (=a03): *En Loki hafði þá ferð haft til Svaðilfara* “And that was Loki who ran along with Swathifari” (Gylfaginning, 42), *En er þetta sá Loki Laufeyjarson, þá líkaði honum illa, er Baldr sakaði ekki. Hann gekk til Fensalar til Friggjar ok brá sér í konu líki* “So Loki son of Laufey did not like that no harm was done to Balder. So he went to Fensalar to Frigg in the likeness of a woman” (Gylfaginning, 49), *en oft um daga, brá hann sér í laxlíki ok falst þá þar, sem heitir Fránangrsfoss* “often in the day time he turned into a salmon and hid in the Fránang waterfall” (Gylfaginning, 50);

“instigator” / “trickster” / “mischief maker” / “liar” (=b01): *en Loki tók mistiltein ok sleit upp ok gekk til þings...* “Loki took the mistletoe and went to the

thing-place [Loki finding a murder weapon]" ... *Þá mælti Loki við hann: "Hví skýtr þú ekki at Baldri?"* "So Loki said: Why don't you throw something at Balder?" (a quesitive construction which is an insinuation or a prompt to action)... *Þá mælti Loki: "Gerðu þó í líking annarra manna ok veit Baldri sæmð sem aðrir menn. Ek mun vísa þér til, hvar hann stendr. Skjót at honum vendi þessum"* " So Loki said: Do like the others, entertain Balder as the others are doing. I will show you where he is standing" [a direct admonitionand urge towards an action], *er lauss Loki // líðr ór böndum // ok ragna rök // rjúfendr koma* "until Loki shakes his bonds loose and Ragnarok comes" (Baldrs draumar, 14), *Sá er enn talðr með ásum, er sumir kalla rógbera ásanna ok frumkveða flærðanna ok vömm allra goða ok manna.* "There is one more among the ases, whom some call the instigator of quarrels between the ases and a liar and a disgrace among the gods and men" (Gylfaginning, 33), *jöll ok áfu // færi ek ása sonum, // ok blend ek þeim svá meini mjöð.* "hate and venom I'll bring to sons of Ases and blend this poison with their mead" (Lokasena, 3) (a menasive-promisive speech act);

"traveler" (=b02): *Fló þá Loki, // fjatramr dundi, -// unz fyr útan kom // jötna heima // ok fyr innan kom // ása garða.* "Loki flew then – the feathers were rustling – away from Jotunheim to Asgard" (Thrymkviða, 9);

"companion" (=b03): *ok þeim atburðum, at Óðinn ok Hænir ok Loki höfðu komit til Andvarafors* "and told him that once Odin, Hænir and Loki came to Anvari's waterfall". (Reginismál, 1), *at Öku-Þórr fór með hafra sína ok reið ok með honum sá áss, er Loki er heitir* "Öku-Thor rode his goats and there was an as with him who was called Loki" (Gylfaginning, 44);

"negotiator" (=b04): *Loki kvað: "Illt er með ásum, //illt er með álfum; // hefr þú Hlórriða // hamar of folginn?"* "Loki said: Things are not well among the asses, nor among the elves. Did you get Hlórriði's [Thor's] hammer hidden?" (Thrymkviða, 7). Loki's verbal behavior is determined by the status and capacities of his adversary. He employs both declarative and quesitive speech patterns within a cooperative communicative strategy. He actively indulges in lying whenever it suits his purposes of is required by the quest: *Sat in alsnotra// ambótt fyrir //er orð of fann //við jötuns máli:// "Svaf vætr Freyja //átta nóttum, vá var hon óðfús //i Jötunheima."* "A wise servant-woman [Loki in disguise] sat near and she replied to the jotun: "Freyja stayed awake for eight nights, so willing to come to Jotunmeim" (Thrymkviða, 28);

"advisor" / **"plotter"** (=b05): *at hann hefði lið af hesti sínum, er Svaðilfari hét, en því réð Loki, er þat var til lagt við hann.* "then he asked for his horse

Swathilfari, and, as Loki had advised, he was allowed to have it” (Gylfaginning, 42), *Þá kvað þat Loki // Laufeyjar sonr: //“Þegi þú, Þórr, þeirra orða.// Þegar munu jötnar // Ásgarð búa //nema þú þinn hamar //þér of heimtir.”* “So said Loki, son of Laufeyja: Thor, you shouldn’t be saying this. The jotuns will capture Asgard if you do not (re)take your hammer” (Thrymkviða, 18). In this capacity Loki also deals with systems of the same rank and engages in the tactics of verbal argumentation within a cooperative communicative strategy;

“**birth-giver**” (=b06): *Lætr hann megi Hveðrungs // mundum standa // hjör til hjarta, // þá er hefnt föður.* (Voluspá, 55) “[Viðarr] pierces with the blade the heart of Hveðrung’s son [Fenrir], avenging his father [Oðin]” (Voluspá, 55), *Ól ulf Loki //við Angrboðu, // en Sleipni gat // við Svaðilfara; // eitt þótti skass //allra feiknast, //þat var bróður frá //Býleists komit.* “A wolf Loki fathered with Angrboda, and Sleipnir with Svathilfari; one more monster, the most dire, was sired by the brother of Byleist” (Völuspá in skamma, 11); *Loki át hjarta // lindi brenndu, // fann hann halfsviðinn // hugstein konu; //varð Loftr kviðugr // af konu illri; // þaðan er á foldu // flagð hvert komit* “Loki ate a woman’s heart, found in the fire half-burnt; thus was impregnated Loptr by an evil woman; that is where all witches come from” (Völuspá in skamma, 12);

“**bully**” / “**threat giver**” (=b07): *Loki kvað: "Gull er þér nú reitt // en þú gjöld of hefr // mikil míns höfuðs, // syni þínum // verðr-a sæla sköpuð; // þat verðr ykkarr beggja bani."* “Gold has been given, a big ransom for me you have received; your son will be ill-fated, it [the gold] will bring death to the both of you” (Reginsmál, 6). Dealing with a being of lower or equal rank Loki combines declarative speech acts with threats, bullying and menacing prophesying;

“**mocker**” / “**offender**” (=b08): *ása ok álfa, er hér inni eru, þú ert við víg varastr ok skjarrastr við skot.*”of all the Ases and elves, who are here, you [Bragi] are the most wary in war, and the shyest in shooting” (Lokasena, 13), *“Þegi þú, Óðinn, // þú kunnir aldregi // deila víg með verum; // oft þú gaft // þeim er þú gefa skyldira, // inum slævurum, sigr.”* “Silence Odin! You never could deal victory to men. Often you granted victory not to whom you should have, but to lesser men.” (Lokasena, 21), *“En þik síða kóðu // Sámseyu í, ok draptu á vétt sem vödur, // vitka líki // fórtu verþjóð yfir, // ok hugða ek þat args aðal.”* “But they say you on Samsey you beat the drum [worked seith magic], and plied magic like a volva, and in the form of a vitki fared among men. I think that was womanish” (Lokasena, 24), *“Þegi þú, Freyja, // þik kann ek fullgörva; // era þér vamma vant; // ása ok álfa, // er hér inni eru, // hvern hefir þinn hór verit.”* “Be silent Freya! I know well

that you are full of faults. To the Ases and elves who sit here you have been a whore” (Lokasena, 30), “*Þegi þú, Týr, // þú kunnir aldregi // bera tilt með tveim; // handar innar hægri // mun ek hinnar geta, //er þér sleit Fenrir frá.*” “Silence Tyr! You never could bring justice between two men. Your right hand, I also know, was chewed off by Fenrir.” (Lokasena, 38). These and other offensive accusations are identified as invective speech acts directed against virtually all key components of the system that tolerates a potentially dangerous “implant”. Employing multi-vectored and symmetric logic of systemic interactions, we suggest the following reconstruction of the dynamics of states of affairs in the mythic worlds’ cluster. As a representative of ontologically contrary system (a fractally scaled iconic subsystem) with its specific program of development (level 7), Loki cannot but be a destructive trickster even within a friendly environment (level 1); this controversy manifested in numerous conflicts and flamed by the instigation of Balder’s murder intensifies contradictions of axiological nature (level 6) that result in the lack of system’s appreciation and low esteem of the subsystem which result in the latter’s overload at level 2. This overload is critical so it cancels the controlling factor of the upper level 3 (mental): Loki is too frustrated, overwhelmed and driven by emotions that he speaks without thinking and delivers the said invective messages. As a result, the usual interaction at level 5 is no longer in order, automatically rendering all capacities of the subsystem ineffective at level 3 (his wit does not help him escape either the conflict or the payback). Consequently, the sequence of scenarios focus at level 4, where the subsystem is excluded from the system.

“**killer**” / “**invader**” (=b09): *Loki mátti eigi heyra þat, ok drap hann Fimafeng* “Loki detested that and he killed Fimafeng” (Lokasena, 1), *Loki laust hann með steini til bana.* “Loki through a stone at him and killed him” (Reginismál), *Loki á orrostu við Heimdall, ok verðr hvárr annars bani* “Loki is fighting Heimdall and they kill each other” (Gylfaginning, 51), *Naglfar losnar. // Kjöll ferr austan, // koma munu Múspells // um lög lýðir, en Loki stýrir. // Fara fíflmegir // með freka allir, // þeim er bróðir // Býleists í för.* “Naglfar is loose, [it] journeys from the east, Muspell's people are coming, over the waves, and Loki steers. The kin-of-monsters with all the greedy ones are coming. The brother of Byleist accompanies them (Voluspá, 50-51), *Þar kemr ok þá Fenrisúlfr ok Miðgarðsormr. Þar er ok þá Loki kominn ok Hrymr ok með honum allir hrímpursar, en Loka fylgja allir Heljarsinnar.* “There come Fenrir and Midgard’s Srpent. There also comes Loki and Hrym and all rime-giants” (Gylfaginning, 51);

“problem solver” / “maker” (=b10): *Þá sendu þeir Loka at afla gullsins. Hann kom til Ránar ok fekk net hennar ok fór til Andvaraforis ok kastaði netinu fyrir gedduna, en hon hljóp í netit.* “So they sent Loki to procure gold. He went to Ran, got her net and went to Aandvari’s waterfall and cast the net to catch the pike” (Reginismál, 1), *Fjölsviðr kvað: “Lævateinn heitir hann, // en hann gerði Loftr rúnum //fyr nágrindr neðan; //í segjárnskeri // liggr hann hjá Sinmöru, //ok halda njarðlásar níu.”* “Fjolsvith said: “Lævatein [the weapon] it is called, that Lopt with runes has guarded, down by the doors of death; in an iron chest by Sinmora lies it, and nine locks hold it.”” (Fjölsvinnsímál, 26), *þá svarði hann eiða, at hann skyldi svá til haga, at smiðurinn væri af kaupinu, hvat sem hann kostaði til.* “so he swore that he would arrange that the smith [mason] would not fulfill the conditions” (Gylfaginning, 42);

“of Asgard” (=d01): *ás, er Loki heitir* „to the ase called Loki“ (Gylfaginning, 20), this designation metaphorically refers to Loki as an Asgardian, the accepted dweller of a space rather than to his race;

“evil” (=c01): *Loki er friðr ok fagr sýnum, illr í skaplyndi, mjök fjölbreytinn at háttum* “Loki is fair and handsome but ill-natured and fickle” (Gylfaginning, 33);

“of low reputation” (=c02): *En þat kom ásamt með öllum, at þessu myndi ráðit hafa sá, er flestu illu ræðr, Loki Laufeyjarson,* “And everyone agreed that the bad advixe had been given by the reason of all trouble, Loki son of Laufey” (Gylfaginning, 42), *ok vömm allra goða ok manna* “a disgrace among the gods and men” (Gylfaginning, 33).

These conceptualized semantic features constitute the “elliptical text” encoded in the inner form of the verbal construals designating Loki and reflect the content of the respective mythic concept. The features are arranged as a field-type frame structure while immediate connections between its components (propositions) are represented as predication (\Leftrightarrow), adjunction (\wedge), disjunction (\vee), implication (\rightarrow), and negation (\neg); whereas $|**|$ mark clusters of features, $()$ mark the nuclear segment of the concept, $[]$ are used for the medial zone and $\{\}$ – for the periphery or the boundaries of the whole concept. Thus the linear notation of the logical structure of the LOKI concept (P1) appears like this:

$$P1 \Leftrightarrow \{[(X00 \wedge |a02 \rightarrow b01, b04, b05| \wedge |a01 \rightarrow b10 \rightarrow |c01 \wedge c02|) \vee |b07, b08 \vee b09|] \wedge a03 \wedge b02 \wedge b03 \wedge b06 \wedge d01 \wedge b03\}$$

Thus, Loki manifests a number of functional capacities that allow him to be tolerated by a system of contrary etiology (the grudging acceptance results in negative designations and eventual expulsion). He engages in a number of scenarios pertaining to the sacral sphere, interacts with mythic creatures rather than humans and is responsible for the system's significant transformations. As a dialectic "factor of chaos" he cooperates with other components of the said conceptual sphere and triggers a number of scenarios favourable for it, yet at the same time he is responsible for the surge of entropy within the said systemic cluster that leads to its utmost breakdown. His abilities of mental and communicational nature are outstanding, thus qualifying him for a prototype EVIL MASTERMIND.

2.3. The discourse of EVIL MASTERMIND in "Loki" TV series

In the context of an alternative reality created in a pop-cultural multi-semiotic artifact, which a TV series is, the concept EVIL MASTERMIND inherits basic characteristics from the mythic space yet undergoes a number of transformations. Basic sets of his features as well as his scenario engagement are explicated visually. Both have been altered in regard to reference field and types of interactions: there are different spaces (worlds) rather than those known from the Norse mythology, Loki interacts with humans, "super-heroes" and "outworldish beings" not common for traditional worldviews. The features of "magic" and "communicator" prevail over the focal ones from the Scandinavian mythic space. While being "magic" appears to approximate him to a "wizard-type" being, rather universal and common / imperative for a typical commercially successful pop-cultural fantasy world, his characteristics of a "communicator" ride on the features of "liar" and "trickster" expanding and exploiting them, providing a specific twist for the story in the series.

Norse mythic concepts are scarce in the general settings of the alternative pop-cultural world *W'* which appears to be only nominally tied to the Scandinavian mythic space. The conceptual matrix of this world that defines the space for the EVIL MASTERMIND's activities includes the following components inherited from the original mythic space and verbalized in Loki's discourse construals (Figure 3).

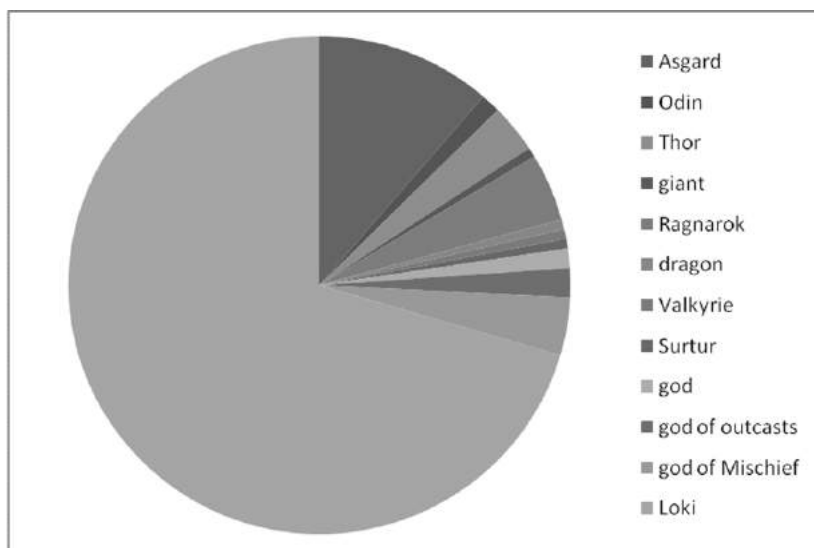

Figure 3. Distribution of Norse mythic concepts' designations in the "Loki" series

In the customer corpus comprising scripts for the Loki TV series' characters' discourse (6 episodes, total volume of 22730 words) 112 units are the respective proper name, among the co-referent units 2 denote him as "god", 6 are functional descriptors "God of Mischief" (semantically closest to the subject of the Scandinavian mythic space), and 3 complementary descriptors are ironic designations "god of outcasts". Apart from the designations of Asgard, the other concepts' representations are minimal. Thus we speak of a distant, superficial and conventional relation of the pop-cultural alternative world *W'* and the "prototype" one and regard the former as a "near-fake" semiotic projection.

The only significant connection to the mythic space explicated verbally in the series are the designations of Asgard. They correspond to Loki's "of Asgard" (=d01) semantic feature verbalized in the Eddic texts. However, in the alternative pop-cultural fantasy world this reference is deliberately reinforced. "Asgard" is used as a descriptor within a self-glorifying verbal construction: *I am Loki of Asgard. And I am burdened with glorious purpose* (Loki 01); a generic descriptor: *Odin of Asgard* (Loki 02), *She was, um... A Queen of Asgard* (Loki 03); a designator of a specific place: *Asgard, mystical realm, beyond the stars* (Loki 02), *Asgard, the Nine Realms. - Space? - Space? Space is big* (Loki 01); an object of cataclysm: *And I could go down to Asgard before Ragnarok causes its complete destruction* (Loki 02), *Yes. The destruction of Asgard and most of its people. I'm sorry* (Loki 02), *apocalypse is coming. Ragnarok, Surtur will destroy Asgard* (Loki

02); a container: *would have been taken to a cell on Asgard* (Loki 01), including ironic / sarcastic utterances: *Candy. Do you have candy on Asgard* (Loki 02), *It's not Asgard, that's my lunch. - It's a metaphor* (Loki 02). This locative semantic feature is essential as it provides an implication of [generic space → supernatural abilities]; being devoid of his magic and cast away from the familiar space (i.e. excluded from a network of synergetic relations that sustained a dynamic system) Loki keeps trying to reacquire his power and reintegrate in familiar relations with beneficiary or adversary systems where he (as a system) functions to his full capacity, can exercise his role of “the factor of chaos” and feel comfortable.

In the context of the alternative fantasy TV-world Loki's feature “**giants kin**” / “**ase**” (=a01) is addressed only once: while his magic, shape shifting and other supernatural properties are canceled. The feature “**witty / clever / sly**” (=a02) becomes a focal one yet it and his functional capacities as “**instigator**” / “**trickster**” / “**mischief maker**” / “**liar**” (=b01), “**traveler**” (=b02), “**companion**” (=b03), “**negotiator**” (=b04), “**advisor**” / “**plotter**” (=b05) are driven by different pragmatics. His functional features “**bully**” / “**threat giver**” (=b07), “**killer**” / “**invader**” (=b09) are disabled. Hence his purpose is to survive (i.e. to prevent the scenario $SYS_{\lim \rightarrow 0} |a^{-n}|$) and find a way home ($SYS \text{ trans } d^{-n} \rightarrow d^{x00}$). Successful unfolding of this scenario depends on Loki's reversing or negating his inherent features “**evil**” (=c01) and “**of low reputation**” (=c02) ($SYS \text{ trans } c01 \rightarrow -c01$; $c02 \rightarrow -c02$) that might prevent a stronger AGONIST from destroying him.

Therefore, the structure of an “alternative pop-cultural Loki” (P2) appears the following way:

$$P2 \Leftrightarrow \{[(X00 \wedge |a02 \rightarrow b04, b05| \wedge |a01 \rightarrow b01 | \neg |c01 \wedge c02| \wedge b02) \wedge d01 \vee b03] \wedge a03\}$$

The zone of two sets of data overlapping (i.e. two semantic / conceptual spaces overlapping) that is considered as $P1 \cap P2 = \{x00 | x00 \in P1 \text{ and } x00 \in P2\} = x00 \in (P1 \cap P2)$ reflects semantic features common for Scandinavian Loki P1 and pop-cultural TV-Loki P2, namely $M(0) = \{x00, a02, a01, b01, b02, b03, b04, b05, c01, c02, d01\}$

The propositions present in the P1 set and absent in the P2 is reconstructed as $M(1) = P1 \setminus P2 = \{n01 | n01 \in P1 \text{ and } n01 \notin P2\}$. In this case $M(1) = \{a03, b06, b07, b08, b09, b10\}$. Respectively, the propositions present in the P2 set and absent in the P1 is reconstructed as $M(2) = P2 \setminus P1 = \{n01 | n01 \in P2 \text{ and } n01 \notin P1\}$.

As $M(2) = \{0\}$, we speak of reduction in the original concept's structure and narrowing of the range within which derivative senses are generated.

Apart from this reduction, we register re-arrangement of propositions and sets of propositions between the zones of the concept's content / zones of language units' semantics. In the nuclear zone of P2 the feature b01 is connected to a01, reflecting a difference in pragmatics; the feature b02 is moved to the nuclear zone, yet it is determined by different pragmatic, as the subjects locative transformations are not voluntary. The shift of d01 and b03 to medial zone are caused by the same reason.

Loki's quest of surviving between strange spaces and hostile AGONISTS depends on reintegrating into relations at level 4 of systems of variable and different etiology. Without his super powers it is carried out both by action and verbally. Loki implements the following communicative strategies encompassing a number of specific tactics in his discourse activities.

Loki adheres to the strategy of **discrediting the opponent** (an Agonist) and uses the tactic of **negative evaluation**: [*The Time Variance Authority is*] "*Drunk with power, blinded to the truth*", and this is the reason for their walking "*into one wolf's mouth after another*" (Loki: 02, 10:30), the latter being a metaphoric allusion towards the mythic scenario of Tyr putting his hand into Fenrir's maw as a sign of trustworthiness yet breaking the oath (and losing the hand) thus pointing at the opponent's lying and inevitable self-demise. This idea is reinforced by direct statement, that [the Time Variance Authority does not put the truth in the first place, and] "*isn't aware of its surrounding*" (Loki 02, 10:03) which implies incompetence of the adversary and reinforces it with the element of **attempted dominating strategy**, namely, the tactic of **auto-profiling** that contributes to a special contrast between the AGONIST and ANTAGONIST: "*My teeth were sharp, but my ears even sharper*" (Loki 02, 10:15). Auto-profiling may be reconsidered as auto-augmentation within a different strategy.

Whenever he is forced to comply with the AGONIST, he presumes to retain at least a shade of dignity after being called "*a scared little boy, shivering in the cold*" (a reminiscence of the low esteem inherited from the Norse myth): when the dominating communicative strategy and direct opposition are impossible, he employs a mix of "**grudgingly cooperative**" and "**non-cooperative**" strategies indulging in the tactics of sarcastic commentaries: "*it is adorable that you think you could possibly manipulate me*"; or restrained insults, as he agrees to look through the papers to "*see if there is something that was missed*" stating that the

AGONIST were “*idiots*” who “*probably missed a lot*” (Loki 02, 17:48). In this context, he used the non-cooperative strategy, namely the tactic of insult and humiliation.

Loki shift from sarcastic remarks to the tactics of **ridiculing**. He addresses the Variant, saying that he “went undercover” and that he “has an offer for him”, which is to “overthrow” the Time-keepers. At the same time, Loki asks the Variant if he is “*too scared to meet me face-to-face?*” (Loki 02, 41:17) as an attempt to lure the AGONIST to reveal his identity as well as a response to the AGONIST’S taunting him with statements about Loki’s doppelganger’s superiority.

A tactic of **immediate commentaries** combined with **hints** and **allusions** is used for the purpose of potential shifting the adversaries’ negative estimation of himself. When he hears an utterance: “*if you see a Loki, prune it*”, he quickly adds, “*The bad Loki, preferably*” (Loki 02, 35:25), implying that between two variants of Loki who is “evil by default” he is the “good” one.

The **tactic of ironic statements and joking** refers to his innate functional feature of “emotive trigger / emotion experiencer”: when asked if a boy shopping in the mall could be him, he says that he “*probably would have worn a suit*” (Loki 02, 38:36). This remark could be phatic yet it implies his search for personal validation, i.e. the acceptance by the system which is not the case in the Norse mythology.

Like the classic Loki, the character of the series functions as a negotiator, yet he tries to survive rather than solve the problems of the Aesir. He uses the **manipulative positioning strategy** and the respective **tactic of emphasizing positive information**.

While on the TVA team trying to catch a Variant, Loki delivers a number of messages: “*I have a new purpose* [declarative pretense]. *I’m a servant of the Sacred Timeline* [declarative manipulative pretense]. *And knowing what I now know about his tactics, I can deliver you the Variant* [a promise], *but I need assurances* [request]. *Assurances that I won’t be completely disintegrated the moment the job has been done* [statement, specification of conditions]. *We’ll need to speak to the Time-Keepers at once* [implying proximity]. *They’re in graver danger than we realized* [descriptive statement, potential exaggeration]” (Loki 02, 11:02-11:30). This manipulation is distantly related to the “**negotiator**” (=b04) and “**advisor**” / “**plotter**” (=b05) semantic features. It aims at stimulating TVA workers’ positive attitude and trust as well as minting certain assurances for himself.

A modification of the **manipulative positioning strategy** also employs a version of **auto-augmentation tactic**. Loki “*would never stab anyone in the back*” because “*that's such a boring form of betrayal*” (Loki 02, 24:30). In this case an oxymoron-type paradox of “honest betrayal” [imminent and foreseen and therefore not so bad] implying personal courage, grandeur and worthiness [facing the adversary like a prototype hero] combined with ironic justification [avoiding boredom] are supposed to create an effect of “expecting an inverted fair play” and shift the axiological features (c_n) from the entirely negative range towards the positive part of the scale.

A combination of different strategies and tactics is employed in cases like this: *Which is absurd, because my people are, by nature, gullible fools* [negative assessment in dominating strategy]. *A trait that I, the God of Mischief* [auto-augmentation, profiling in non-cooperative strategy], *exploited time and time again simply by listening* [statement, auto-profiling]. *My teeth were sharp, but my ears even sharper* [a qualifying statement, auto-profiling] (Loki 02, 11:07-10:45)..

Thus, the EVIL MASTERMIND of the alternative TV world is deprived of a number of ontological features. The dominant and boosted features are “clever”, “resilient”, “resourceful” (hence MASTERMIND), while the rest are alluded to yet not manifested. A few features like “vulnerable”, “emotional”, “non-confident”, “scared” are regarded as semantic “add-ons” relevant in the structure of the pop-cultural alternative world. The functional array demonstrates the system’s shifted orientation vector: a trickster and negotiator no longer plots the demise of the gods but rather uses his skills for personal survival. The locative-temporal characteristics acquire a quality of “chaotic relativity” as the system randomly travels between time-space planes while its original time-space is also represented as a variation. Finally, the set of axiological features demonstrates a slide from “evil” to at least “ambiguous” if not “positive” (hence not entirely EVIL).

Conclusions

A pop-cultural alternative fantasy world created in a TV series is a poly-code construal. It employs the mechanism of myth-oriented semiosis for generating a secondary mythology which is anchored in a recognizable mythic tradition (the “Loki” TV series uses several concepts from the Scandinavian mythic space). Both the prototype mythic world W and an alternative fantasy-world W' share several common points of reference. However, the variant W' as a container of fluid senses

that correspond to sets of quest-like scenarios is rather fuzzy, devoid of essential elements from the original mythic space and is determined by the pragmatics and guidelines of the globalized commercially oriented pop-cultural genre of art. In the case of the “Loki” TV series the logic of scenarios’ sequence is determined by the currently popular idea of worlds’ plurality, as well as recognition of objects’ dialectic nature. Consequently, the limited number of features of the EVIL MASTERMIND borrowed from the Scandinavian mythic space constitutes a “reshuffled conceptual assembly”. Its focal mental and functional-communicational features are expected to compensate for the deliberately disabled supernatural ones; spatial transfers are forced rather than driven by curiosity; the sets of inherently negative axiological features are reconsidered and represented as ambiguous or close to positive. The subject’s communicative strategies and tactics that are no longer dominating or aggressive but “grudgingly cooperative”, reflect the shift towards “humanizing” a god, diminishing or even humiliating the “great evil” for the sake of the present-day “positive” pop-culture / ideology of “the global village”, satisfying the customers’ need for comic effects etc. Semantic and cognitive transformations, responsible for the rise of an alternative reality and modeling a subject similar to the one under discussion follow the logic of causative, hierarchical and complementary systemic relations which unfold in cycles of larger-scale systemic inversions. On the other hand, alternative realities modeled in the context of the present-day civilization, demonstrate obvious conceptual and semantic (in the long perspective, cognitive, mental and cultural) reduction. The latter could be the focus of a specific research.

REFERENCES

1. *Baldrs draumar* (Vegtamskviða). Retrieved October 1, 2022, from <http://norroen.info/src/edda/baldr/on.html>
2. Bouchrika. I. (2022). What is Information Processing Theory? Stages, Models & Limitations. *Research. Com.* Retrieved October 1, 2022, from <https://research.com/education/what-is-information-processing-theory>
3. Dijk, Van T.A., Kintsch W. (1983). *Strategies of Discourse Comprehension*. New York: Academic Press, 145–157.
4. Dijk, Van T. A. (2006). *Discourse and manipulation*. *Discourse and Society*, 17(2), 352-371. Retrieved October 29, 2022 from <https://lg411.files.wordpress.com/2013/08/discourse-analysisfull.pdf>
5. *Fjölsvinnsmál*. Retrieved October 1, 2022, from <http://norroen.info/src/edda/fjolsvinn/on.html>
6. *Gylfaginning*. Retrieved October 1, 2022, from <http://norroen.info/src/snorra/gj/2.html>

7. Heide, Eldar (2011). "Loki, the Vätte, and the Ash Lad: A Study Combining Old Scandinavian and Late Material" (PDF). *Viking and Medieval Scandinavia*. 7: 63–106 (65–75, quoting p. 75). doi:10.1484/J.VMS.1.102616.
8. Hillgarth, J. N. (1986). *Christianity and paganism, 350-750 : the conversion of Western Europe*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
9. Hrygoryshyn S. V. (2009). *Definition of noematic meaning in the transcendental phenomenology of Gustav Shpet*, 1-25. Retrieved October 1, 2022, from <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/5996>
10. Kolesnyk O. (2016). *Language and Myth: an Interdisciplinary Study*. Chernihiv: Desna Polygraph.
11. Kolesnyk, O. (2019). Cognitive premises of the myth-oriented semiosis. *Cognitive Studies | Études cognitive*. 19. Warszawa: Institute of Slavic Studies, Polish Academy of Sciences: <https://ispan.waw.pl/journals/index.php/cs-ec/issue/view/112/showToc>
12. Kolesnyk, O. (2021). The Mythic Multiverse Through the Scope of Language: The "Procedural Anatomy" of Verbal Modelling. *Cognitive Studies | Études cognitive* 21, 2021, Article 2447. <https://ispan.waw.pl/journals/index.php/cs-ec/article/view/cs.2447>
13. Kuranova, S. (2018). *Strategies, tactics and techniques of speech acts as a component of modeling discourse-portrait-language personality*. Language: classical-modern-postmodern, (4), 33-47.
14. Levytskii, V. (2010). *Etimologicheskii slovar germanskih yazykov*. Vynnytsia: Nova Knyha. T.1. (in Russian)
15. Lindow, J. (2000). Thor's Visit to Útgarðaloki. *Oral Tradition*, 15/1, pp. 170-186.
16. Lokasena. Retrieved October 1, 2022, from <https://etext.old.no/Bugge/lokasenn.html>
17. Loki (2021). *Loki. Forever Dreaming Transcripts*. Retrieved October 1, 2022, from <https://transcripts.foreverdreaming.org/viewtopic.php?f=1066&t=45403&sid=5069cb9f78a3b1d861b90b7dab1ebb9b>
18. Melko, Kh. (2019). Nature of communicative strategies and tactics: Linguistic approach. 10.36059/978-966-397-124-7/157-175.
19. Pokorny, J. (1959). *Indogermanisches etymologisches Wörterbuch*. Bd. 1–2. Bern : Francke.
20. Reginsmál (Sigurðarkviða Fáfnisbana II). Retrieved October 1, 2022, from <https://etext.old.no/Bugge/regins.html>
21. Talmy, Leonard (1988). Force Dynamics in Language and Cognition. *Cognitive Science*. Vol. 12. #° 1, 49-100. [https://doi.org/10.1016/0364-0213\(88\)90008-0](https://doi.org/10.1016/0364-0213(88)90008-0).
22. *Thrymkviða*. Retrieved October 1, 2022, from <https://etext.old.no/Bugge/trymskvi.html>
23. *Voluspa*. Retrieved October 1, 2022, from <http://etext.old.no/Bugge/voluspa/>
24. *Völuspá in skamma*. URL: <http://norroen.info/src/edda/voluspas/on.html>
25. Wang, Y., Liu, D., & Wang, Y. (2003). *Discovering the Capacity of Human Memory*. *Brain and Mind*, 4, 89–198. <https://doi.org/10.1023/A:1025405628479>
26. Wolff, P., Jeon, G., Klettke, B., & Li, Y. (2010). *Force Creation and Possible Causers Across Languages*. In B. Malt & P. Wolff (Eds.), *Words and the mind: How words capture human experience* (pp. 93-110). New York, NY: Oxford University Press.
27. Wolff, Ph. (2017). Force Dynamics. *Oxford Handbook of Causal Reasoning*. Retrieved October 1, 2022, from https://www.researchgate.net/publication/327939651_Force_Dynamics
28. Zadeh L.A. (1972). A fuzzy-set-theoretic interpretation of linguistic hedges. *Journal of Cybernetics*. #2, 4–34.

Дата надходження статті до редакції: 8.11.2022.
Прийнято до друку: 18.11.2022

<https://doi.org/10.28925/2311-2425.2022.1893>
УДК 81`25

СТРАТЕГІЇ ПЕРЕДАЧІ ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНОСТІ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ К. ЛЕБРОНА “MAKING OF BLACK LIVES MATTER” УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Меркулова С. І.

Київський університет імені Бориса Грінченка
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6838-7836>
s.merkulova@kubg.edu.ua

Роговий В. О.

Київський університет імені Бориса Грінченка
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1778-7404>
vorohovyi.if21@kubg.edu.ua

This work is licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International License. To view a copy of this license, visit <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/> or send a letter to Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, USA.

Стаття присвячена сучасним проблемам перекладу наукових досліджень на соціально-політичну тематику із застосуванням перекладацьких стратегій. Професійність перекладача підтверджується вмінням планувати перекладацький процес або його результат за допомогою застосування різних стратегій перекладу. Процес перекладу будь-якого джерела розпочинається з комплексного доперекладацького аналізу тексту, визначається стиль автора, функції тексту й цільова аудиторія, що стають підґрунтям для подальшого прийняття рішення щодо визначення основної стратегії або стратегій перекладу, що в свою чергу дозволяє їм обитрати тактики і прийоми перекладу за сегментами обраного тексту джерела. Матеріалом даного дослідження стала книга Кристофера Дж. Леброна «The making of Black Lives Matter», визнана науковим дослідженням афроамериканського соціально-політичного руху Black Lives Matter, який набув популярності у 2020 році після загибелі афроамериканця Джорджа Флойда під час його затримання поліцією. Проводиться аналіз дослідження Кристофера Дж. Леброна присвяченого історичному підґрунтю зародження руху BLM та його соціально-політичного розвитку. Книгу охарактеризовано як унікальне дослідження з особливим стилем автора та інтертекстуальністю, яка визначається у застосуванні дослідником прямої мови, що додає дослідженню достовірності і обґрунтованості. Визначено інтертекстуальність джерела, досліджено теоретичні засади інтертекстуальності, проведено комплексний допередперекладацький аналіз. У ході перекладацького процесу визначено додаткову

стратегію за особливостями сегментів тексту джерела, що перебували в процесі перекладу. Методологією дослідження стали стильовий аналіз джерела, порівняльний і трансформаційний аналіз подібностей і розбіжностей тексту оригіналу та його перекладу, охарактеризовано стратегії, які було застосовано при перекладі соціально-політичного тексту з метою досягнення адекватного політкоректного перекладу. Підсумком проведеного науково-експериментального дослідження стало розуміння правильно визначених стратегій які дозволили максимально зберегти автентичність джерела в перекладі українською мовою.

Ключові слова: стратегії перекладу, інтертекстуальність, текст джерела, комплексний доперекладацький аналіз, автентичність, процес перекладу

Svitlana Merkulova, Viktor Rohovyi. Strategies of rendering intertextuality of scientific research “The Making of Black Lives Matter” by Christopher J. Lebron

The article is devoted to modern problems of translation scientific research on socio-political topics with the use of translation strategies. Translator's proficiency is confirmed by the ability to plan the translation process or its result using different translation strategies. The process of translation of any source text starts with a comprehensive pre-translational analysis of the source text, determining the author's style, functions of the text and target audience, which become the basis for further decision-making on the definition of the main strategy or multiple translation strategies, which allow them to choose tactics and techniques in the process of translation selected text by its segments. The material of this study was the book The making of Black Lives Matter by Christopher J. Lebron, recognized as a scientific study of the Black Lives Matter African-American social and political movement, which gained popularity in 2020 after the death of African-American George Floyd during his detention by the police. The study by Christopher J. Lebron dedicated to the historical foundation of BLM movement and its socio-political development. The book is characterized as a unique study with a special author's style featured by intertextuality, realized in the use of direct speeches giving the authenticity and credibility to the research. Intertextuality of the source text was determined, theoretical principles of intertextuality were investigated, a comprehensive pre-translational analysis was carried out. In the course of translation process an additional strategy was determined according to the features of the source text segments that were in the process of translation. The methodology of the study included a style analysis of the source, a comparative and transformational analysis of the similarities and discrepancies between the SL text and its TL translation, strategies in translation of socio-political text in order to achieve an adequate politically correct translation were outlined. The result of scientific-experimental research was based on understanding of correctly defined strategies that allowed to preserve the authenticity of the source text as much as possible while translating it into Ukrainian.

Key words: strategies of translation, intertextuality, source text, a comprehensive pre-translational analysis, authenticity, process of translation

Вступ. У сучасній перекладацькій діяльності стратегії є плануванням результату для досягнення високого рівня адекватності перекладу, вирішення певних проблем перекладу, пов'язаних із стилем тексту джерела, передачею інформації від однієї культури до іншої мовою перекладу (Baker, Chesterman, Lörscher). Визначення стратегії або декількох стратегій перекладу

передбачає проведення попереднього аналізу тексту для ознайомлення зі стилем автора, жанровими особливостями та лексико-семантичною специфікою тексту, визначення функцій тексту джерела, розуміння цільової аудиторії, яка має отримати інформацію, що легко сприймається її рідною мовою. Стратегії є доцільним планом дій для досягнення певної мети оптимальним шляхом (Baker, Saldana, 2020, с.282). У теорії перекладу спостерігаються два різних напрямки визначення сутності стратегій. Перший, у контексті когнітивного підходу до перекладацького процесу, визначає стратегію як процедуру або процес, натомість, другий, лінгвістичний, пов'язує стратегію з результатами перекладу (Molina and Hurtado Albir, 2002, с.507). Попри певні протиріччя у визначенні стратегій і невизначеність застосування цієї концепції в емпіричних дослідженнях, стратегічний компонент перекладацького процесу визнано однією з основних ознак перекладацької компетентності (РАСТЕ Group). Визнано, що професійні перекладачі окреслюють стратегії перекладу в процесі аналізу тексту джерела для досягнення перекладацьких цілей (Molina, Hurtado Albir, Baker, Chesterman), серед яких слід відзначити адекватність та еквівалентність перекладу, чітку і зрозумілу передачу інформації цільовій аудиторії її рідною мовою.

Окреслення стратегій набуває особливого значення в процесі перекладу текстів соціального і політичного дискурсу, які дуже швидко поширюються в сучасному мультикультурному медіа просторі у вигляді політичних соціальних новин, репортажів з місць політичних подій, інтерв'ю з видатними політиками, і мають швидке відображення в українських медіа завдяки їх перекладу українською мовою. Натомість, друковані джерела інформації, що містять глибокий аналіз актуальних політичних подій, обґрунтування причин і наслідків, дуже часто залишаються поза увагою. Актуальним прикладом став протест проти расового насилля під гаслом руху «Black Lives Matter», що набув глобальної популярності у 2020 році після загибелі афроамериканця Джорджа Флойда під час його затримання поліцією. Подію було висвітлено в медіа, однак, про появу цілої низки історій, наукових досліджень, що розкривають справжні причини протесту й аналізують різні аспекти руху, BLM українській аудиторії було не відомо. Отже, для перекладу і проведення дослідження було обрано книгу Крістофера Дж. Леброна «The Making of Black Lives Matter», в якій він пояснює сутність руху BLM, наводить приклади, підтверджені реальними

подіями і персоналіями, автентичність яких підтверджується організацією тексту на засадах інтертекстуальності.

Метою цієї статті є визначення інтертекстуальності дослідження Крістофера Дж. Леброна «The Making of Black Lives Matter» та обґрунтування стратегій перекладу, застосованих для збереження авторського стилю в перекладі українською мовою з урахуванням соціокультурних розбіжностей читацької аудиторії.

Матеріалом для дослідження слугували текст оригіналу «The Making of Black Lives Matter» Крістофера Дж. Леброна англійською мовою та власний переклад українською мовою.

Для досягнення мети використано *стильовий аналіз*, в якому особливу увагу приділено інтертекстуальності тексту оригіналу; *порівняльний і трансформаційний аналіз* подібностей і розбіжностей тексту оригіналу та його перекладу, охарактеризовано стратегії, які було застосовано при перекладі політичного тексту з метою досягнення адекватного політкоректного перекладу.

Результати дослідження і обговорення.

Книга «The Making of Black Lives Matter» Крістофера Дж. Леброна, обрана для перекладу, глибоко досліджує витoki руху BLM і поєднує їх з давньою традицією боротьби афроамериканців за свободу і рівні права. Проблематика книги полягає в ідентифікації, описі та детальному аналізі важких проблем, притаманних сучасному американському суспільству, що не втратили своєї актуальності й сьогодні, а саме: расизм, злочини на ґрунті ненависті, правоохоронна система, що дискримінує афроамериканців, поліцейське насилля, расове профілювання та упереджене мислення.

Книгу Крістофера Дж. Леброна «The Making of Black Lives Matter» визнано науковою історією соціально-політичного руху BLM, що дало підстави провести комплексний доперекладацький аналіз, ґрунтуючись на ознаках наукового стилю, за яким, маючи чітку структуру, виклад дослідження супроводжується відповідними прикладами; наявне використання цитат, бібліографічних посилань, належне використання термінології і спеціалізованої наукової лексики. Таким чином, автор відстежує інтелектуальні засади сучасного руху BLM, пояснює емоції, вимоги, занепокоєння та переконання активістів і прихильників руху широкій громадськості. Враховуючи наявність комунікації з цільовою аудиторією, за Патрісією Канінг, окреслено функційні особливості

авторського стилю через різноманітні метафункції передачі ідеї потенційній цільовій аудиторії (Patricia Canning, 2014, p. 45–67). А саме, виокремлено основні функції тексту «The Making of Black Lives Matter»: інформативна, аналітична і переконлива. Інформативна функція полягає в ознайомленні читача із соціально-політичним рухом Black Lives Matter, суттю його діяльності та ідеями його створення. Аналітична функція тексту пов'язана із аналізом подій, політичної ситуації та соціально-культурного середовища, в якому було започатковано рух Black Lives Matter. Переконлива функція тексту знаходить відображення у цитуванні визначних афроамериканських особистостей минулого, що додає комунікації автора з читачем обґрунтованості й об'єктивності. І саме використання прямої мови стало композицією унікальних текстових елементів, притаманних стилю Кристофера Дж. Леброна, відомою в сучасній лінгвістичній науці як явище інтертекстуальності.

Першою визначила концепцію інтертекстуальності на глобальному рівні філологія Юлія Крістева, визначаючи інтертекстуальність як поглинання або трансформацію одного тексту іншим або транспозицію однієї знакової системи в іншу (Kristeva, 1984, p. 59–60). Пізніше концепцію було змінено на менш ієрархічну, однак найбільшій популярності набула концепція, пов'язана із перекладацькою діяльністю і роллю перекладача як посередника у розумінні інформації між культурами. Крістіна Шафнер досліджувала інтертекстуальність в фокусі прийняття перекладацьких рішень щодо подолання труднощів перекладу безпосередньо при передачі тексту від однієї культури іншій шляхом визначення специфічних стратегій безпосередньо в процесі перекладу. Ключову роль в цьому процесі відігравав вплив певної інформації на цільову аудиторію (Schaffner, 2012, p. 347).

Лоуренс Венуті визначав, що кожен текст має інтертекстуальність у відношенні до іншого. Інтертекстуальність – це існування лінгвістичних, літературних або культурних традицій, які мають бути упізнаваними при передачі добре організованих цитат, алюзій, пародій у контексті інших культур. Однак, часто при перекладі тексти втрачають свою цілісність і інтертекстуальність, отже, в кожному індивідуальному випадку перекладачем приймається рішення, яке максимально збереже особливості тексту джерела в передачі іншій культурі (Venuti, 2009).

Отже, пряма мова, тісно пов'язана з поняттям «інтертекстуальність». К. Вейлс визначає інтертекстуальність як явище, яке відбувається тоді, коли

складові того чи іншого дискурсу переносяться в новий контекст за допомогою цитування (Wales, 2014, p. 236). Відповідно до цього визначення, пряму мову розуміємо як інтертекстуальну стратегію, яка вибудовується між текстом джерела і текстом перекладу на лексичному, граматичному та стилістичному рівнях (Bonabi, Jafarigohar, 2012). П. Ньюмарк наголошував, що будь які репрезентації прямої мови необхідно відтворювати, суворо дотримуючись авторського стилю, в той час як усі «корекційні» коментарі, що стосуються змісту або моральної складової, зокрема політичної коректності, можна додавати лише поза межами перекладеного тексту (Newmark, 1998, p. 87).

Головна функція книги полягає у аналізі історичних, політичних та соціальних факторів з досліджуваної тематики та у формулюванні тез, аргументів і висновків на їх основі. Крістофер Дж. Леброн постійно використовує пряму мову, цитуючи інтелектуалів, активістів і вчених, чії праці та здобуття є релевантними до його дослідження, з метою обґрунтування своїх тверджень, підвищення рівня об'єктивності своєї роботи, та, що найважливіше, переконання своєї аудиторії (Turner, 2006, p. 10). З цієї причини, збереження автентичності, але й водночас формування доступного перекладу всіх репрезентацій прямої мови тексту джерела у тексті українською мовою становлять надважливе завдання для перекладача.

Враховуючи особливості стилю Крістофера Дж. Леброна і специфіку соціально-політичної тематики тексту джерела, необхідно визначити основну стратегію перекладу книги «The Making of Black Lives Matter» українською мовою. В Енциклопедії досліджень перекладу йдеться про науковий експеримент вчених Асаді and Сегіно, пов'язаний із визначенням стратегій перекладу, до якого було залучено дев'ять експертів. Висновком стало, що кожен експерт визначив власну стратегію перекладу спираючись на аналіз тексту джерела, його лексичні, синтаксичні і стилістичні особливості (Routledge Encyclopedia of Translation Studies, 2020, p.542).

На важливості збереження культурних і стилістичних особливостей першоджерела наголошував Пітер Ньюмарк. Він висував стилістичні та культурні вимоги, які перекладач мусить виконувати при відтворенні тексту оригіналу мовою перекладу. За Ньюмарком, семантика тексту оригіналу має бути відтворена засобами мови перекладу так точно і виразно, наскільки це можливо; стиль тексту обов'язково має бути збережений. А

відтворення стилістичних ефектів мови оригіналу визначав правилом «рамки естетичності» (Newmark, 1998, p. 147).

Таким чином, у процесі аналізу тексту джерела визначено, що політична тематика тексту обумовлює наявність безеквівалентної лексики, відзначено особливу побудову тексту обґрунтування автором ідеї створення руху BLM із цитуванням визначних особистостей минулого. Отже, враховуючи вщезазначене, основною було визначено стратегію культурно-стилістичного перекладу, за якою важливо було зберегти автентичний стиль автора, соціально-політичну та історичну термінологію й образність тексту джерела.

Щоб переконатися, що за обраною стратегією були виконані всі стилістичні та культурні вимоги до перекладу, було проведено відповідний аналіз із зіставленням тексту джерела (англійською мовою), та власного перекладу українською мовою. У межах цього аналізу розглянуто лексичні, граматичні аспекти та стилістичні засоби, надано приклади кожного з них із поясненнями всіх рішень, прийнятих під час відтворення тексту українською мовою.

Головними прийомами при перекладі прямої мови були дослівний переклад, диференціація значень та морфологічні заміни, які дозволили узгодити речення тексту джерела з граматичними нормами української мови.

Варто додати, що пряма мова в тексті дослідження «The Making of Black Lives Matter» представлена дискриптивними коментарями Кристофера Дж. Леброна щодо особистості, яку автор цитує. В інших випадках, у пояснювальній передмові від дослідника розкривається сутність понять, і, навіть зміст цитати, яка після цього подається прямою мовою. В цьому випадку, чітко прослідковується інтертекстуальність дослідження, очевидна різниця стилю автора дослідження й автора цитати, отже, застосовуючи культурно-стилістичну стратегію перекладу зберігаємо особливості основного тексту і прямої мови, яка відтворює історично-культурну реальність афроамериканців.

Specifically, Locke thinks that blacks' inner self-definition offers a moment for creativity guided by the looseness but gravity of shared opinions and attitudes, rather than by the cohesiveness but formality of political agendas. He continued, "the Negro today wishes to be known for what he is, even in his faults and shortcomings, and scorns a craven and precarious survival of seeming to be what he is not." (Lebron, 2017, p. 48)

Зокрема, Локк вказує на порожнечу у внутрішній самоідентифікації чорношкірих людей, яка заповнюється не згуртованістю, а тягарем сприйманих суджень і поглядів в купі з формальною політичною риторикою: «Сьогодні Негр хоче, щоб його сприймали тим, ким він є, з його вадами та недоліками, зневажаючи боязке та жалюгідне виживання, яке змушує його прикидатись тим, ким він не є насправді.»

Під час перекладу цієї репрезентації прямої мови, яка належить афроамериканському філософу Алану Локку, застосовано дослівний переклад для забезпечення її найточнішого відтворення. Тим не менш, для того, щоб текст перекладу відповідав граматичним нормам української мови, додано синтаксичну заміну, відтворивши дієслово часу на першому місці в перекладі, в джерелі воно на другому місці відповідно. Додано емоційний посилювач “насправді” для збереження емоційного забарвлення прямої мови в українському тексті.

Особливим прикладом інтертекстуальності дослідження соціально-політичного руху BLM є репрезентація прямої мови афроамериканської письменниці та антрополога Зорі Ніл Герстон. Як видно з короткого дискриптору, джерелом прямої мови слугувало листування, тобто, письмовий текст. Однак, стиль листа письменниці кардинально відрізняється від основного стилю автора дослідження, й іншої прямої мови. Очевидно, що основна стратегія культурно-стилістичного перекладу, визначена в процесі комплексного доперекладацького аналізу, є актуальною в збереженні надзвичайного комунікативного стилю афроамериканської письменниці та автентичної інтертекстуальності дослідження BLM. Та, враховуючи певні нюанси даного сегменту тексту, додатково обрано стратегію локалізації, за якою прийнято рішення про адаптацію слова “*naiveté*” романського походження, яке в перекладі українською мовою відтворено як *незрілість*. Так само і звернення у листі, “*Dear Pal*” локалізовано за принципом генералізації імені на розповсюджене в українській культурі звернення «друзе». Ключові соціальні терміни “*Negro*” та “*bamanigger*” залишаються без змін як соціальні маркери реалій афроамериканців.

In a letter to Langston Hughes, dated April 12, 1928, Hurston queried the person she sometimes addressed as “Dear Pal” with the following proposition: “Did I tell you before I left about the new real Negro art theatre I plan? Well, I shall, or rather we shall act out the folk tales, however short, with the abrupt

angularity and naiveté of the primitive 'bama nigger. Just that with naïve settings. What do you think?' (Lebron, 2017, с. 58)

У листі до Ленгстона Г'юза від 12-го квітня 1928-го року, Герстон робить людині, до якої вона часом зверталася як «Дорогий Друже», наступну пропозицію: «Чи я розповідала тобі перед від'їздом про новий театр мистецтв справжнього Негра, що планую заснувати? Я ставитиму, або краще — ми ставитимемо на сцені невеликі вистави за мотивами народних оповідань, але зі згладженими гострими кутами та незрілістю 'бама ніггерів. Такі собі нехитрі сюжети. Що скажеш?»

У перекладі цього сегменту тексту було застосовано додавання дієслова «заснувати» для завершеності і визначеності дії, притаманне українській мові. Синтаксичною перестановкою в перекладі слова «невеличкі» довершено логіку українського речення. Опущення слова “primitive” в перекладі визначено основною стратегією створення політеоректного тексту українською мовою, натомість опущення слова “you” в українському перекладі дозволило зберегти невимушеність комунікаційного стилю афроамериканської письменниці.

При перекладі прямої мови медійної персони збережено лаконічність і літературний стиль джерела. Додатково було використано диференціацію значень “exactly” із додаванням емоційно забарвленого “безсумнівно” замість нейтрального - “точно”; і у випадку “say” відтворено “переконаний” українською мовою замість нейтрального “кажу”. Це дозволило вітворити точний характер промови медійної особи.

For example, liberal-turned-conservative Geraldo Rivera said the following on Fox News on June 30 in the aftermath of Lamar's BET performance: «This is why I say that hip-hop has done more damage to African-Americans than racism in recent years. This is exactly the wrong message.» (Lebron, 2017, p. 50)

Відтак, консервативний ліберал Джеральдо Рівера у своєму виступі на каналі «Фокс-Ньюз» 30-го червня так прокоментував виступ Ламара: «Ось чому я переконаний, що хіп-хоп завдав більшої шкоди афроамериканцям, аніж расизм за всі минулі роки. Це безсумнівно неправильний меседж.»

Висновки. Унікальна авторська стилістика акцентує ключові поняття, пов'язані із сучасним соціально-політичним рухом BLM. У тексті джерела окреслено коло історичної, соціальної і політичної термінології, досліджено кожен випадок окремо та застосовано відповідні виявлено багато випадків застосування автором прямої мови як ознаки інафроамериканські реалії.

Проаналізовано інтертекстуальність джерела, представлену прямою мовою відомих особистостей та примітками автора, які визначено як основні граматичні аспекти, що потребують особливого підходу до передачі їх українською мовою. Таким чином, за основною стратегією перекладу використовувались тільки ті трансформації, які при перекладі максимально зберігали оригінальний стиль книги «The Making of Black Lives Matter».

ДЖЕРЕЛА / REFERENCES

1. *Black America* (2011). State-by-State Historical Encyclopedia (2 vol. Set). (Hornsby Alton Jr. Ed.). Greenwood Pub Group Inc.
2. Bonabi, M., Jafarigohar, M. (2012). Literary Texts and Direct Speech Representation: Explorations in the Discoursal Values of Direct Quotation as a Textual Strategy. *Theory and Practice in Language Studies*. ACADEMY PUBLISHER, Vol. 2 (12), 2611–2618.
3. Canning, P. (2014). *Functionalist stylistics*. *The Routledge Handbook of Stylistics*. (Michael Burke Ed.). New York: Routledge, 45-68.
4. Chesterman, A. (2005). Problems with Strategies. In K. Karoly and A. Foris (Eds.), *New Trends in Translation Studies. In honour of Kinga Klaudy*, (pp. 17-28). Budapest: Akademiai Kiado
5. Fernández Guerra, A. (2012). Translating culture: problems, strategies and practical realities. Art and Subversion. *A Journal of Literature, Culture and Literary Translation*. Vol. 3 (1) It1. Retrieved September 12, 2022 from <https://www.sic-journal.org/Article/Index/173>
6. Hartley, T. (2009). *Technology and translation*. *The Routledge Companion to Translation Studies*. (J. Munday Ed.). New York: Routledge, 106-128.
7. Boase-Beier, J. (2014). *Stylistic Approaches to Translation*. New York: Routledge.
8. Kristeva, J. (1984). *Revolution in Poetic Language* (translated by M. Waller). New York: ColumbiaUniversity Press.
9. Lebron, C. J. (2017). *The Making of Black Lives Matter. A Brief History of an Idea*. New York: Oxford University Press.
10. Lörscher, W. (2005). The Translation Process: Methods and problems of its investigation. *Meta*. 5(2), 597–608.
11. Molina, L. and A. Hurtado Albir (2002). Translation Techniques Revisited: A dynamic and functionalist approach. *Meta*. 47(40), 498–512.
12. Newmark, P. (1998). *More Paragraphs on Translation*. Bristol: Multilingual Matters Ltd.
13. *Routledge Encyclopedia of Translation Studies* (2020). (M. Baker and G. Saldanha, Eds.) (3rd ed.) New York: Routledge.
14. Schäffner, C. (2012). Intercultural Intertextuality as a Translation Phenomenon. *Perspectives: Studies in Translatology*. 20(3), 345–364.
15. Turner, B. S. (2006). *Cambridge Dictionary of Sociology*. New York: Cambridge University Press.
16. Venuti, L. (2009). ‘Translation, Intertextuality, Interpretation’, *Romance Studies* 27(3), 157–173.
17. Wales, K. (2014). *A Dictionary of Stylistics*. 3rd ed. New York: Routledge.

Дата надходження статті до редакції: 1.11.2022.

Прийнято до друку: 12.11.2022

<https://doi.org/10.28925/2311-2425.2022.1894>
УДК 811.111

КАЗКОВІ ПРЕЦЕДЕНТНІ ІМЕНА В АНГЛОМОВНОМУ МЕДІА-ДИСКУРСІ

Панібог А.С.

Київський університет імені Бориса Грінченка,
ORCID iD: 0000-0003-3486-925X
aspaniboh.if21@kubg.edu.ua

This work is licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International License. To view a copy of this license, visit <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/> or send a letter to Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, USA.

У статті розглянуто казкові прецедентні імена, дібрані із текстів англomовного медіа-дискурсу, на засадах когнітивної лінгвістики. Висвітлення лінгвокогнітивних особливостей казкових прецедентних імен здійснено у межах концептуального аналізу, що дало змогу виявити зв'язок між мовними і поняттєвими структурами.

Матеріалом дослідження слугують цитовані висловлення, які містять казкові антропоніми, розміщені на інтернет-сайтах та у корпусі даних EnglishWeb 2020 (enTenTen20) додатку SketchEngine. Даний корпус – це англійський корпус текстів, зібраних з Інтернету в період з 2019 по 2021 рік. На основі аналізу зазначеного матеріалу запропоновано гіпотезу про те, що переважна частина казкових прецедентних імен, які функціонують у англomовному медіа-дискурсі, утворені за принципом аналогії. У дослідженні виявлено, що характерним для медійних текстів є вживання прецедентних імен у метафоричних моделях, за якими уподібнюються сутності, що належить до різних понятійних сфер. При цьому порівняння об'єктів здійснюється за ознакою, спільною для обох порівнюваних сутностей. В аналізованому матеріалі метафора представлена моделями «ОСОБА-людина є начебто ТВАРИНА-міфонім» та «ОБ'ЄКТ-рослина є начебто ТВАРИНА-міфонім». У формуванні казкових прецедентних імен також використано принцип аналогії, визначальним для якої є порівняння двох сутностей, що належать до однієї понятійної сфери. Як правило, таке уподібнення компаратива (те, що порівнюють) та корелята (те, з чим порівнюють) відбувається за повним ступенем уподібнення. Здатність характеризувати інші предмети дійсності пояснюється в аспекті прототипності казкових прецедентних імен, а саме їх подібність, як зразкового представника класу, до прототипної властивості первинного референта.

Результати дослідження показали, що частота аналогового порівняння (87,72%) казкових прецедентних імен на багато вища за метафоричне (12,28%), що підтверджує висунуту гіпотезу. Отже, можна зробити висновок, що у сучасному

англомовному медіа-дискурсі казкові прецедентні імена утворені переважно на основі аналогії.

Ключові слова: казкові прецедентні імена, концептуальна метафора, когнітивна операція аналогового мапування, метод концептуального аналізу, прототип, англомовний медіа-дискурс.

A. Panibog, Fairytale Precedent Names in English-Language Media Discourse

The article considers fairytale precedent names selected from English-language media discourse texts based on cognitive linguistics. Coverage of the fairytale precedent names linguocognitive features was carried out within the framework of conceptual analysis that allowed revealing the connection between linguistic and conceptual structures.

The study material includes cited statements containing fairytale anthroponyms posted on Internet sites and in the English Web 2020 data corpus (enTenTen20) of the Sketch Engine application. This corpus is an English corpus of texts collected from the Internet between 2019 and 2021. Based on the analysis of this material, a hypothesis has been proposed that the vast majority of fairytale precedent names that function in English-language media discourse are formed on the analogy principle. The study found that characteristic of media texts is the use of precedent names in metaphorical models which are likened to entities belonging to different conceptual spheres. In this case, the comparison of objects is carried out by the feature joint to both compared entities. In the analyzed material, the metaphor is represented by the models “a PERSON-man is like an ANIMAL-mythonym” and “an OBJECT-plant is like the ANIMAL-mythonym”. In the formation of the fairytale precedent names, the principle of analogy is also used in which two entities belonging to the same conceptual sphere are compared. As a rule, such similarity of a comparative (what is compared) and a correlate (what is compared with) occurs according to the full degree of similarity. The ability to characterize other objects of reality is explained in a prototype aspect of fairytale precedent names namely their similarity as an exemplary class representative to the leading property of the primary referent.

The study results indicated that the analog comparison frequency (87,72%) of the fairytale precedent names is much higher than metaphorical (12,28%) that confirms the proposed hypothesis. Thus, we can conclude that in the modern English-language media discourse the fairytale precedent names are formed mainly on the basis of analogy.

Key words: *fairytale precedent names, conceptual metaphor, cognitive operation of analog mapping, conceptual analysis method, prototype, English-language media discourse.*

Вступ.

Стаття присвячена дослідженню лінгвокогнітивних аспектів казкових прецедентних імен – дискурсивного різновиду власних назв, які позначають властивості осіб через їх співвіднесення з іншими. Казкові образи, закорінені у свідомості людини з дитинства, зазнають певних трансформацій відповідно до знань, які вона отримує упродовж свого життєвого шляху. Креативний принцип роботи мозку, уможливорює встановлення асоціативного зв'язку між казковими образами або ситуаціями і релевантними постатями або подіями, пов'язуючи їх в асоціативний ряд. У лінгвістиці це явище кваліфікують як

прецедентність, іншими словами, це процес відображення у тексті національної культури традицій в оцінці і сприйнятті історичних подій або осіб, міфології, літератури, усної народної творчості.

Джерелами прецедентності для нашої статті є власні назви казкових персонажів, які функціонують у англomовному медіа-дискурсі, а саме:

- Пітер Пен, головний персонаж книг шотландського письменника Джеймса Баррі;
- Піноккіо, головний герой казки «Пригоди Піноккіо» італійського письменника Карло Коллоді;
- Гидке каченя однойменної казки Ганса Крістіана Андерсена;
- Рапунцель братів Грімм.

У медіа-дискурсі вони виступають в ролі орієнтирів, впливаючи на формування позиції читача.

Актуальність теми дослідження визначається посиленням інтересом до прецедентних імен у сучасних лінгвістичних студіях. Це впливає з теоретичних засад когнітивної лінгвістики до моделювання розумових процесів на рівні обробки інформації, а також з'ясуванням зв'язку між мовними і поняттєвими структурами. У контексті вищезазначеного найбільш прийнятним видається саме когнітивний підхід до вивчення казкових прецедентних імен.

Метою статті є пояснення як саме власні імена з медіа-дискурсу набувають прецедентності через лінгвокогнітивні механізми, а саме: в'яснити яку роль відіграють метафора та аналогія у формуванні казкових прецедентних імен.

Критичний огляд літератури, концептуальних рамок, гіпотез.

У науковий обіг поняття прецедентності було введено Ю. М. Карауловим (Караулов, 2010), який визначив критерії прецедентності та запропонував його дериватив «прецедентний текст». Слідом за поняттям прецедентного тексту було запропоновано поняття «прецедентних феноменів», які у свою чергу поділяють на прецедентне висловлення, прецедентну ситуацію та прецедентне ім'я. Це готові інформаційні блоки, що закорінюються в пам'яті людини у комунікації, в основі яких лежать всевітньо відомі твори для дітей. Значення цих фрагментів знання зрозумілі комунікантам, незалежно від їхньої приналежності до певної лінгвокультурної спільноти. Елементи казки, які в ній зображені, називають

міфонімами. З огляду на результати досліджень, прецедентним є феномен, добре відомий оточенню особи, її попередникам та сучасникам, звернення до якого неодноразово відновлюються в дискурсі (Гудков, 1999). Прецедентне ім'я прийнято визначати як власну назву, що містить одне або кілька слів, і є асоціативно пов'язаним з загальновідомим текстом

У викладі нашого матеріалу висунуто **гіпотезу** про те, що переважна частина казкових прецедентних імен, представлених в англomовному медіа-дискурсі, утворені на підставі аналогії. Аналогію розглядаємо як уподібнення сутностей, що належать до однієї понятійної сфери (Жаботинская, 2008). Саме такий підхід дає змогу відокремити метафоричне порівняння від неметафоричного.

Методологія дослідження.

У сучасній лінгвістиці існують кілька підходів до вивчення прецедентних імен. Один з них ґрунтується на положеннях когнітивної лінгвістики і видається найбільш прийнятним для виявлення зв'язку між мовними і поняттєвими структурами, а також для розуміння моделювання розумових процесів на рівні обробки інформації.

Для розв'язання поставлених у нашій розвідці завдань, а саме: окреслення лінгвокогнітивних підстав творення казкових прецедентних імен, застосовано методи концептуальної метафори та когнітивної операції аналогового мапування. Ці методи дають змогу висвітлити особливості уподібнення двох сутностей, одна з яких є носієм прецедентного імені. Когнітивна операція порівняння є розумовим процесом осмислення світу людиною через уподібнення або протиставлення. В операції порівняння класифікують три компоненти: 1) компаратив (те, що порівнюють); 2) корелят (те, з чим порівнюють) та 3) ознака-основа (ознака, за якою порівнюють). Ознакою для порівняння виступають властивості референта прецедентного імені, як зразкового представника категорії. У когнітивній лінгвістиці аналогія є процесом аналогового осмислення дійсності (Lakoff, 1980), в якому знання з одного домену проєктуються на інший. Нагадаємо, що С. А. Жаботинська трактує аналогію, як уподібнення сутностей, що належать до однієї понятійної сфери.

Розглянемо як відбувається утворення казкових прецедентних імен у медіа-дискурсі на підставі аналогії і які ознаки для порівняння при цьому залучаються. Вербальні сигнали, представлені прикметниками чи

іменниками, вказують на порівняння за фізичними даними. Такі сигнали вказують на фізичну властивість об'єкта. Наприклад:

(1) “*Craig Gordon hailed as ‘Peter Pan’ goalkeeper after heroics help Scotland earn World Cup play-off place <...> The Celtic player said: “He’s like Peter Pan, isn’t he? He never gets old, he’s still as flexible”* (Independent. 13 Nov, 2021).

Компаративом є шотландський футболіст Крейг Гордон, який на 82-й хвилині відбив пенальті у матчі з Молдовою, що допомогло Шотландії отримати перемогу з рахунком 2:0 та забезпечити місце в плей-офф чемпіонату світу. Його колега вважає, що з віком воротар стає ще кращим і подає великі надії для їхньої команди. Корелятом є Пітер Пен – персонаж книги шотландського письменника Джеймса Барі, вічно молодий хлопчик, який прекрасно фехтує і ніколи не старіє. На параметр порівняння вказує гнучкість “*flexible*” та спроможність залишатися завжди молодим “*never gets old*”. Унаслідок порівняння вічна молодість і гнучкість Пітера Пена приписується футболісту Крейгу Гордону. Тобто футболіст є таким як Пітер Пен — вічно молодим і рухливим.

Див. також зразок аналогії:

(2) “*While some of us can lie with a straight face, others are as obvious as Pinocchio*” (Sketchengine, enTenTen20).

Компаратив (*some of us*) характеризується прецедентним міфонімом *Pinocchio* за ознакою очевидної брехливості, позначеною дієсловом *lie* та прикметником *obvious*. При цьому формальний покажчик *as ... as* вказує на повне уподібнення вторинного референта прецедентній особі Пінокіо, казковому персонажу книги італійського письменника Карло Коллоді «Пригоди Пінокіо», хлопчику, який не міг приховувати свою брехню через зміни у зовнішності.

Отже, в англomовному медіа-дискурсі компаратив та корелят належать до однієї понятійної сфери, якою є ОСОБА, тобто має місце порівняння за аналогією.

Розглянемо, які ознаки для порівняння залучаються та як саме відбувається утворення казкових прецедентних імен на підставі метафори. Когнітивна природа метафори допомагає зрозуміти невідоме через відоме, тобто виступає інструментом пізнання. Необхідними компонентами метафори є сутність, яку називають, тобто концептуальний референт та сутність, яка дає ім'я – концептуальний корелят. Порівняння сутностей

здійснюється за певною ознакою, що є спільною для обох порівнюваних об'єктів. У нашому матеріалі уподібнення відмінних сутностей, одна з яких є казковим прецедентним іменем, відбувається через метафоричні моделі «ОСОБА-людина є начебто ТВАРИНА-міфонім» та «ОБ'ЄКТ-рослина є начебто ТВАРИНА-міфонім».

Реалізація моделі «ОСОБА-людина є начебто ТВАРИНА-міфонім». Наприклад:

(3) *“Eva Longoria admitted to being the “ugly duckling” of her family, and having been bullied for her looks when she was young.<...> Longoria, who recently married US basketball player Tony Parker, recounted how her nickname came to be. “I was the darkest in my family. I was the only one with black hair and the only one with dark skin. All my sisters were light blondes with hazel eyes. They used to call me ugly duckling” (E-Times).*

Американська актриса Єва Лонгорія в дитинстві відрізнялася від усіх інших у своїй сім'ї за зовнішністю. Окрім неї у родині було ще три старших сестри – світловолосі з блакитними очами. У дитинстві довгий час Єва вважала, що її удочерили, адже лише вона мала темне волосся, смугляву шкіру та карі очі. Із-за відмінностей у своїй зовнішності, Єву часто дражнили у дитинстві так само, як і пташеня з казки «Гидке каченя» через те, що він зовсім не був схожим на всіх інших пташок у своїй родині. Об'єкти *Eva Longoria* та *ugly duckling* належать до різних понятійних сфер: ОСОБА-людина є начебто ТВАРИНА-міфонім. Порівняння об'єктів здійснюється за ознакою глузування відносно них у дитинстві *“having been bullied for her looks when she was young”*, що є спільною для обох сутностей.

У прикладі (4) представлено модель «ОБ'ЄКТ-рослина є начебто ТВАРИНА-міфонім»:

(4) *“Miraculously, the seemingly unattractive roundish bulb can hold safely in its core a prized flower of pink, yellow, red or white, yet to look upon the odd-looking object in the palm of one's hand, who would know that within such a proverbial “ugly duckling” could exist such a brilliant “swan!”” (Sketchengine, enTenTen20).*

Неприваблива округла і коричнева цибулина тюльпана уподібнюється до гидкого каченяти, головного героя казки «Гидке каченя», яке з перших днів свого життя є потворним. З її серцевини виросте цінна квітка рожевого, жовтого, червоного або білого кольору, порівнювана з прекрасним лебедем,

який в дитинстві був потворним пташеням. Порівнювані сутності уподібнюються за зовнішнім виглядом.

Здатність первинного референта характеризувати інші предмети дійсності за принципом аналогії застосовано у методі прототипної семантики. Цей метод використано для того, щоб показати подібність казкового прецедентного імені, як зразкового представника класу, до провідної властивості первинного референта. За Дж. Лакоффом (Lakoff, 1980 р. 68 – 84) прототип може набирати різних видів: соціальні стереотипи, ідеали, зразкові представники. Прототипна семантика встановлює приналежність сутності до певної категорії не за принципом «належить – не належить», а за подібністю до найкращого, найхарактернішого типового приклада, тобто до прототипу. Пор. у прикладі (5):

(5) “Former first lady Melania Trump was nicknamed “Rapunzel” by the secret service because she rarely left “her tower, aka the White House residence” (Independent, 30 Sep., 2021).

Використання прецедентного імені Rapunzel для характеристики 45-ї першої леді США Меланії Трамп, вказує на прототиповість концепта Рапунцель. Дискурсивні сигнали виражені словосполученням *she rarely left <...> the White House residence*, яке описує ситуацію, подібно до тої, яка відбувалася з Рапунцель *she rarely left her tower*. Сигнали висвітлюють у концепті інформацію про постійне проживання Рапунцель у своїй вежі, яку вона ні на мить ніколи не покидала. Ця інформація відсилає нас до ЛЮДЕЙ, ЯКІ НІКОЛИ НЕ ВИХОДЯТЬ ІЗ СВОГО ПОМІШКАННЯ, репрезентованої її найкращим членом РАПУНЦЕЛЬ – унаслідок категоріального метонімічного зсуву за моделлю «ЗРАЗКОВИЙ ЧЛЕН замість КАТЕГОРІЇ». За уподібненням до прототипу, казкове прецедентне ім'я *Rapunzel* відносить охарактеризовану ним особу (*Melania Trump*) до категорії людей, які ніколи не залишають своє помешкання.

Таким чином, прецедентними стають лише ті казкові власні назви, які позначають відомі ознаки уставлених осіб, а на основі метафори або аналогії відбувається уподібнення членів категорії її зразковому представнику.

Результати дослідження та обговорення.

Когнітивна операція порівняння є основою співставлення властивості носіїв казкових прецедентних імен із властивостями інших осіб. У *табл.1* наведено результати дослідження, які показують, що 87,72% від загальної

кількості досліджуваних нами казкових прецедентних імен, які функціонують в англomовному медіа-дискурсі, утворені на підставі аналогії.

Табл. 1

Аналогія та метафора в семантиці казкових прецедентних імен

Тип порівняння	Кількість прикладів	
	в абсолютних числах	у відсотках
Аналогове порівняння: ОСОБА є наче ОСОБА	50	87,72
Метафоричне порівняння: ОБ'ЄКТ є начебто ТВАРИНА-міфонім	2	3,51
ОСОБА-людина є начебто ТВАРИНА-міфонім	5	8,77
Разом	57	100

Отже, опис даної методології підтверджує гіпотезу про те, що переважна частина казкових прецедентних імен, представлених в англomовному медіа-дискурсі, утворені на підставі аналогії.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Прецедентними є імена, добре відомі оточенню особи, її попередникам і сучасникам, звернення до яких неодноразово відновлюються в дискурсі. Казкові персонажі, що транслуються від покоління до покоління є добре відомі будь-якій сучасній людині, що надає їм прецедентного статусу. Готові інформаційні блоки, в основі яких лежать всесвітньо відомі твори для дітей, виступають в ролі орієнтирів у медіа-дискурсі.

В англomовному медіа-дискурсі казкові прецедентні імена, як правило, утворені на підставі метафори. Тобто відбувається уподібнення сутностей, що належать до різних понятійних сфер. Також характерним є порівняння двох сутностей, що належать до однієї понятійної сфери. За результатами нашого дослідження переважна частина казкових прецедентних імен утворені на підставі аналогії – 87,72% від загальної кількості досліджуваних нами даних.

Наукова новизна роботи полягає у тому, що в ній уперше на матеріалі англomовного медіа-дискурсу застосовано методи концептуальної метафори,

когнітивної операції аналогового мапування та прототипної семантики для з'ясування лінгвокогнітивних підстав творення казкових прецедентних імен. Отримані результати дослідження можуть бути використані в університетських курсах з когнітивної лінгвістики, а також при написанні курсових та магістерських робіт.

Перспективним вважаємо вивчення функціональних аспектів казкових прецедентних імен в англomовному медіа-дискурсі, а саме, як передається значний обсяг інформації за допомогою малої мовної форми; як казкові прецедентні імена допомагають посилити виразність авторського повідомлення та яким чином відбувається переконання адресату шляхом залучення казкового прецедентного імені.

ДЖЕРЕЛА

1. Гудков Д. Б. (1999). *Прецедентное имя и проблемы прецедентности*. МГУ.
2. Жаботинская С. А. (2008). Принципы лингвокогнитивного анализа и феномен полисемии. *Проблеми загального, германського та слов'янського мовознавства. До 70-річчя професора В.В. Левицького*. (Книги XXI). 357 – 368.
3. Караулов Ю. Н. (2010). *Русский язык и языковая личность*. ЛКИ.
4. Bottigheimer, Ruth B. (Ed.). (2014). *Fairy Tales and Society: Illusion, Allusion, and Paradigm*. University of Pennsylvania Press.
5. Brian Ott and Cameron Walter (2000). Intertextuality: Interpretive Practice and Textual Strategy. *Critical Studies in Media Communication*. 17(4), 429-446. Retrieved September 21, 2022, from https://www.academia.edu/187660/Intertextuality_Interpretive_Practice_and_Textual_Strategy
6. Jan-Noël Thon. (2019). Transmedia characters: Theory and analysis. *Frontiers of Narrative Studies*. 5(2), 176-199. Retrieved September 21, 2022, from <https://www.degruyter.com/document/doi/10.1515/fns-2019-0012/html>
7. Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). *Metaphors we live by*. University of Chicago Press.
8. Lakoff G. (1987). *Women, Fire and Dangerous Things: What Categories Reveal about the Mind*. The University of Chicago Press.
9. E-Times. Entertaining times. Retrieved September 23, 2022, from <https://timesofindia.indiatimes.com/entertainment/english/hollywood/news/i-was-an-ugly-duckling-eva/articleshow/2750542.cms>
10. Independent. Thursday 30 September 2021. Retrieved September 23, 2022, from <https://www.independent.co.uk/news/world/americas/us-politics/melania-trump-rapunzel-grisham-book-b1929661.html>

11. Independent. Saturday 13 November 2021. Retrieved September 23, 2022, from <https://www.independent.co.uk/sport/football/scotland-moldova-craig-gordon-world-cup-playoff-b1957088.html>

12. Sketchengine. <https://www.sketchengine.eu/ententen-english-corpus/>

REFERENCES

1. Gudkov D. B. (1999). *Pretsedentnoe imia i problemy pretsedentnosti*. MGU. (in Rus.)

2. Zhabotinskaia S. A. (2008). Printsypy linhvokognitivnogo analiza i fenomen polysemii. *Problemy zahalnoho, hermanskoho ta slovianskoho movoznavstva. Do 70-richchia profesora V.V. Levytskoho*. (Knyhy KhKhI). 357 – 368. (in Rus.)

3. Karaulov Yu. N. (2010). *Russkiy yazyk s yazykovaia lichnost*. LKI. (in Rus.)

4. Bottigheimer, Ruth B. (Ed.). (2014). *Fairy Tales and Society: Illusion, Allusion, and Paradigm*. University of Pennsylvania Press.

5. Brian Ott and Cameron Walter. (2000). Intertextuality: Interpretive Practice and Textual Strategy. *Critical Studies in Media Communication*. 17(4), 429-446. Retrieved September 21, 2022, from https://www.academia.edu/187660/Intertextuality_Interpretive_Practice_and_Textual_Strategy

6. Jan-Noël Thon. (2019). Transmedia characters: Theory and analysis. *Frontiers of Narrative Studies*. 5(2), 176-199. Retrieved September 21, 2022, from <https://www.degruyter.com/document/doi/10.1515/fns-2019-0012/html>

7. Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). *Metaphors we live by*. University of Chicago Press.

8. Lakoff G. (1987). *Women, Fire and Dangerous Things: What Categories Reveal about the Mind*. The University of Chicago Press.

9. E-Times. Entertaining times. Retrieved September 23, 2022, from <https://timesofindia.indiatimes.com/entertainment/english/hollywood/news/i-was-an-ugly-duckling-eva/articleshow/2750542.cms>

10. Independent. Thursday 30 September 2021. Retrieved September 23, 2022, from <https://www.independent.co.uk/news/world/americas/us-politics/melania-trump-rapunzel-grisham-book-b1929661.html>

11. Independent. Saturday 13 November 2021. Retrieved September 23, 2022, from <https://www.independent.co.uk/sport/football/scotland-moldova-craig-gordon-world-cup-playoff-b1957088.html>

12. Sketchengine. <https://www.sketchengine.eu/ententen-english-corpus/>

Дата надходження статті до редакції: 29.09.2022.

Прийнято до друку: 20.10.2022

<https://doi.org/10.28925/2311-2425.2022.1895>
UDC 811'111

VACCINATION THROUGH THE PRISM OF MEDIA DISCOURSE

Olha Sivaieva

Borys Grinchenko Kyiv University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0123-9446>
o.sivaieva@kubg.edu.ua

This work is licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International License. To view a copy of this license, visit <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/> or send a letter to Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, USA.

The research is devoted to the corpus analysis of the semantic prosody of collocations with VACCINATION in the broadsheet The Guardian. The corpora have been processed with the help of Sketch Engine and the collocations with VACCINATION have been analysed. The study mostly concentrates on the modifiers with VACCINATION as subject and object as most representative in media texts. The dictionary definition of VACCINATION interprets it as a word with neutral semantic prosody. The discourse analysis of the data obtained proves that collocations containing this collocate have mostly neutral or positive semantic colouring. The second phase of the research was a free associative experiment using the method of individual questioning of 355 testees aged from 16 to 22 years. The associative experiment enabled to single out words associated with HEALTH among technology, philology and medical students. We could observe a significant difference in the amount of the reaction VACCINATION in the group of medical students as they know the scientific approach and importance of vaccinations today, because they can prevent serious illness, medical expenses and disease outbreaks in the community.

Key words: VACCINATION, media, association, corpus analysis, The Guardian.

Сіваєва О.С. ВАКЦИНАЦІЯ крізь призму медіа-дискурсу

Дана розвідка присвячена корпусному аналізу семантичної просодії словосполучень з VACCINATION в газеті The Guardian. Для корпусу статей The Guardian, потрібного для обробки даних, було використано програму Sketch Engine, і на основі корпусу було проаналізовано словосполучення з VACCINATION. Дослідження здебільшого зосереджено на модифікаторах з VACCINATION as subject and object як найуживаніша група словосполучень у медіа текстах. Згідно словникового визначення, VACCINATION має нейтральну семантичну просодію. Дискурс-аналіз отриманих даних доводить, що словосполучення з VACCINATION мають переважно нейтральне або позитивне семантичне забарвлення. На другому етапі дослідження було проведено вільний асоціативний експеримент, шляхом індивідуального опитування 355 респондентів у віці від 16 до 22 років. За

результатами асоціативного експерименту було виокремлено слова-асоціації з *HEALTH* серед студентів-технологів, філологів та медиків. Простежується суттєва різниця в кількості асоціацій з *VACCINATION* серед студентів-медиків, оскільки вони знають науковий підхід та важливість щеплень сьогодні, адже вони можуть запобігти серйозним захворюванням, медичним витратам та спалахам захворювань у суспільстві.

Ключові слова: *VACCINATION*, ЗМІ, асоціація, корпусний аналіз, *The Guardian*.

Introduction.

Since the beginning of 2020, people around the globe have experienced a kind of war waged by many countries against the rapidly-spreading infectious disease known as Covid-19, which has had an unprecedented impact on the whole world. Covid-19 has affected the use of language to a great extent and created a specialized discourse (Tan, 2020). The spread of Covid-19 has not only facilitated the resurgence of existing complex lexemes, but it has clearly produced a wide range of new formations in order to reflect societal changes brought about by the pandemic. Social media played a vital role in the adoption of new words and expressions. Thanks to social media, we are familiar with words such as *lockdown*, *epidemic*, *pandemic*, *superspreader*, *self-isolation*, *self-quarantine*, and word chunks (collocations) such as *social distancing*, *community spread*, *cordon sanitaire*, *droplet transmission*, *flattening the curve*, *tsunamis of COVID-19 cases*, *emerging disease*, *solitary confinement*, *animal-human interface*, *incubation period*, etc.

Therefore, the aim of the article is to analyze how the issue of vaccination is discursively reflected in *The Guardian* articles. The material of the research is the corpus of the media texts which has been processed with the help of Sketch Engine.

The methodology of the research contains corpus analysis, which allows to single out collocations with *VACCINATION* in the corpus; discourse analysis, which helps to interpret semantic prosody of collocations with *VACCINATION* in the media texts and to explain meanings of text passages containing collocations with *VACCINATION* as well as to compare the associative words obtained with the stimulus word *VACCINATION* as the content of images among technology, philology and medical students. The methodology includes a free associative experiment and comparative analysis.

Literature overview.

Corpus linguistics is the study of linguistic phenomena based on large collections of texts read by machines; they are called corpora (McEnery, 2011, pp. 217–232). The methods used in corpus linguistics came into use in the 1960s whereas the term itself appeared in the 1980s (Stubbs, 2001, pp. 149–172). The focus of corpus linguistics is a group of methods or procedures aimed at studying languages. On the other hand, corpus linguistics is seen as an independent theory. Sandra Kübler and Heike Zinsmeister comment in their book “Corpus Linguistics and Linguistically Annotated Corpora” (Kübler, 2015, pp. 248–260) that “the answer to the question whether corpus linguistics is a theory or a tool is simply that it can be both. It depends on how corpus linguistics is applied.” Corpus linguistics has considerably developed due to the possibility to process languages with the help of computers. Thus data can be obtained quickly and easily, being the format good for the analysis. However, corpus linguistics is not to get the data, but to analyze them [Blum-Kulka, 2011 pp. 143–145]. The major schools of Corpus Linguistics are in Lancaster, Birmingham, Nottingham, and Arizona. Different approaches considered (McEnery, 2011; Baker, 2011), corpus linguistics is dealing with some set of machine-readable texts which is deemed an appropriate basis on which to study a specific set of research questions.

VACCINATION in the Media.

At the beginning of the research the corpus was created with the help of Sketch Engine program. The corpus presents the data received from the newspaper articles taken from the broadsheet The Guardian. The focus of attention is the collocations with the lemma *VACCINATION* found in the newspaper mentioned. The data given by the Sketch Engine present various information, showing associations with *VACCINATION* in newspaper discourse.

The broadsheet The Guardian covers issues connected with the Covid-19 pandemic. The n-gram (see Figure 1) demonstrates collocations with *VACCINATION* in the corpus of text articles.

vaccination as noun 38x ...

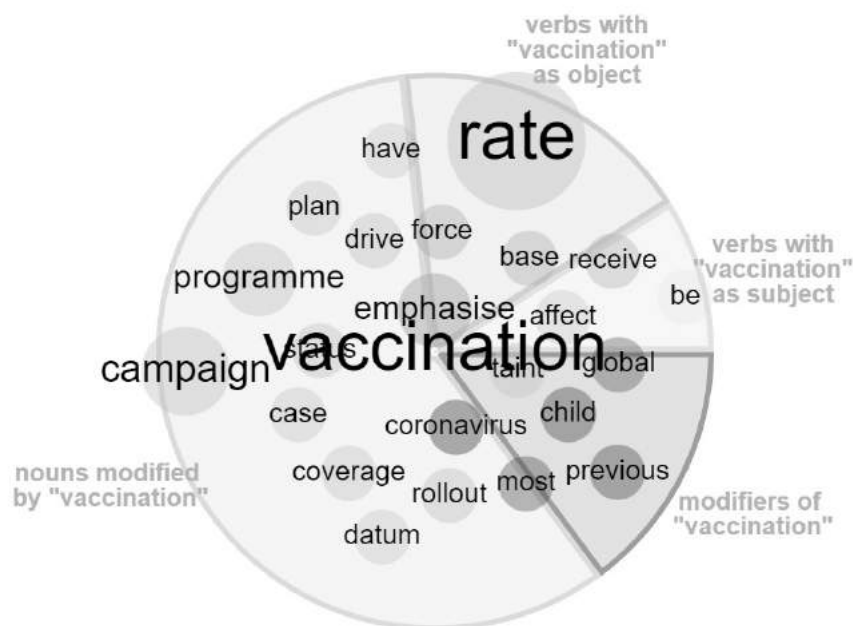

Figure 1. The n-gram of collocations with *VACCINATION* in The Guardian

The frequency use of modifiers of *VACCINATION* is 5, verb + *VACCINATION* as object is 5, and nouns modified by *VACCINATION* is 10, so the paper mostly concentrates on the pattern noun + *VACCINATION* as the most representative in the given corpus.

The word *VACCINATION* in general has a positive implication, as it is defined in the dictionary as:

- the process of giving a person or animal, usually by injection, a substance containing a harmless form of a disease, to prevent them from getting that disease,
- the scar left following inoculation with a vaccine.

Many of the most significant increases in word frequency this year have been in vaccine-related vocabulary. The word *VACCINATION* itself, already very common, more than doubled in frequency between September 2020 and September 2022 in our corpus; even more pronounced was the increase in usage of *vaccinate* and *vaccination* over the same period (a 34-fold increase and an 18-fold increase respectively), as the focus moved from the development of vaccines to the process of getting vaccinated.

English is a language rich with synonyms, so it comes as no surprise that there are numerous other words (notably colloquialisms) meaning ‘vaccination’,

‘vaccine’, and ‘vaccinate’, with variation depending on where you are in the English-speaking world.

In British English, one of the most common colloquialisms used to refer to vaccination is *jab*, both as a noun (as in “They were given the *jab*.”) and as a verb (as in “encouraging people to get *jabbed*”).

Jab is still predominantly a British term. Even within the UK, there is variation. While *jab* is in common usage throughout the UK, *jag*, with exactly the same meaning, is a long-established alternative frequently used in Scottish English, both as noun (as in “*Jags* will be available at the site between 11 am – 3 pm.”) and verb (as in “Health service staff are best placed to *jag* arms with Covid vaccines.”); double-*jagged* is also a common Scottish alternative to double-*jabbed* (e.g. “Double-*jagged* holidaymakers will no longer have to pay for PCR tests.”).

Jab and *jag* are both long-established words in English, commonly used in the UK to refer to any vaccination or injection. In any ‘normal year’ it wouldn’t be surprising to see an increase in use towards the end of the year as people begin to be offered flu vaccinations. But with this pandemic, the increase in usage is much more significant. We have also seen growing evidence of *jab* being used to mean ‘vaccine’ (rather than injection of a vaccine), for example when people refer to receiving ‘a dose of the *jab*’.

Collocations with the lemma *VACCINATION* can have negative, positive and neutral semantic prosody depending on the contextual meaning of the whole passage. The criterion to define the studied collocations with *VACCINATION* as positive, negative or neutral is totally based on the positiveness / negativeness of the idea presented in the passage taking into consideration the verbs that describe actions either connected or triggering other positive or negative consequences or results as well as other phrases in the passage that can be identified as positive or negative. Thus, for example, in the given passage “*A large slice of the savings will probably be made at the expense of efforts to support vaccination drives around the world.*” (The Guardian), the verb “*support*” together with the phrase “*vaccination drives*” create a positive picture of financing vaccination process all over the world, so the given collocation is marked as a positive one.

As for the modifiers of *VACCINATION*, they are either positive, or neutral (see Figure 2).

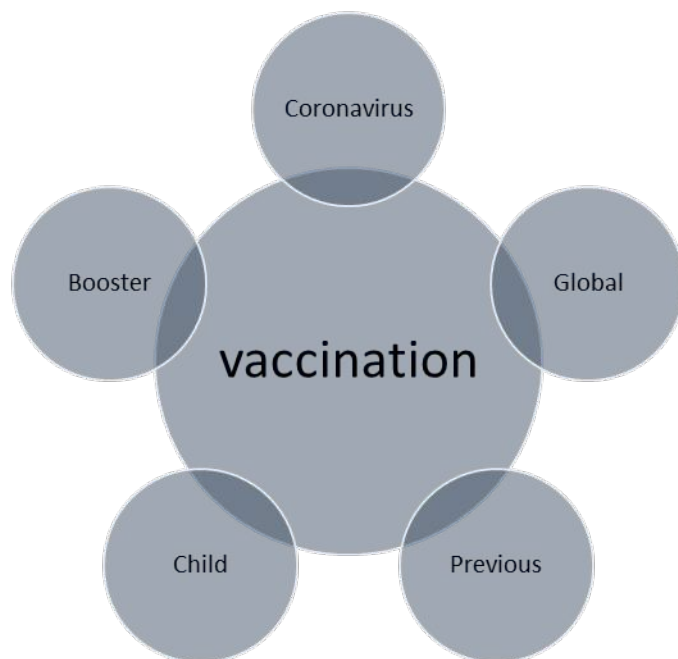

Figure 2. Modifiers of *VACCINATION*

The following nouns “rate”, “campaign”, “rollout”, “drive”, “programme”, “coverage”, “status”, “plan”, “case”, “datum” modified by *VACCINATION* express positive prosody in the context. These nouns together with the lemma *VACCINATION* create a metaphorical image of safety and sureness, when people are vaccinated, they can save themselves from the Covid-19 and return to normal life, e.g. “Nancy Pelosi, speaker of the House, called the latest proposal ‘shameful’, pointing out that low vaccination rates in parts of the world run the risk of new Covid variants arising. ‘We have said, we have pronounced, everyone knows: none of us is safe, unless all of us are safe,’ Pelosi said.”

So, vaccine is used all over the world, which is seen in the media discourse through the frequency use of the lemma *VACCINATION* which is presented in as a lifesaver for people during the pandemic emphasizing on its positive quality.

VACCINATION in the associative experiment.

The second phase of the research was a free associative experiment using the method of individual questioning of 355 testees aged from 16 to 22 years. They were not limited in time or number of answers. As a result of their responses, we received reactions that comprise the associative fields of the stimulus word *HEALTH*. The associative experiment enabled to single out words associated with *HEALTH* among technology, philology and medical students, while comparative

analysis provides the picture of similar and different features of the associations with *HEALTH* (See Table 1).

Table 1 . Frequency of the Noun *VACCINATION* (as a modifier of *HEALTH*) in The Guardian and in the experiment

	The Guardian	Philology Students	Technology Students	Medical Students
Vaccination	20	10	39	121

The automatic character of associations, the weak ability of a person to control them, the combination of the associative process with a number of physiological reactions of a person explains the effectiveness of using numerous associative experiments in psycholinguistics (Arkhipova, 2011). Nowadays, free associative experiment is the most widely used technique of psycholinguistic analysis of word semantics. This method has a number of advantages, in particular, the speaker's reaction to stimulus words allows us to figure out semantic connections of words existing in the human psyche.

According to the experimental data obtained, the associative field of the word *VACCINATION* is presented as following (see Diagram 1):

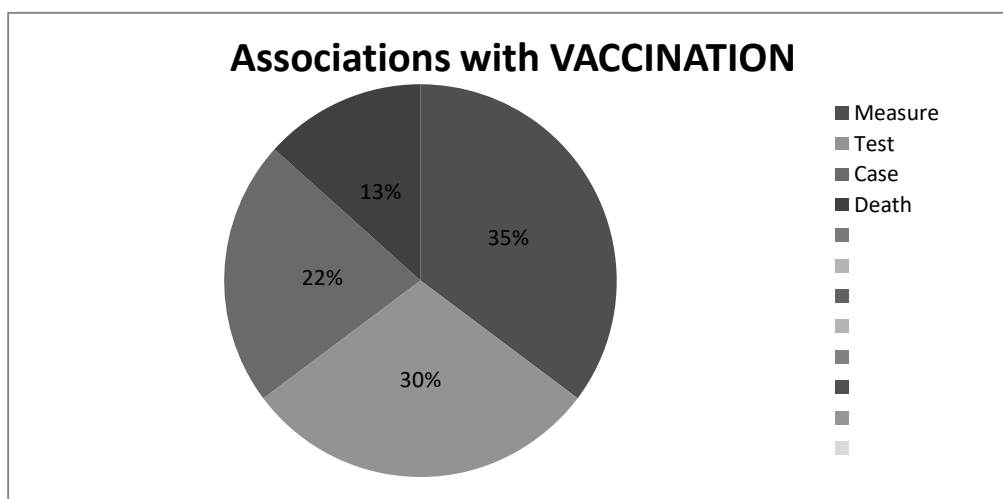

Diagram 1. Association with *VACCINATION* in The Guardian

Conclusions.

The results of a free associative experiment show the dominance of the modifier *VACCINATION* as a positive reaction to the word-stimulus *HEALTH* among all the groups of students and in The Guardian texts as well. But we can observe a significant difference in the amount of the reaction *VACCINATION* in the group of medical students as they know the scientific approach and importance of vaccinations today, because they can prevent serious illness, medical expenses and disease outbreaks in the community.

Further research is going to be based on corpora of American broadsheets and tabloids presenting a contrastive study of results and also a comparative analysis with the results obtained in this research.

REFERENCES

1. Arkhipova S.V. (2011) *Associative experiment in psycholinguistics*. Bulletin of the Buryat State University, 11, P. 6–9.
2. Baker, P., Costas, G., & McEnery, T. (2013). *Sketching Health: a Corpus Driven Analysis of Representations Around the Word 'health' in the British Press 1998–2009*. Applied Linguistics 34(3), 255–278. Retrieved from <https://www.amazon.co.uk/Discourse-Analysis-Media-Attitudes-Representation/dp/11070088242>
3. Blum-Kulka, Sh., & Hamo, M. (2011). *Discourse Pragmatics*. In Teun A. van Dijk (Ed.) *Discourse Studies: a Multidisciplinary Introduction*, 143–164. <https://www.edisoportal.org/attachments/article/274/Blum-Kulka%20Shoshana.pdf>
4. Kübler, S., & Zinsmeister, H. (2015). *Corpus Linguistics and Linguistically Annotated Corpora*. London: Bloomsbury Academic. Retrived from <https://www.twirpx.com/file/1583647/>
5. McEnery, T., & Hardie, A. (2011). *Corpus Linguistics: Method, Theory and Practice*. Cambridge: Cambridge University Press. <https://www.cambridge.org/ua/academic/subjects/languages-linguistics/applied-linguistics-and-secondlanguage-acquisition/corpus-linguistics-method-theory-and-practice?format=PB&isbn=9780521547369>
6. McEnery, T., & Wilson, A. (2011). *Corpus Linguistics: An Introduction*. Edinburgh: Edinburgh University Press. Retrived from <https://www.twirpx.com/file/893556/>
7. Stubbs, M. (2001). *Text, corpora and problems of interpretation: a response to Widdowson*. Applied Linguistics, 22, 149–172. Retrived from <https://www.semanticscholar.org/paper/Texts%2C-corpora%2Cand-problems-of-interpretation%3A-A-Stubbs/eeab3b8a1c9dbc35f2eccc24e8d6dc1d7879de02>
8. Tan, K. H., Woods, P., Azman, H., Abdullah, I. H., Hashim, R. S., Rahim, H. A., & Kosem, I. (2020). *Covid-19 insights and linguistic methods*. 3L: Language, Linguistics, Literature®, 26(2).
9. The Guardian. Retrieved September-November, 2022, from <https://www.theguardian.com/society/health>

Дата надходження статті до редакції: 29.09.2022.

Прийнято до друку: 27.10.2022

<https://doi.org/10.28925/2311-2425.2022.1896>

UDC:811.111

DEBTOR COMMUNICATIVE STRATEGIES ANALYSIS IN “CONFESSION OF A SHOPAHOLIC” BY S. KINSELLA

Kateryna Shabelnyk (corresponding author)

Borys Grinchenko Kyiv University (Kyiv, Ukraine)

ORCID ID: 0000-0002-6312-0478

Koshabelnyk.if21@kubg.edu.ua

Nataliia Bober

Borys Grinchenko Kyiv University (Kyiv, Ukraine)

ORCID ID: 0000-0002-9639-0562

n.bober@kubg.edu.ua

This work is licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International License. To view a copy of this license, visit <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/> or send a letter to Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, USA.

The anthropocentric nature of modern linguistics has led to the need to study not only the regularities of human communication but also the ways of their use in various communicative situations.

The main communicative strategies and the specifics of the DEBTOR's language means were characterized in this article. The article discusses the effectiveness of the chosen tactics in the communication process. The paper readdresses the phenomenon of a communicative strategy and tackles the ways the chosen strategies control the communicative process aimed at achieving communicative goals and the selection of speech techniques that allow achieving the set goals in a specific situation. Special attention is paid to the analysis of behavioral activities and verbal means used by a DEBTOR in Sophie Kinsella's novel "Confessions of a Shopaholic".

The paper argues that DEBTOR's communicative strategies depend on the specific situation and psychological characteristics of the addressee.

The material of the study is presented in the form of the types of speech strategies in the framework of the communication process in Sophie Kinsella's novel "Confessions of a Shopaholic". The objects of analysis are communicative strategies as a set of speech actions.

The relevance of the study is determined by the need to establish an inventory of communicative strategies for successful communication as the main component of the debtor, the importance of identifying the most productive strategy, and the formation of positive behavior during communication.

The article highlights the following strategies that are productive in DEBTOR'S speech: Termination, Topic Control, Topic Shifting, and Repair Strategy. Such strategies as Nomination, Restriction, and Turn Taking belong to the least productive ones.

The result of the study is the matrix of 7 types of communicative strategies from the most frequent to the least used in DEBTOR's speech.

From the perspective of research, there may be the establishment of communicative strategies in political discourse, politicians' speeches, and thematic webinars to discuss various aspects of the problem.

Keywords: communicative strategy, debtor, nomination, restriction, turn-talking, topic control, shifting, repair, termination.

Шабельник К.О., Бобер Н.М. Комунікативні стратегії боржника у романі Софі Кінселли “Зізнання шопоголіка”

Антропоцентризм сучасної лінгвістики зумовив необхідність вивчення не лише закономірностей людського спілкування, а й способів їх використання в різних комунікативних ситуаціях.

У статті схарактеризовано основні комунікативні стратегії й специфіку мовних засобів БОРЖНИКА та досліджено ефективність обраних тактик у процесі спілкування. Крім того, у дослідженні висвітлюється феномен комунікативної стратегії та розглядаються способи управління обраними стратегіями комунікативним процесом, спрямованих на досягнення комунікативних цілей, а також вибір мовленнєвих прийомів, які дозволяють досягти поставлених цілей у конкретній ситуації. Особливу увагу приділено аналізу біхевіоріальних дій і вербальних засобів, які використовує БОРЖНИК у романі Софі Кінселли «Зізнання шопоголіка».

Проаналізований матеріал дозволяє твердити про те, що комунікативні стратегії БОРЖНИКА залежать від конкретної ситуації та психологічних особливостей адресата.

Матеріал дослідження представлено у вигляді типів мовленнєвих стратегій у рамках комунікаційного процесу в романі Софі Кінселли «Зізнання шопоголіка».

Об'єктом аналізу є комунікативні стратегії як сукупність мовленнєвих дій.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю встановлення інвентарю комунікативних стратегій для успішного спілкування як основного компонента боржника, важливості визначення найбільш продуктивної стратегії, формуванні позитивної поведінки під час спілкування.

У статті висвітлюються такі продуктивні стратегії в мовленні БОРЖНИКА: Припинення розмови, Тематичний контроль, Зміна теми та Налагодження комунікації. До найменш продуктивних відносяться такі стратегії як: Номінація, Обмеження, Чергування.

Результатом дослідження є матриця 7 типів комунікативних стратегій від найбільш до найменш вживаних у мовленні БОРЖНИКА.

Перспективою подальших досліджень вбачаємо у застосуванні комунікативних стратегій у політичному дискурсі, виступах політиків і тематичних вебінарах для обговорення різних аспектів проблеми.

Ключові слова: комунікативна стратегія, боржник, номінація, обмеження, чергування, тематичний контроль, зміна теми, налагодження комунікації, припинення розмови.

Introduction

Modern linguistics focuses on a number of issues while the phenomenon of "communicative strategy" appears to be one of its key concepts. The

communicative function of a language system is recognized as basically the primary one. The use of language for the communicative purposes is considered to be a form of human activity. The organization of interpersonal communication among people combined with common activities is expected to be structured and logically determined. In relation to this emphasis, the study shifts systems from language as multiple elements to a communicative product with a high degree of success in communicative interaction.

Considering the fact that present-time people have become extremely interested in the notions of communication and in the steps to make it successful, such researchers as Littlemore, J. (2003)., Poseidon, N. (2018)., Cook, M., Lally, C., McCarthy, M., & Mischler, K. (2007). have investigated the topic and conducted lots of researches.

At the same time, the buyer-seller relationship has grown. Many customers are eager to buy everything and do not control their desires. A new era of debtors has appeared. The last do everything possible to achieve the purchase and use some communication strategies as a powerful tool to do it.

Even though there are a lot of linguists who are interested in communicative strategies, a few complex articles on debtors' communicative strategies were found. It causes the importance of our study.

The paper **aims** to determine the most common communicative approaches in debtor behavior based on S. Kinsella's novels by analyzing the replicas in the communicative context and trying to single out those that are used as a tool for achieving a goal.

Theoretical background

1.1. Pragmalinguistic description of communicative strategies

Scientists call communicative strategy a way of organizing speech behavior following the idea and intention of the communicator. They agree that a communicative strategy is determined by a set of speech actions to achieve a communicative goal.

It should be noted that a communicative strategy is an important part of reporting an idea and conveying a message between interlocutors. They provide sketches to be confident while having a conversation with friends, family, the public, contributors, or colleagues.

For successful communication, an effective strategy is an imperative. Apart from that, communication strategies are prevalent while conducting the message in

different forms whether it is verbal, non-verbal, visual, written, or feedback communication. All people have some sort of methods to portray their core message to the community in both: everyday life and something more formal like business or politics. Without having a strategy that effectively reaches the predetermined target audiences, there is no way that the individuals or organizations will reach many people.

If the person is going to spend time to figure out their key messages it would be best to develop a strong communication strategy. Furthermore, this would guarantee the time was not wasted and the message will reach the public sector in the easiest way. (Cook, Lally, McCarthy & Mischler, 2007).

According to Jeannete Littlemotre (2003) communication strategies are the steps taken by people in order to enhance the effectiveness of their communication. They are defined as "potentially conscious plans" which are used by an individual to solve a problem in order to reach a specific communication goal. It is believed that communication strategies play an important role in the development of strategic competence; therefore, one can define communication strategies within strategic competence framework.

Strategic competence is "verbal and non-verbal communication strategies that may be called into action to compensate for breakdowns in communication due to performance variables or to insufficient competence. (Maleki, 2010).

As M. Oliyari, I. Danylyuk, A. Zagnitko, L. Zubenko argue, significance and effectiveness of communication in human life and are dictated by some key aspects. In order to have successful communication it is essential to:

- Outline objectives and define key message to ensure that recipients and conversation partners feel consulted and have ownership of the strategy.
- Broadcast the message to make the means of communication successful.
- Arouse interest to hold recipient's attention.
- Find vehicles for communicating information for a specific purpose.
- Specify the mechanisms that will be used to obtain feedback on the strategy.
- Capture feedback to get the result of conversation. (Petsy, Gherges, Cuciu & David, 2012).

That is why speakers should remember, communication strategies do not have to be formal written documents. They simply, require some time to analyze communication issues and single out the best approach to communicate some information. Such an approach is especially true for stress taking situations to be

confident in them and clean up or avoid all possible problems. However, a formal written strategy will be useful for companies or other groups needed to ensure that all recipients are reached and all key messages are communicated effectively.

1.2. Linguistic features of communicative strategies

Distinct classifications of communicative strategies are followed for manipulating the semantic code of the message and the form of its expression in different communicative spheres and situations.

Since the communication strategy is believed to be a key factor in successful communication, this phenomenon has been given considerable attention in all kinds of research.

We consider it is significant to highlight and analyze the classification “7 Types of Communicative Strategies” that was offered by Poseidon Nip (2018). Since communicative strategies are normally enacted at the text / discourse level, we have identified the following strategies in the above mentioned text. We analyze units from a customer corpus comprising discourse construals of Becky Bloomwood from (Kinsella, 2003).

The first one is Nomination. Using this strategy an interlocutor presents a particular topic clearly, truthfully, and says only what is relevant when introducing a topic at the beginning of a Communicative Situation. It is a strategy that can also be used any time during the course of an interaction as a way of continuing the communication. When this strategy is used, the topic is introduced in a clear and truthful manner, stating only what is relevant to keep the interaction focused.

Vivid examples of the description of the Nomination Strategy are:

Have you noticed the weird weather lately? Is this because of global warming?

I was late for class again! The MRT stopped midway. What is wrong with the MRT?

One more popular strategy is Restriction. It constrains the response or reaction within a set of categories. A strategy that constrains or restricts the response of the other person involved in the communication Situation.

The listener is forced to respond only within a set of categories that is made by the speaker.

Vivid example of the description of the Restriction Strategy is:

They say that the Philippine economy is getting better. Only the stupid thinks that, right? (No one wants to be stupid.)

People use strategies of turn-taking when they have an intention to speak because it is one's turn.

Turn-taking Communicative Strategy requires that each speaker utters only when it is their turn during interaction. Knowing when to talk depends on watching out for the verbal and nonverbal signals the next speaker that the previous one has finished or the topic under discussion has been exhausted and a new topic may be introduced. At the same time, it also means that others should be given the opportunity to take turn. Turn-taking Communicative Strategy uses either an informal approach (just jump in and start talking) or a formal approach (permission to speak is requested).

Vivid examples of the description of the Turn-taking Strategy is:

I agree with the point just made. But may I add that OFWs would rather be home and work here so they could be with their families.

As for **Topic Control** strategy, it keeps the interaction going by asking questions and eliciting a response. This is simply a question-answer formula that moves the discussion forward. This also allows the Listener or other participants to take turns, contribute ideas, and continue the discussion.

Vivid example of the description of the Topic Control Strategy is:

How do you often ride the MRT, Tony?

Topic Shifting strategy is used while introducing a new topic followed by the continuation of that topic. is the strategy that is useful in introducing another topic. This strategy works best when there is follow-through so that new topic continues to be discussed. This is also used in Repair Communicative Strategy.

Vivid examples of the description of the Topic shifting Strategy are:

This is a battle with corporations that continue to pollute the environment.

But this is also a battle with man himself, who continues to act as if there is another Earth we can move to once this Earth dies.

We have already learned that communication can be easily broke down. Thus, the

Repair Strategy is in need. It helps to overcome communication breakdown to send more comprehensible messages. Repair Communicative Strategy that includes requesting clarification, not acknowledging, topic shifting, not responding, repeating, recasting and adding. One requests clarification by asking questions or using eyebrows , eyes, head or shoulders to show that the Message could not be understood. By not acknowledging the new situation, the situation already in progress will continue.

Vivid example of the description of the Repair Strategy is:

Were you uh you were in the room when it happened?

Yeah.

Lastly, there is **Termination** that is using verbal and nonverbal signals to end the interaction. Lastly, Termination Communicative Strategy ends the interaction through verbal and nonverbal Messages that both Speaker and Listener send to each other. Sometimes the Termination is quick and short. Sometimes it is prolonged by clarification, further questions, or the continuation of the topic already discussed, but the point of the language and body movement.

Vivid example of the description of the Termination Strategy is:

See you in class.

See you later.

1.3. Modes of communicative behavior of the debtor

Disclosing debtor personality, it is necessary single out the fact that we analyze people's behavior with addiction.

Addiction is defined as a process when a person does not have control over something.

In our study we deal with addiction to shopping since a debtor cannot control their costs and desire to overspend money on useful purchases. (Dill & Holton, 2014).

We consider that the debtor groups are those of the high interest in respect of communication strategies. They are highly motivated to reach their goals, i.e. make a purchase or pay a debt.

One of the first studies that gives a closer look to debtors' behavior was performed by Livingstone & Lunt (1991). According to them, there are a lot of factors that influence debtors' behavior such as demographic information, economic context, and psychological factors. Attitudinal factors towards money psychological factors for instance coping strategies and consumer pleasure were found to be important predictors of debt repayment.

Shopaholics have a fundamental motivation to evaluate their opinions and abilities by comparing themselves to similar others. If a discrepancy is detected, individuals experience social pressure towards uniformity, and action will be taken to reduce the discrepancy. Social comparison has been implemented as a mechanism to influence behavior in a wide range of different contexts, such as medical decision-making and financial decisions. Another factor that has been found to have an influence on decision-making behavior is timing. Depending on

whether a person is faced with the decision situation in the morning or in the evening, the final choice can be different.

Usually, debtors quickly react to messages. Those who are in a better position try to pay as fast as possible, they just do not have the schedule to repay everything in time. But those who are in a more difficult situation try to find excuses or even ignore the debt collection agency.

Reactions include any payment page visit, taking an installment plan or making a promise to pay, any inbound communication, or any direct payment to trigger reactions. (Ghaffari, Kaniewicz & Stricker, 2021).

2. Results and discussion

2.1. Nomination communication strategy matrix.

The strategy of nomination emerged to be one of the rarest. The main character of the book doesn't tend to deliver the messages clearly and according to the topic. She doesn't always tell the truth and prefers to have rather emotional short conversations devoted to the variable topics than present her thoughts clearly.

Five examples of this communicative strategy were presented:

- (1) *"Everyone's a sucker for a sale. Even rich people." – I say. .*
- (2) *You're getting the one I liked best!" .*
- (3) *"Oh no." I pull what I think is a very convincing face. "I hate flashy places. Much better to have a nice quiet pizza together." .*
- (4) *"Quite an unpleasant fellow, I would say. He was really quite aggressive toward me." .*
- (5) *I have to admit, I feel quite flattered that Zelda's come down to get me her-self. I mean, she obviously doesn't come down for everyone. .*

Replicas above are considered to be examples of nomination since everything is told according to the topic, very clearly and even sincerely. The character does not set the purpose of the conversation. But everything that is said is relevant and helps to continue the topic. Also, interlocutors signal that the topic is interesting. As a result, the majority try to proceed with it.

2.2. Restriction communication strategy matrix.

Restriction strategy is rather rare in the novel. It is used when there is a need to conduct the message quickly during a short period of time.

Five examples of restriction communicative strategy were found.

- (1) *"Becky Bloomwood, Successful Saving , " I say. .*

(2) *“Who knows?”* .

(3) *Don't say “nothing.” Never say “nothing.”* .

(4) *Hang on. It's not some polite way of saying he thinks I'm stupid, is it? Or a liar?* .

(5) *Hair and makeup! This is so cool!* .

Replicas above are considered to be a response or reaction within a defined set of categories. They are aimed to stop the flow of discussion in the case when a topic is uncomfortable or the interlocuter has no intention to speak a lot and develop the topic. The last consider the topic to be too obvious to speak about it or vice versa and has nothing to say in response but does not want to keep silent.

2.3. Turn-Taking communication strategy matrix.

The strategy of turn-taking is also used in the text . It is considered to be not a debtor's trait but one that belongs to a well-behaved person. She is trying to support the conversation and not be rude.

Six examples of turn taking communicative strategy were found:

(1) *“That's it,” says Elly, and sinks into the chair beside me.* .

(2) *“Rebecca,” she says coolly, grasping my hand. “You're on Successful Saving, aren't you?”*

“That's right,” I say, equally coolly.

(3) *“I know they did,” I reply haughtily. “I read it in the FT.” And before he can say anything else, I walk off, to talk to Elly.*

(4) *“Luggage,” I explain.*

(5) *“Ahm . . .” I say, glancing hurriedly at the menu. “I think I'll just have . . . erm . . . fish cakes. And rocket salad“.*

(6) *“Oh,” I say, a little taken aback. I mean, not that I'm against drinking, obviously—but it isn't even five o'clock yet. “Well – OK then”.*

All characters in the text are representatives of modern society where politeness is a key moment of communication. That is why it is not a problem for them to speak according to their turn and not interrupt others. Due to this strategy interlocutors have the ability to speak equally and conduct the idea completely.

As for the debtor, she is an accomplished person and she respects others. Still, the strategy is not always followed by her, since she is very emotional and sometimes interrupts others.

2.4. Topic Control communication strategy matrix.

In the following sentences, examples of Topic-Control communication strategies are presented. The debtor asks a lot of questions in order to lead the conversation and avoid all awkward moments.

Seventeen examples of topic-control strategy were presented.

- (1) *“So how come you’re so smart?”*
- (2) *“Have you got an interview? ”*
- (3) *“And what sector would that be? The Crap Investments Sector? The Lose All Your Money Sector? ”*
- (4) *“Why not try the travel section for a walking book? ”*
- (5) *“Elly! Have you got an interview? Tell me!”*
- (6) *“ So, Clare,” I say, as she puts the phone down, “how was your weekend?”*
- (7) *“So—what’re you after?”*
- (8) *“ What exactly—” I lick my dry lips. “What exactly did he say?”*
- (9) *“And...andwhatdidesay?”*
- (10) *“So,” I say cautiously, and both their heads jerk up. “You’re both well, are you?”*
- (11) *“Well, anyway,” I say, trying to get off the subject of my stalker. “How are you?”*
- (12) *“Mum, stop it!” I cry. “I don’t want them, OK?”*
- (13) *“What about my article?” I wail piteously. “Did you like that?”*
- (14) *“Yes,” I say smugly. “It looks good, doesn’t it? Have you seen my byline? ‘By Rebecca Bloomwood. ”*
- (15) *“Oh, right,” I say, and pause. “But they’re not your client, are they?”*
- (16) *“So,” I say cautiously, and both their heads jerk up. “You’re both well, are you?”*
- (17) *“What exactly—” I lick my dry lips. “What exactly did he say?”*

This communicative strategy is used to steer the conversation in the needed flow. It is extremely useful for debtors since helps them to control their talk and feel confident while speaking. Apart from that using this communicative strategy benefits debtors to avoid the trap.

2.5. Topic Shifting communication strategy matrix.

The next replicas are examples of topic-shifting communicative strategy. The debtor avoids direct answers and tries to change the topic. Thus, they build a

platform for choosing the topic and get the opportunity to have more time in order to come up with the answers.

Thirteen examples were presented:

- (1) *“So how come you’re so smart?”*
- (2) *“I always look smart,” she parries. “You know that.”*
- (3) *“What’s going on?” says Fenella, appearing at the door. “Nothing!” I hear myself say. “We’re going out for a titchy and then on to sups.”*
- (4) *“Well,” I say, trying to give a nonchalant smile. “You know. **I’m quite busy** with my job and everything.”*
- (5) *“Yes, actually **we’ve been quite busy** lately,” I say coolly.*
- (6) *“Well,” I say, playing for time. “It depends. They all look great.”*
- (7) *“To be honest,” I say, “this isn’t really my field.”*
- (8) *“Not me!” I say. “I’d far rather be . . . out on the moors, riding along. With a couple of dogs running behind.”*
- (9) *“My Denny and George scarf!” I cut in brightly, before he can say anything else. “Yes, that’s lovely, isn’t it? It was my aunt’s, but she died. It was really sad, actually.”*
- (10) *“The photo’s good, don’t you think?”*
- (11) *“Sure,” I say, trying not to sound too thrilled. “In fact . . . I’d probably prefer it to finance.”*
- (12) *“I don’t know what you mean,” I say, playing for time.*
- (13) *“Oh,” I say, starting slightly. “Yes, everything’s great. Lovely! Oh, and guess what? I just bought the most wonderful.”*

The utterances above are meant to shift the topic. The shift is conditioned by the speaker’s willingness to continue with the general topic. The shifter does it to be able to protect her point of view and tell her own truth.

2.6. Repair Strategy communication strategy matrix.

Apart from that, samples of repair strategies were found. The debtor does not need to be in uncomfortable situations since during them all secrets remain to be opened. Moreover, the character has a bright soul and wants to spend time in a pleasant atmosphere. That’s why she has both intrinsic and extrinsic kinds of motivations to break the ice.

Seven examples were presented:

- (1) *“That’s me!” I say brightly, and give a little laugh. .*
- (2) *“Tom, what’s going on?” I say, and give a little laugh. .*

- (3) *And how do you acquire all this knowledge? .*
(4) *“Oh, we just pick it up along the way,” I say smoothly. .*
(5) *“I’m fine, really,” I say, softening. “I just want to stay here for a while. Get away from it all.” .*
(6) *“Oh, right,” I say, brightening. “That might do.” .*
(7) *“You mean—after what you said on Morning Coffee? .*

The character uses this strategy in order to avoid communication breakdown and save the pleasant atmosphere in which nobody wants to break it. As a result, no unneeded questions are asked.

2.7. Termination communication strategy matrix.

Examples of termination communicative strategy appeared to be very common in the text. Debtors keep their heads busy due to the fact that they are not well-organized people. That is why they tend to end their speech quickly with help of verbal and non-verbal signs. Both examples were singled out during research.

Twenty examples were presented:

- (1) *I give a huge sob and put my plate on the floor. .*
(2) *“That sounds great,” I say. .*
(3) *“Thanks, Suze,” I say in a suddenly thickened voice – and as I give her a big hug. .*
(4) *“Well, never mind,” she says dramatically. .*
(5) *“Of course not,” I say, and roll my eyes. .*
(6) *“Right,” I say, and swallow. “Great.” .*
(7) *I swallow hard. “Well, I’m not.” .*
(8) *“OK,” I say after a pause. “Fine.” .*
(9) *“OK,” I say. “Well, I’ll . . . I’ll see you later.” .*
(10) *“Fine,” I mumble. “Fine, thanks.” .*
(11) *“Look-ing forward to it already!” .*
(12) *“Fine,” I say lightly. “Just reading a letter.” .*
(13) *“Thanks,” I say, giving him a businesslike smile. .*
(14) *“Mmm.” .*
(15) *“Mmm,” I say, trying to sound as though I agree with him. .*
(16) *And I stare at him, unable to move. .*
(17) *I’m sorry,” I say in a wobbly voice, and stand up. “I haven’t got time for lunch after all.” .*
(18) *“Fine,” I say curtly. “Fine, I’ll do that.” And I put the phone down. .*

(19) *“Well – bye then!” I say, trying to sound casual, as though I always ride around in a chauffeur-driven car. “See you later!”* .

(20) *“Gosh,” I say. .*

The debtor uses both verbal and nonverbal signs to end the conversation. She does it very politely but quite often.

Conclusions

The range of well-chosen communication strategies and canons of behavior serves as the basis for effective communication of a young woman that has a shopping addiction.

It was analyzed that the main character of the novel proficiently applies seventy-three syntactic and stylistic techniques that help her to achieve own goals. This analysis confirms the constant struggle of habits and addictions, where the spiritual world is replaced by the material world.

Such strategies as Termination, Topic Control, Topic Shifting, and Repair Strategy appeared to be the most common since they are the most effective while reaching a particular aim. As for Nomination, Restriction, and Turn Taking they are rather expressions of politeness but useless in obtaining particular reasons.

Table 1: Matrix of communicative strategies of the DEBTOR

Communicative strategy	Frequency dimension of communicative strategy in Sophie Kinsella's novel "Confessions of a Shopaholic".
Termination	20 ↓
TopicControl	17
TopicShifting	13
RepairStrategy	7
Turn-Taking	6
Restriction	5
Nomination	5
The total number of presented strategies in the novel	73

Analyzing 7 communicative strategies in the novel, it was found that the Termination strategy is the most productive among other described strategies of communicative discourse. The frequency of use in the corpus is 20 cases. This suggests that debtors belong to the category of people that prefer to stop the conversation if it occurs to be uncomfortable. Such situations are pretty common in

their lives considering the fact that they tend to lie to achieve a goal (for example to borrow money) and very often create their own communicative trap where the truth can be relived.

The least productive communicative strategies turned out to be: Nomination, Restriction, and Turn-taking. Five-six cases were found in use. These strategies belong to those that are difficult to use in order to manipulate the topic. They are rather examples of respect and the general ability to communicate in society. That is why the debtor uses them but they are not the most vivid illustrations of her communicative style.

REFERENCES

1. Cook, M., Lally, C., McCarthy, M., & Mischler, K. (2007). Guidelines for the development of a communication strategy. New Horizon Centre. Retrieved September 10, 2022 from <https://tinyurl.com/5a9cbmdk>
2. Dill, B. & Holton, R. (2014). The addict in us all. *Frontiers in Psychiatry*, 5, 139. Retrieved September 10, 2022 from <https://tinyurl.com/3hxvmtzt>
3. Ghaffari, M., Kaniewicz M. & Stricker S. (2021). Personalized communication strategies: Towards a New Debtor Typology Framework. arXiv preprint arXiv:2106.01952. Retrieved September 10, 2022 from <https://tinyurl.com/2vnkwz6j>
4. Kinsella, S. (2003). Confession of a Shopaholic. Dell Publishing Company.
5. Littlemotre, J. (2003). The communicative effectiveness of different types of communication strategy. *System*, 31(3), 331-347. Retrieved September 10, 2022 from <https://tinyurl.com/236zmvzx>
6. Livingstone, S. & Lunt P. K. (1992). Predicting personal debt and debt repayment: Psychological, social and economic determinants. *Journal of economic psychology*, 13(1), 111-134. Retrieved September 10, 2022 from <https://tinyurl.com/yv97vdvb>
7. Nidia, L. (2013). A psychological study of the main character, Rebecca Bloomwood in P.J. Hogan's (2009) "Confessions of a Shopaholic" movie, jungian archetypal approach (Doctoral dissertation, Unika Soegijapranata Semarang). Retrieved September 10, 2022 from <http://repository.unika.ac.id/19067/>
8. Oliyari, M. p. (2016). Stratehiyi i taktyky pedahohichnoho spilkuvannya. *Hirs'ka shkola ukrayins'kykh Karpat*. 15. 260s. [in Ukrainian] Retrieved September 10, 2022 from <https://tinyurl.com/5n774ad6>
9. Petcu, D., Gherhes, V., Suci, S., & David, I. (2012). COMMUNICATION STRATEGIES IN BUSSINES PROMOTIONS. *Anale. Seria Stiinte Economice*. Timisoara, 18, 535.
10. Poseidon, N. (2018). 7 Types of Communicative Strategies. Retrieved September 10, 2022 from <https://tinyurl.com/ymueu7bn>

Дата надходження статті до редакції: 14.11.2022.

Прийнято до друку 20.11.2022

<https://doi.org/10.28925/2311-2425.2022.1897>

UDC 81'255:27-282-528.1/.8

TITLES OF LITURGICAL BOOKS AS THE PROBLEM OF CORRESPONDENCE IN RELIGIOUS TRANSLATION¹

Taras Shmiher

Ivan Franko National University of Lviv

taras.shmiher@lnu.edu.ua

ORCID ID: 0000-0002-4713-2882

This work is licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International License. To view a copy of this license, visit <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/> or send a letter to Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, USA.

The paper is aimed at presenting convergent and divergent features encoded in the titles of liturgical books of Eastern and Western Christianity. Titles of liturgical books seen as translation objects have revealed extremely vibrant and dynamic essence of some religious terms. All the conditions of the historical development and liturgical praxis put a translator in a very difficult position when a historical context plays a decisive role in interpreting the text and historical truth. The typical translator usually hesitates between choosing the domesticating or foreignising strategy. In the case of liturgical books, their option can cause wrong associations connected with the change of a target denomination. This is why the comparative table of books used during liturgies in the Roman and Byzantine Rites will be helpful for translators to understand the liturgical praxis of another denomination. The table was compiled and checked on the basis of the very liturgical books in original editions and in translations into English, Ukrainian, and Polish as well as on the basis of theological encyclopaedias and instructive sources. This correspondence is relevant not only for intercultural communication where a single denomination dominates over a nation's whole culture but also for interdenominational interpretation when in the same national community, readership is denominationally diverse and can generate the superficial interpretation of celebrants' and believers' liturgical practices.

Keywords: *liturgical books, religious translation, Roman Rite, Byzantine Rite*

Шмігер Т. Заголовки літургійних книг як проблема відповідності у релігійному перекладі

Стаття представляє збіжні й розбіжні ознаки, заcodedані у назвах богослужбових книг східного та західного християнства. Назви богослужбових книг, які розглядаються як предмет перекладу, розкрили надзвичайно яскраву та динамічну сутність деяких релігійних термінів. Усі умови історичного розвитку й

¹This publication is part of the project which was made possible through Scholarship Grant No. 52110864 from the International Visegrad Fund.

літургійної практики ставлять перекладача в дуже скрутне становище, коли історичний контекст відіграє вирішальну роль у тлумаченні тексту та історичної правди. Типовий перекладач зазвичай вагається між вибором стратегії одомашнення чи очуження. У випадку з богослужбовими книгами його вибір може викликати неправильні асоціації, пов'язані зі зміною цільової конфесії. Ось чому порівняльна таблиця книг, які використовуються під час літургій у римському та візантійському обрядах, буде корисною для перекладачів, щоб зрозуміти літургійну практику іншої конфесії. Таблицю складено та перевірено на основі самих богослужбових книг в оригінальних виданнях і в перекладах англійською, українською та польською мовами, а також на основі богословських енциклопедій та інструктивних джерел. Така відповідність актуальна не лише для міжкультурної комунікації, де одна конфесія домінує над усією культурою нації, а й для міжконфесійної інтерпретації, коли в одній національній спільноті читацька аудиторія є конфесійно різноманітною і може генерувати поверхневе тлумачення літургійних практик кліру і вірників.

***Ключові слова:** літургійні книги, релігійний переклад, римський обряд, візантійський обряд.*

Introduction

Everyone has heard an insightful observation that different words for the same concept in different languages actually mean different things: ‘butter’, ‘die Butter’, ‘le beurre’, ‘масло’, ‘masło’ were to denote the same everyday thing – butter, but in different cultures, even butter differs. So, different words for “butter” mean different things which exist only in specific cultures. The same is true in domain of denominational translations. In various denominations, bread used for the Holy Communion is different substance whose recipe is dogmatically and accurately described and strictly followed. One of the deepest controversies between the Orthodox and the Catholics is if it is acceptable to use unleavened bread.

Names of liturgical books belong to the translator’s false friends when the essence of these books look identical in different denominations, but there are so many tricky structural and dogmatic discrepancies that translators opt for transliterating their names, adding a lot of obscure words to the lexical stock of a language whose speakers do not practice a source-text denomination and do not understand their intricacies clearly. The aim of this paper is to analyse if it is potential to apply the general titles of liturgical books of the target religious culture or denomination for those from the source culture and denomination. This problem is relevant not only for intercultural communication where single denomination dominates over a nation’s whole culture but also for interdenominational interpretation when in the same national community, readership is

denominationally diverse and can generate the superficial interpretation of celebrants' and believers' liturgical practices.

Theoretical background

The main analytical tool is the informational analysis of the contents of liturgical books (Byzantine Daily Worship, 1969; Graduale triplex, 1979; Mszałrzymski, 1986; Liturgia godzin, 1982-1988; Divine Office, 2014; Molytvoslov, 2015), encyclopaedic entries (The Catholic Encyclopedia, 1913–1914; Encyclopedia of Ukraine, 1985-2001; Encyklopedia katolicka, 1995-2014; Pravoslavna entsiklopediya, 2000; New Catholic Encyclopedia, 2003) and theological and instructive sources (Agenda, 1981; Harper, 1991; Тупык, 1992) in order to summarize the criteria and features of liturgical books types under various titles and in two main Christian denominations – Roman and Byzantine Rites.

According to one denomination and lingual culture, liturgical texts and books can be divided into four groups: lectionary, euchographic, hymnographic and homiletic (Pentkovskii, 2016; Puriaieva, 2018). It makes sense to verify if this division is still valid if two denominations are compared. The application of Catholic data can explain the later emergence of Protestant liturgical books.

The material of the study unites three languages – English, Ukrainian and Polish which can also show immediately what is the dominant strategy for translating titles into other languages: domestication or foreignization.

Results and Discussion

The sum of theoretical judgements, encyclopaedic taxonomies and existing translations has prepared the grounding for establishing the comparative and approximate correspondence of liturgical books in Orthodox and Catholic liturgical practices:

Table 1. Books Used during Liturgies in the Roman and Byzantine Rites

Roman Rite	Byzantine Rite
Lectionary texts	
Evangeliary / Gospel Book <i>Ukr.</i> Євангеліярій / Євангелістарій <i>Pol.</i> Ewangeliarz / Ewangelistarz	Gospel Lectionary / Evangelion <i>Ukr.</i> Богослужбове Євангеліє / <i>Pol.</i> Ewangeliarz

<p>Lectionary <i>Ukr.</i> Лекціонарій <i>Pol.</i> Lekcjonarz</p>	<p>Epistle Lectionary / Epistle Book <i>Ukr.</i> Апостол <i>Pol.</i> Apostoł</p> <p>Prophetologion <i>Ukr.</i> Паремійник <i>Pol.</i> Paremijnik</p>
<p>Psalter <i>Ukr.</i> Молитовний Псалтир <i>Pol.</i> Psalterz</p>	<p>Psalter <i>Ukr.</i> Молитовний Псалтир <i>Pol.</i> Psalterz</p>
Euchographic texts	
<p>Roman Missal <i>Ukr.</i> Римський Месал <i>Pol.</i> Mszałrzymski</p>	<p>Liturgicon <i>Ukr.</i> Літургікон / Служебник <i>Pol.</i> Służebnik</p>
<p>Pontifical <i>Ukr.</i> Понтифікал <i>Pol.</i> Pontyfikał</p>	<p>Archieratikon / Book of Pontifical Services <i>Ukr.</i> Архиратикон / Святительський служебник / Правильник <i>Pol.</i> Archijeratikon / Służebnik archierejskij</p>
<p>Ritual <i>Ukr.</i> Ритуал <i>Pol.</i> Rytuwał</p>	<p>Euchologion / Book of Needs <i>Ukr.</i> Требник <i>Pol.</i> Euchologion / Trebник</p>
<p>Prayer-Book <i>Ukr.</i> Молитовник / Молитвослов <i>Pol.</i> Modlitewnik</p>	<p>Prayer-Book <i>Ukr.</i> Молитовник / Молитвослов <i>Pol.</i> Modlitewnik</p>
<p>Breviary / Liturgy of the Hours / Divine Office <i>Ukr.</i> Бreviарій / Літургія годин <i>Pol.</i> Brewiarz / Liturgia godzin</p>	<p>Horologion / Canonical Hours <i>Ukr.</i> Часослов / Часловець <i>Pol.</i> Horologion</p>
Hymnographic texts	
	<p>Oktoechos <i>Ukr.</i> Октоїх <i>Pol.</i> Oktoechos / Oktoich</p> <p>Lenten Triodion</p>

	<p><i>Ukr.</i> Посто́ваТріодь / Трипі́снець <i>Pol.</i> Triodionpostny</p> <p>Pentecostarion / Festal Triodion <i>Ukr.</i> Цві́тнаТріодь / Кві́тнаТріодь <i>Pol.</i> Triodion paschalny</p> <p>Menaion (pl. Menaia) <i>Ukr.</i> Мі́нея <i>Pol.</i> Minieja</p>
<p>Gradual <i>Ukr.</i> Градуал <i>Pol.</i> Graduał</p>	<p>Hirmologion <i>Ukr.</i> Ірмо́логіон <i>Pol.</i> Hirmologion</p>
Homiletic texts	
<p>Martyrology <i>Ukr.</i> Мартиро́лог <i>Pol.</i> Martyrologium</p>	<p>Synaxarion / Synexarion <i>Ukr.</i> Синакса́р <i>Pol.</i> Synaksarion / Synaksariusz</p> <p>Homiliary Gospel <i>Ukr.</i> Учи́тельне Євангелі́є <i>Pol.</i> Ewangelia uczytelna</p>

The matter of titling books is still more complicated in the historical perspective: the book with the same title had different contents in different historical periods. This refers first of all the very Liturgy and various euchographic and hymnographic collections. Liturgical reforms connected with changes of the order of the office and variable hymns in the Liturgy (the introduction of the Stoudite and Jerusalem typikons in the Eastern Church and the Trent and Second Vatican Councils in the Western Church). Thus, the very title signifies various essence, which is typically noted by liturgy historians, but remains absolutely unacknowledged by laics.

The first group of books used during the Liturgy is the very corpus of the Holy Scriptures. During the Liturgy, the celebrants recite the Gospels, the Epistles and the Psalms as well as the prophetic books of the Old Testament. The biblical texts are divided in separate pericopes recited during the whole liturgical year. The Roman Church gradually came to using one book containing all the extracted biblical texts used during the Liturgy: the Lectionary. The Orthodox Church keeps using the Gospel Lectionary, the Epistle Lectionary and the Prophetologion

separately as published books. In the historical perspective, the Psalters contained the Book of Psalms plus a number of votive prayers. This type of praying books was extremely popular. In Western cultures, it was used for learning how to read (in the Ukrainian tradition, this function is often associated with the Horologion); in Orthodox cultures, it was also read during funeral vigils. From the viewpoint of translation, the use of the specific titles of the book will directly indicate the denominational division which reflects the history of adjusting and facilitating liturgical praxis. No informational discrepancies (excluding the non-coincidence of some pericopes) exist between the biblical texts used both in Western and Eastern Christianity. What can be different is the basis of the translated Bibles. Various smaller denominations can accept a certain translation of the Bible as *textusreceptus*, and their liturgical books will contain the lexical stock of the very translation.

The second group of books is euchographic. Their main aim focuses on praying and requesting the Lord's blessing during the regular worshipping (the liturgies of the daily and yearly cycles) or special offices (like sacraments and blessings). The centre of liturgical life is the very Liturgy which had a long history as well as a wide geography. In the first millennium, the number of rites was much larger that cannot fit today's understanding of the Catholic-Orthodox division, and the very Liturgy has never been a stable millennia-long text. By the end of the first millennium AD, Orthodox liturgies had been shaped more or less as we know them know, and the Roman rite had dominated over others in the Roman Church. Nevertheless, the work of adjusting and amending the texts of the Liturgy has never stopped either in Eastern or Western Christianity. In the Roman Church, the major revisions were made as the aftermath of the Council of Trent (1545-1563) and the Second Vatican Council (1962-1965). Thus, the Roman liturgical tradition was last codified in 1970 with revisions in 1975 and 2002. The previously codified edition was approved in 1570 and last published in 1962, and as it was never cancelled officially, two Masses and two Missals ('Tridentine' and 'Vatican II') coexist formally, but not in the same extent. Two main forms of the Mass are the High Mass (solemn) and the Low Mass (regular). The Byzantine liturgy exists in four forms: the Divine Liturgy of Saint John Chrysostom (the most commonly used on Sundays and weekdays), the Divine Liturgy of Saint Basil the Great (10 times a year), the Divine Liturgy of the Presanctified Gifts (on Wednesdays and Fridays during the Great Lent and on the first days of the week preceding Easter) and the Divine Liturgy of the Holy Apostle James (once a year, on his feast day).

All these texts constitute the Liturgicon, i.e. the book of these liturgies in the Byzantine liturgical praxis. A liturgicon can be called a missal, and this explanation is rather popular among Anglophone speakers, as the both books do celebrate the Eucharist.

Knowing the main informational discrepancies between these books of two rites but one function, we have also to note translation practices of domestication in Slavonic liturgical traditions. While the Greek original term is usually naturalized on the basis of the key Slavonic-root term (thus, the liturgy name “Служба Божя” determined the title “Служебник”), Anglophone translators mostly prefer original Greek title, even when the translations are not from Greek but from Church Slavonic or any other Slavonic language. This policy helps to preserve the historical memory of the ecclesiological tradition and to partially prevent non-Byzantine Anglophone believers from imposing Catholic, Anglican, Presbyterian views on something which is not universal, but belongs to historical geography.

Liturgical offices are divided into two groups: those performed by a priest (baptism, wedding, funeral etc.) and those only performed by a bishop (like the consecration of holy chrism and the sacraments of holy orders). Earlier, the first group was published in the Roman Ritual or the Byzantine Euchologion; the second group, in the Roman Pontifical or the Byzantine Archieratikon. After the Second Vatican Council, the Pontifical and the Ritual exist like series: the offices are published as separate books. Thus, the real Byzantine book Archieratikon does not have a direct corresponding book in the Roman Rite. Another interesting issue is if it is possible apply the term “Pontifical” to the Byzantine offices. One case is dated back to 1716 when the Ukrainian Greek-Catholic monastery in Suprasl published “Понтифікалсиєст Служебник святителскій” containing the bishop’s offices of the Eastern Church (Pontyfikal, 1716). The English language, however, allows the usage of ‘pontifical’ as the that of a bishop but without the reference to the Roman papacy (OED, 1989:12, 97). Besides, one should remember that the title of the primate of the Greek Orthodox Patriarchate of Alexandria and All Africa is “Pope and Patriarch”.

The Prayer-Book is the easiest correspondent in all traditions: it collects prayers according to the dogmas of a certain denomination. Occasionally, the term “МОЛИТВОСЛОВ” is applied to prayer-books, and it may mean that it also includes some litanies and offices. Large and thick prayer-books can also contain the Divine

Liturgy of St John Chrysostom and the Office for the Dead, so the practical difference between “*молитовник*” and “*молитвослов*” is removed.

More genre stir is faced in breviaries. The Breviary itself signifies the collection of prayers and hymns. This is why the boundary between eucharistic and hymnographic texts is blurred, and blurred is it between the very liturgical books from the viewpoint of their historical development and publishing practices.

In Byzantine monasticism (which influenced the liturgical life of parishes), the daily and yearly cycles of prayers and hymns are gathered in several books which are even more used by precentors and singers than laics: 1) the Horologion consists of the prayers used in daily church services and refers to changing liturgical hymns or chants (troparia, kontakia) according to the daily liturgical cycle; 2) the Octoechos contains hymns for matins, vespers, and the Divine Liturgy according to the weekly liturgical cycle (each week in the liturgical cycle has a specific tone or mode, i.e. a specific troparion, kontakion and other hymns; all in all, eight tones alternate throughout the year); 3) the Menaion consists of the special prayers and hymns for the fixed church holidays, i.e. according to the yearly liturgical cycle; 4) the Triodion contains three-ode canons sung on ten Sundays before Easter and on all the other days of Lent and the Easter period. The actual number of books is even larger. The hymns of the Triodion were divided into those for the period before Easter (the Lenten Triodion) and those for Eastertide (the Pentecostarion or Festal Triodion). Similarly, the Menaion is a very bulky collection which may exist in different editions: the Monthly Menaion comprises 12 volumes encompassing the services for each month; the Menaion of Holy Days is abridged and contains services for major holidays; the General Menaion covers services honouring particular groups of saints and beati as well as for particular holidays. The both divisions are well-accepted in the canonical praxis of Orthodox Churches. Beyond this praxis, there are a number of different titles and books covering the same hymns. Simultaneously, one title deviated from the original hymnographic function: the Menaion for Daily Reading (Ukr. “*мінея-четья*”) already belongs to hagiography and corresponds to the Roman Martyrology.

In the Roman Rite, the number of hymns is colossal as well, counting all antiphones, responsories, propers, graduals and other chants. After the radical reform of the Second Vatican Council, they were reshuffled and included into newly-structured matrix of the liturgical year. The book which gathered all these chants is entitled the Liturgy of Hours (or the Canonical Hours) instead of the

former official title “Breviary”. The difference between two titles lies in the selection and structure of the hymnal corpus. Another specific feature of this book – like Byzantine hymnographic books – is that it is oriented mainly at celebrants, precentors and monastics (for the laity as well, but not especially). Thus, this book is both euchographic and hymnographic, too.

Purely hymnographic is the Gradual which united all former hymnals (antiphonaries / antiphonals, responsorials, kyriales and other hymnaries). It used to denote the most important plain-song chant sung by the choir at the Mass, but now it contains all the texts and the music. The direct correspondent in the Orthodox tradition is the Hirmologion which contains all the hymns and prayers that are to be sung as well as musical notations to them. In the Ukrainian Church, the paraliturgical hymnal with texts and notes for popular religious singing was sometimes called the “Bohohlasnyk” in honour of its first edition in 1790 (Bohohlasnyk, 1790).

Homiletic texts are habitually grouped as a special genre within liturgical literature. In the Ukrainian Church, homiliary gospels propagated the knowledge of the Scriptures via the vernacular that boosted the nation-shaping abilities and ambitions of the stateless people. Yet, the basic book for homilies in both Rites is the collection of didactic parts from the lives and works of saints. After the 1054 Schism, the divergence between the Orthodox and Catholic Churches has gone a drastic way, though the pre-1054 Christian heritage is remembered and venerated in the liturgical books of both Rites with equal respect.

One more similarity between the two Rites is the necessity of liturgical handbooks, which could help to make order with the daily and yearly cycles of liturgical worshiping. This instructive genre, also containing and explaining the usage of the above-mentioned liturgical texts, can be regarded as a separate one. However, it is manifested only in a single book: the Typikon for the Orthodox and the Agenda for the Catholics.

Conclusions

Titles of liturgical books seen as translation objects have revealed extremely vibrant and dynamic essence of some religious terms. All the conditions of the historical development and liturgical praxis put a translator in a very difficult position when a historical context plays a decisive role in interpreting the text and historical truth. A book of the same title has a different content which depends on

the historical period, like the Gradual before and after the Second Vatican Council. Or, the Psalter denotes a different set of prayers and offices in various manuscripts and even printed editions.

The frequent changes in liturgical texts mean that these texts are alive, and today's readership can interpret them correctly. So, the translator does not work with a time-distant ancient text, but with the text representing the reality of the last century at least. Changes in liturgical texts were introduced periodically both in the Roman and Byzantine Rites, but the Roman reforms are better known because of their systematic nature and large scale. This conclusion is more important for authors writing historical novels: we easily overlap our contemporary views and visions on millennium-old phenomena whose core was the same, but a huge number of details have changed.

The Roman Church witnessed two major reforming borderlines: the Council of Trent and the Second Vatican Council. The Kyivan Church saw reforms as well, like those ones connected with the changes of the Rites of Order and the activities of Metropolitan Cyprian Tsamblak and Metropolitan Petro Mohyla. In reality, adjustment never stops, but liturgical life is tightly connected with spiritually intimate life which impact on religious poetry. This may cause trouble for interpreting allusions as the translator should refer to the liturgical text which was valid in a specific period.

The aftermath of liturgical reform also influences the perception of the texts' languages like Latin and Church Slavonic. Although it gives an additional argument to consider them 'living languages' and 'ours', the semantic space of these languages can never reflect today's reality. This is a false approach to see those languages via today's mentality. The systems of these languages are distorted. Thus, translations into vernacular languages which the 20th century is abundant with are a very reliable bridge to really understanding and sensing the essence of Christian dogmas.

The question is how to resolve the problem of denominational perception. It does not look that it is generally possible. Seeing the above table, a believer of one Rite can feel how different the other Rite is and how little we know about it. The usage of Latin and Greek terms is helpful as it creates the border of foreignization, and the believer do not involve their own associations. The purely denominational difference is between the Agenda and the Typikon: sharing the same instructive function with the application of liturgical texts, the books are translated in the way known because of their historically denominational nature. However, our reality

knows an immense diversity of Christian denominations, and it will be always misleading to use the similar term and too complicated to adopt a new term each time.

One more conclusion is drawn for the taxonomy of liturgical books and their genres. Nowadays (contrary to the pre-20th-century time), it is efficient to group liturgical texts, but not liturgical books. The Liturgy of Hours is typically a four-volume edition because this single book is to embrace everything and make believers' life easier. This is why this grouping can evoke extra obstacle to helping a layperson interpret its essence and functionality correctly.

REFERENCES

1. *Agenda liturgiczna Diecezji Opolskiej: nabożeństwa, poświecenia i błogosławieństwa (1981)*, oprac. zbior. Diecezjalnej Komisji Liturgicznej (H. J. Sobeczko, red.), Opole: Wyd-wo Św. Krzyża.
2. *Byzantine Daily Worship: With Byzantine Breviary, the Three Liturgies, Propers of the Day and Various Offices* (1969) (Most Rev. Joseph Raya and José De Vinck, comp. and Trans.), Melkite Greek-Catholic Church, Allendale, N.J.: Alleluia Press.
3. *The Catholic Encyclopedia: An International Work of Reference on the Constitution, Doctrine, Discipline, and History of the Catholic Church*, (Vols. 1-15. and Index). (1913–1914). (Ch. G. Herbermann et al., Eds.). Special Edition under the auspices of the Knights of Columbus Catholic Truth Committee. New York: The Encyclopedia Press.
4. *Divine Office of the Byzantine-Slavonic Rite: Horologion – Octoechos– Triodion – Menaion*. (2014). Ukrainian Greek-Catholic Church. Stamford, CT.
5. *Encyklopedia katolicka: w 20 t.* (1995-2014), Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Lublin.
6. *Encyclopedia of Ukraine* (Vols. 1-5, Map and Gazetteer, Index and Errata). (1985-2001). The Canadian Institute of Ukrainian studies, The Shevchenko Scientific Society (Sarcelles, France), The Canadian Foundation for Ukrainian studies. Toronto: University of Toronto press.
7. *Graduale triplex*. (1979). Solesmes: Abbaye Saint-Pierre de Solesmes.
8. Harper J. (1991). *The Forms and Orders of Western Liturgy from the Tenth to the Eighteenth Century: a Historical Introduction and Guide for Students and Musicians*. Oxford: Clarendon Press.
9. *Liturgia godzin: codzienna modlitwa Ludu Bożego* (w 4 t.) (1982-1988). Poznań: Pallottinum.
10. *Mszal rzymski dla diecezji polskich* (1986). Poznań: Pallottinum.
11. *New Catholic Encyclopedia* (Vols. 1-15). (2003). The Catholic University of America (2nd ed.). Detroit et al.: Gale. Thompson Learning.
12. *The Oxford English Dictionary*: (Vols. 1-20). (1989). (2nd ed.). Oxford: Clarendon Press.
13. *Bohohlasnyk*. (1790). Pochayiv: Drukarnia Uspenskoho monastyria. (in Ukrainian)
14. *Molytvoslov: Chasoslov – Octoyih – Triod – Mineya*. (2015). Zhovkva: Misioner. (in Ukrainian)

15. Pentkovskii, A.M. (2016). Slavianskoe bogoslužhenie vizantiyskogo obriada i korpus slavianskykh bogoslužhebnykh knig v kontse IX – pervoy polovine X vekov. *Slověne*, 2, 54–120. (in Russian)

16. *Pontyfikal si est sluzhebnik sviatitelskii so derzhashch v sebe pochinu Sviatyia Vostochnyia tserkvi Liturgiyu sviatitelskuyu, osviashchenie antimissovs mira sviatogo, postanovleniye v vsiachiny eireysjiya i prochaya.* (1716). Suprasl: Druk. Blagovishch. monastyria. (in Old Church Slavic)

17. Puriaieva N. (2018). Ukrainska mova v liturhiinii praktytsi ukrainskykh tserkov. *Problemy humanitarnykh nauk. Serii: Filolohiia*, 42, 128–146. (in Ukrainian.)

18. *Pravoslavnaia entsiklopediya.* (2000). Moskva: tserk.-nauch. tsentr “Pravoslavnaia entsiklopediya”. (in Russian)

19. *Турок Української Католицької Церкви.* (1992). (per. z tserkovnoslov. / ukl. o. Isydor Dolnytskyi). Rym: Vyd-vo. Vasyliian. (in Ukrainian)

Дата надходження статті до редакції: 16.01.2022.

Прийнято до друку: 30.01.2022

Літературознавство

<https://doi.org/10.28925/2311-2425.2022.1898>
УДК 821.111 373 378

“УКРАЇНА ПОНАД УСЕ” ЧИ “ПУШКІН – ЭТО НАШЕ ВСЁ”? (УКРАЇНСЬКА ОСВІТА ТА РОСІЙСЬКА ЛІТЕРАТУРА)

Ковбасенко Ю. І.

Київський університет імені Бориса Грінченка

ORCID ID: 0000-0001-9832-7287

y.kovbasenko@kubg.edu.ua

This work is licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International License. To view a copy of this license, visit <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/> or send a letter to Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, USA.

У статті розглянуто три типи війни, гібридно нав'язані Росією Україні: «війну Ареса», «війну Афіни» та «війну Аполлона», а також причини, хід та результати використання культури й літератури як блискотливої вуалі для маскуванню імперської суті «русского мира», «кривой рожи России» (М. Гоголь). Проаналізовано, чому, попри широкомасштабну агресію, розв'язану 24.02.2022 Російською Федерацією проти України, а також доведені міжнародними судами воєнні злочини рашистів, у широких колах світової спільноти й навіть українського суспільства все ще зберігається пієтет до Росії та її «великої» літератури й культури. Зроблено висновок, що смертельно небезпечно (як «яблуко Білосніжки») поєднання, з одного боку, естетичної привабливості, та, з другого боку, імперської ідеологічної токсичності (надто в умовах повномасштабної військової агресії РФ, коли навіть сама російська мова, що нею написано згадані твори, для мільйонів українців стала тригером) робить російську літературу абсолютно неприйнятною для вивчення в ЗСО України. Простежено витoki й етапи закорінення міфу про «світову велич» російської літератури та зроблено обґрунтований висновок, що значна питома вага російських творів у наших шкільних програмах є не свідченням їхнього гаданого «світового» ідейно-естетичного рівня, а важкою спадщиною імперської (у т. ч. радянської) доби, коли в колонізованих Московією землях (зокрема й в Україні) відбувалася примусова асиміляція («обрусение») населення, тож усе російське насаджувалося силоміць. Спрогнозовано ефективні шляхи корекції

стратегій вивчення російської літератури в ЗВО України: інтенсивне застосування постколоніальної інтерпретації та компаративного аналізу, оновлення кола досліджуваних літературних творів та застосування нових підходів до вивчення біографій письменників. Зазначено, що стратегічний поворот у викладанні російської літератури та культури в ЗВО України вимагатиме титанічних зусиль не лише освітян, а й усієї держави, розробки та реалізації спеціальної цільової державної програми.

Ключові слова: «війна Аполлона», гібридна війна, глорифікація імперського літературного канону, імперський міф, національна ідентичність, постколоніальні студії, «рашизм», семантична (парадигмальна) війна, «трубадури Імперії».

***Yury Kovbasenko. „Ukraine is above all else“ or „Pushkin is our everything“?
(Ukrainian education and Russian literature)***

The paper investigates three types of war hybridly imposed on Ukraine by Russia, namely «War of Ares» «War of Athena» and «War of Apollo» as well as the reasons, process and results of using the culture and literature as a brilliant veil to mask the imperial essence, «crooked mug of Russia» (M. Gogol). The author analyzes why, despite full-scale Russian military aggression against Ukraine waged on February, 24, 2022 and also shocking war crimes of the rashists, the piety to Russia and its «great» culture and literature has still been remained in a wide circle of the world community and even Ukrainian society. The conclusion is drawn that deadly (like «Snow White's apple») combination of aesthetic appeal, on the one hand, and imperial ideological toxicity, on the other hand (especially in the conditions of full-scale Russian military aggression when even the language in which the mentioned works were written has become a trigger for millions of Ukrainians), makes Russian literature absolutely unacceptable for studying in Ukrainian secondary educational institutions. The origins and stages of rooting the myth about the «world greatness» of Russian literature are observed, and the reasonable conclusion is drawn that the significant number of Russian works in our school programs is not an evidence of their supposed «world» ideological and aesthetic level, but severe heritage of the imperial (including Soviet) epoch when in lands colonized by Muscovy (in particular, in Ukraine) there was forced assimilation (russification) of the population, so all Russian was imposed by force. The effective ways of updating the strategies of studying Russian literature in Ukrainian higher educational institutions are predicted, for example, intensive use of postcolonial interpretation and comparative analysis, updating and / or expanding the range of studied literary works and using new approaches to study the writer's biographies. It is claimed that a strategic turn in teaching Russian literature and culture in Ukrainian higher educational institutions will require not only titanic efforts of educators but also the whole state, the development and implementation of a strategic target government program.

Keywords: „war of Apollo“, hybrid warfare, glorification of the imperial literary canon, imperial myth, national identity, postcolonial studies, „raschism“, semantic (paradigmatic) war, „troubadours of the Empire“.

*«Ніколи не виживе та нація,
яка дивиться на світ очима сусіда»
Ф. Ніцше*

«Війна Аполлона» («семантична/парадигмальна війна», протистояння ідентичностей, культур і літератур. – Ю. К.) б'є «війну Афін» (війну технологій, економічне протистояння), але підкоряється жорсткій і швидкій логіці «війни Ареса» (війни армій, протистояння на полі бою): старовинна дитяча гра «камінь-ножиці-папір» набуває світового масштабу. А остаточний успіх матиме лише той, хто досягне в своїх свідомості, державі та збройних силах балансу всіх трьох типів війни» (Переслегін). Отже, повна перемога над ворогом – це перемога в усіх трьох типах війни: «війні Ареса», «війні Афін» та «війні Аполлона». При цьому, поразку у «війні Ареса», хоча й важко, але відіграти таки можливо: Рим після нищівної поразки від Ганнібала взяв реванш і зруйнував Карфаген. Програш у «війні Афін» теж не завжди виявляється фатальним: нині Захід економічно переважає Схід, хоча в давні епохи все було якраз навпаки. А ось поразка у «війні Аполлона» часто виявляється фатальною: численні колись вільні й самобутні народи РФ, які нині ідентифікують себе як «русские» й сини яких десятками тисяч помирали й помирають за т. зв. «русский мир» на полях бою в Чечні, Придністров'ї, Грузії, Сирії чи Україні, до власної ідентичності, на жаль, не повернуться вже ніколи. Тож ця стаття – про тернисті шляхи України до перемоги у «війні Аполлона».

Повномасштабне вторгнення 24.02.2022 та жахливі воєнні злочини російської армії в Україні гостро нагадали людству про *«кривую рожу Росії»* (М. Гоголь). Але чому ж тоді величезна кількість людей в усьому світі все ще асоціює Росію не з її реальними злочинами проти людяності, а з міфічними «гуманізмом та високою духовністю» російської літератури та культури? Річ у тім, що Російська імперія (а також СРСР та РФ як її реінкарнації) свідомо й активно використовує літературу й культуру як блискотливу вуаль для маскуванню своєї *«закривавленої пащі»* (Є. Маланюк), і в цій мімікрії досягла феноменальних успіхів. Український поет-емігрант Є. Маланюк був шокований: *«Ще якихось 15 років тому (тобто від 1920-х рр. – Ю. К.) Захід мав про російську літературу дуже приблизне уявлення. І от світова війна, більшовизм, спроби інтервенції, російська еміграція, врешті – що найважливіше – величезна систематична й нахабна пропаганда Москви:*

і російської, і комінтернівської, і «міжнародної» – зробили своє: російська література стала нечувано популярною. <...> «Російський вірус», що його несміливо щепив колись у Парижі самотній Тургенєв, за якихось 15 років щепиться масово тисячами земляків і не-земляків Тургенєва. У результаті, трунна отрута толстовської «правди» та психопатологічні стрептококи достоевщини до організму західноєвропейської літератури – вже введено» (Маланюк).

У «експорт» та пропаганду своєї літератури й культури Росія постійно вкладає і вкладає астрономічні кошти: згадаймо всі ці численні «Росзарубежцентри ім. А. С. Пушкіна», незліченні Міжнародні Дні та Фестивалі російської культури, всі інспіровані й підживлювані КДБ/ФСБ закордонні кафедри російської (часто під псевдонімом «слов'янської») словесності, проросійські премії, гранти, скопусні видання тощо. Адже пафосне виконання лірики Пушкіна чи музики Чайковського на цих Днях російської культури притлумлює вибухи російських вакуумних бомб та передсмертні дитячі крики в Чечні (1996), Грузії (2008), Сирії та Україні (2022), так само, як притлумлювало передсмертні стогони українських дітей під час Голодомору (1932-1933). Отже, Росія вепонізує, перетворює на зброю не лише свої нафту й газ, а й культуру, вміло маскуючи «війною Аполлона» постійно провоковані нею «війни Афіни» та «війни Ареса». Оце і є та пресловута гібридна війна, коли *«вслед за Пушкиным едут пушки»*.

Та значно гірше те, що, навіть попри повномасштабне вторгнення РФ, величезні жертви та реальну загрозу життю мільйонів українців та й самому існуванню України, в доволі широких колах нашого суспільства ще й сьогодні зберігається «стокгольмський синдром» симпатії до РФ, і найперше – через пієтет до «великої російської літератури та культури», силоміць насадженої раніше й часто вкраденої в Україні ж (згадаймо хоча б полтавця М. Гоголя, міцно «приписаного» імперією до кола *«великих русских писателей»*). Ця імперська культурна інтоксикація триває й сьогодні, передовсім через нашу освіту (вивчення російської мови та літератури), зросійщену масову культуру та проросійські ЗМІ.

Саме тут витoki і впертого небажання багатьох українців послуговуватися українською (державною) мовою, і скандальний спротив перейменуванню Київської консерваторії імені росіянина Чайковського, а надто шокуючий бойкот МОНУ остаточного звільнення шкільних програм від російських творів, які донедавна становили до 20% обсягу дисципліни

«Зарубіжна література». Попри категоричні вимоги УАВЗЛ та ін. фахових об'єднань, широких кіл суспільства та ЗМІ, МОНУ таки залишило в українських шкільних програмах кількох російських письменників (це як хворому на гангрену після життєво необхідної ампутації залишити частину інфікованої плоті). *«Багатьом українським громадянам, навіть тим, хто свідомо асоціює себе з Україною, українською культурою, важко дистанціюватися від привида вселенської російської літератури, важко подивитись на Росію як на «іншого», дистанціюватися від її впливу, а поза тим усвідомити власну, українську «самість» і самодостатність»* (Томпсон). А цей «малоросійський синдром» не лише сприяє продовженню перетворення українських дітей на ментальних малоросів, а ще й дає Путінові додаткові можливості маскувати невситимий імперський експансіонізм РФ (*«Границы России не заканчиваются нигде!»*) фальшивим приводом *«освободить русскоговорящих украинцев от бендеровцев»* та постійно атакувати Україну. Смертельне коло замкнулося... То де ж вихід?

Насамперед, треба чітко й остаточно відповісти на контроверсійне питання, яке часто лунає в нашому суспільстві: чи винен Пушкін, що виник Путін? Відповідь однозначна – винен. Може, хтось тут пригадає хрестоматійне *«я к Вам пишу – чего же боле, что я могу еще сказать?»* та запитає про зв'язок цих шліфованих рядків із неотесаними бучанськими чи маріупольськими рашистськими садистами, які не лише Пушкіна не читали, а й не знають нічого, окрім «фірмових» російських матюків. Але відповідь на поверхні: хоча твори, в яких утілена глибинна імперсько-шовіністична сутність поезії Пушкіна, в школі та вишах не афішувалися, проте на формування імперського світобачення росіян вони впливали та впливають постійно: *«Ступайте ж к нам: вас Русь зовёт! / Но знайте, прошеные гости! / Уж Польша вас не поведёт: / Через её шагнёт кости!...»* («Бородинская годовщина». 1831). Цей нахабний шантаж Європи «великим гуманістом» Пушкіним напрочуд нагадує сьогодишню риторику Путіна, адресовану НАТО та США: *«Если надо, повторим!»*. Тож, з дитинства вихований в такій парадигмі, громадянин РФ убиває сьогодні українців із внутрішньою впевненістю в тому, що *«великая Россия»* має якусь *«особую высшую миссию»*, а відтак – ексклюзивне право бути суддею й катом усіх неросіян (Ковбасенко, 2016).

І Пушкін тут зовсім не виняток. Імперську отруту розлито і в «кавказьких циклах» М. Лермонтова, і в «богоносних» романах Л. Толстого

та Ф. Достоевського, і в «дияволіадах» російського киянина М. Булгакова, і в шантажних «Скіфах» О. Блока, і в пасквілі Й. Бродського «На незалежність України», де нашу державність названо «*брехн/ёй/ Тараса*», – перелік можна продовжувати й продовжувати. Такі твори спроможні непомітно, але постійно отруювати українських школярів імперським вірусом, латентно виховуючи з них манкуртів-малоросів.

Смертельно небезпечне (як «яблуко Білосніжки») поєднання, з одного боку, естетичної привабливості, та, з другого боку, імперської токсичності робить російську літературу абсолютно неприйнятною для вивчення в середній школі. Тим більше в умовах повномасштабної російської військової агресії, коли навіть російська мова, що нею написано літературні твори, стала тригером для мільйонів українців.

«Каменем спотикання» на шляху деколонізації української освіти є міф про гадану «світову велич» російської літератури. Показовий випадок описав уже згаданий Маланюк: *«Німеччину поверсальської доби систематично отруювали російською літературою. Доходило до того, що деякі твори з'являлися спочатку німецькою, і лише потім російською мовою. Отож, в розпалі такого літературного москвобіснування, до книгарні в Берліні входить німець і просить дати йому твори ТОЛСТОЄВСЬКОГО. В замакітрений рекламою та пропагандою німецькій голові прізвища цих двох чоловік репрезентантів російської літератури утворили своєрідний і досить влучний синтез. Справді, немає ліпшого символу для російської літератури й російських духових впливів на Заході»* (Маланюк). Схожий випадок згодом описав і депортований із СРСР Й. Бродський. Викладаючи в США курс російської літератури, він спитав студентів, що конкретно спонукало їх прийти до нього на лекцію, і ті відповіли, що *«хочуть послухати мовою оригіналу про великий російський роман “АННА КАРАМАЗОФФ”»*.

Це яскрава ілюстрація наслідків брендування, штучного насадження в усьому світі іміджу російської літератури саме як «великої». Адже навіть іноземці, котрі не читали ані Толстого, ані Достоевського (бо «схрестили» і їхні прізвища: «Толстой + Достоевський = «ТОЛСТОЄВСЬКИЙ», і назви двох романів: «Анна Кареніна» + «Брати Карамазови» = «АННА КАРАМАЗОФФ»), вже потрапили під вплив міфу про «світову велич» російської літератури. Тож не дивно, що деякі іноземні кафедри русистики (до того ж, вмотивовані матеріально) зараз виступають проти вилучення російської літератури з українських освітніх програм, чим підігрують

кремлівській пропаганді. За відомим висловом Й. Геббельса, «*брехня, повторена 1000 разів, сприймається як правда*», – так працює не лише гітлерівський, а й російський імперський міф, і зокрема його потужна гілка – міф про «*велику російську літературу*» (Ковбасенко, 2021). Адже ніде в світі не чути мантр ані про «*велику іспанську*», «*велику французьку*» чи «*велику англійську*» літератури. Хоча для такого «*титuluвання*» ці літератури мають значно більше підстав, аніж російська, бо навіть побіжний погляд на країни зародження та найбільшого розквіту насправді вершинних явищ світового літературного процесу (бароко – Іспанія й Італія, класицизм – Франція, романтизм – Німеччина й Велика Британія і т. д.), свідчить про те, що російська література завжди була ученицею Європи (промовистою є назва статті О. Пушкіна «*О НИЧТОЖЕСТВЕ литературы русской*». 1834).

Саме тому, наприклад, Лермонтов мусив своєрідно виправдовуватися за свій епігонський, наслідувальний «байронізм» (мабуть, йому не дуже подобався ярлик «северный Байрон», що приклеївся до нього в Російській імперії): «*Нет, я не Байрон, я другой, / Ещё неведомый избранник, / Как он, гонимый миром странник, / Но только с русскою душой...*» До слова, він тут чесніший за Пушкіна, котрий для таких виправдовувань мав аж ніяк не менше підстав. Порівняймо, наприклад, твір Байрона «Паломництво Чайльд Гарольда» з його майже дослівною Пушкінською «реплікою» (Таблиця 1):

Таблиця 1

Childe Harold's Pilgrimage by Lord Byron (1812)	Дж. Байрон. «Паломництво Чайльд Гарольда»	О. Пушкін. «Погасло дневное светило» (1820)
<i>With thee, my bark, I'll swiftly go Athwart the foaming brine; Nor care what land thou bear'st me to, So not again to mine...</i>	<i>Вперед, корабле мій, лети, Морську глибіню долай! Примчи у будь-які світи, Але не в рідний край...</i> (Пер. з англ. Дм. Паламарчука)	<i>Лети, корабль, неси меня к пределам дальним По грозной прихоти обманчивых морей, Но только не к брегам печальным Туманной родины моей...</i>

Отже, велика питома вага російської літератури в українських шкільних програмах є зовсім не свідченням її міфічних «величчів», високої духовності чи ексклюзивної художньої довершеності, а важкою спадщиною

імперської (у т. ч. радянської) доби, коли відбувалася агресивна примусова асиміляція («обрусение»), тож усе російське силоміць насаджувалося Москвою на колонізованих нею землях, зокрема й в Україні. Тому зараз російські твори з програм ЗСО необхідно вилучити.

Водночас доцільно скоригувати стратегії вивчення російської літератури в українських вишах: адже той гордіїв вузол «літературного москвобіснування» (Є. Маланюк), який в середній школі краще просто відрубати, у вишах доведеться-таки обережно розплутувати, як сапери знешкоджують міни. Російські твори передовсім слід вивчати в ЗВО «силових структур» (СБУ, ЗСУ, МВС тощо), а також там, де готують дипломатів, журналістів, філологів, культурологів, педагогів, – усіх, кому треба добре знати Росію як одвічного екзистенційного ворога України, аби ефективніше протистояти їй у «війні Аполлона». Адже менталітет, звичаї, традиції, психологія, імперські міфологеми та актуальний корпус цитування росіян найоптимальніше сконденсовані саме в їхніх літературних творах (*«поэт в России больше, чем поэт»*).

Ось традиційне ядро російського літературного «канону», здавна усталене в українських ЗВО: О. Грибоедов – О. Пушкін – М. Лермонтов – М. Гоголь – Ф. Достоевський – Л. Толстой – «школа чистого мистецтва» (Ф. Тютчев, А. Фет) – «некрасовська школа» – «срібна доба російської поезії» (символісти, акмеїсти та ін.) і, через «соціалістичний реалізм», аж до сучасності. На філологічних факультетах все це вивчалось глибше, а на інших спеціальностях – переважно в оглядово-культурологічному ключі. Проте інваріантом скрізь і завжди була мантра про «велич, ексклюзивну духовність, глибокий психологізм та всесвітнє значення» російської літератури.

Тому слід рішуче відмовитися від її глорифікації та перейти до зваженого критичного розгляду. Наприклад, припинити замовчувати чи/або ретушувати наслідувально-епігонську сутність російської літератури. Скажімо, фетишизовану раніше «срібну добу російської поезії» слід прямо визначити як «успадковану від Заходу» (О. Блок). Так, щойно один із «батьків» символізму А. Рембо закликав поетів «неясне відтворювати неясним», як В. Брюсов негайно вжив цей французький рецепт на російській літературній кухні: *«Фиолетовые руки / На эмалевой стене / Полусонно чертят звуки / В звонко-звучной тишине <...> Входит месяц обнажённый / При лазоревой луне»* («Творчество». 1895). Хоча цей вірш спричинив шквал

насмішок та пародій (В. Маяковський презирливо назвав такий стиль «символятиною»), якраз символізм і надав російській літературі межі XIX – XX ст. модернового, інтелектуально-вишуканого полиску. Як бачимо, критикуючи Захід за його «бездуховність» та «декадентський занепад», Росія постійно привласнювала чужий мистецький ужинок.

Слід також активніше застосовувати постколоніальну інтерпретацію. Так, «кавказьку» поему М. Лермонтова «Мцирі» (1839) традиційно презентували як романтичний твір з типовим мотивом втечі з неволі. Образом протагоніста захоплювалися: «*Что за исполинский дух, что за исполинская натура у этого Мцыри*» (В. Белінський). Акценти зазвичай робилися чи то на небажанні Мцирі ставати монахом (улюблений за радянських часів атеїстичний мотив), чи то на його вільнолюбстві («*Я мало жил, и жил в плену. / Таких две жизни за одну, / Но только полную тревог, / Я променял бы, если б мог*»), чи то на хоробрості («*Но нынче я уверен в том, / Что быть бы мог в краю отцов / Не из последних удальцов*»).

Але водночас ігнорувався самоочевидний імперський фермент, наявний в поемі, можливо, навіть попри наміри самого М. Лермонтова. Адже російський колоніалізм ніколи не переймався ані стражданнями, ані реальними бажаннями підкорених народів. Росіяни перебувають під наркозом самопроголошеної імперської величі та месіанства, тож часто абсолютно щиро вважають, що не поневолюють, знищують та знедолюють, а звільняють, захищають та ошчасливають підкорені народи. Саме тому завоювання Кавказу Росією імперець М. Лермонтов інтерпретував як «божу благодать» для горців: «*Такой-то царь, в такой-то год, / Вручал (неначе якусь річ. – Ю. К.) России свой народ. / И божья благодать сошла / На Грузию! Она цвела / С тех пор в тени своих садов, / Не опасаяся врагов, / За гранью дружеских штыков*». Чим не риторика РФ щодо ОРДЛО, на які 2014 р. «сошла божья благодать» у вигляді путінських «дружеских штыков»?

У процесі постколоніальної інтерпретації доречно застосовувати також стратегії текстології. Ось діахронічне порівняння ключових елементів поеми «Мцирі» (Таблиця 2):

Таблиця 2

Елемент твору	Первісний	Остаточний
Епіграф	Фр. « <i>On n'a qu'une seule patrie</i> » (« <i>Кожен має лише одну</i> »)	« <i>Вкушая, вкусих мало меда, и се аз умираю</i> ». 1-я Книга Царств

	<i>Батьківщину»)</i>	
Інтерпретація	‘Протагоніст нещасний, бо позбавлений <u>Батьківщини</u> ’	‘Протагоніст нещасний, бо позбавлений <u>свободи</u> ’
Ім’я протагоніста та його значення	«Бері» (груз. «монах»)	«Мцирі» (груз. «послушник», але також ‘зайда, чужак, самотня людина без роду-племени’)
Інтерпретація	‘Твір про монаха – людину, <u>вже</u> позбавлену волі’	‘Твір про послушника (який <u>так і не став монахом</u>), людину знедолену та самотню, відірвану від Батьківщини та рідних’

Крім того, з остаточного варіанту поеми зник наявний у прототексті важливий епізод: Мцирі згадував, як зі стін храму за ним пильно стежили очі святих «с угрозою мрачной и немой», а він, ковтаючи сльози, мусив славити чужого Бога, котрий дав йому «*вместо Родины тюрьму*». Цікаво зіставити останню цитату з наведеною вище: «*И Божья благодать сошла / На Грузию*». У загальноприйнятій розумінні поняття 1) ‘благодать’ та 2) ‘тюрма’ є антитестичними. В’язниця сприймається як благодать хіба що в «перевёрнутом русском мире» (хрестоматійне «*Россия – тюрма народов*»).

Не входитиму тут у причини цих на перший погляд непомітних, але концептуальних правок М. Лермонтова (тут існують різні точки зору), обмежусь інтерпретацією. Звісно, можна витлумачити цей фрагмент як атеїстичний чи антихристиянський (до слова, невідомо, якої саме віри був полонений російським генералом хлопчик, цілком можливо, що мусульманином). Розгляну іншу опозицію: 1) рос. «родина» (‘Батьківщина, свобода’) – 2) «тюрма» (‘монастир, в’язниця, неволя’). Мало того, що у Мцирі відібрали його національну та релігійну ідентичності, так іще й змусили уславляти чужого Бога. Це вершина цинізму. Чи не так само й дітей «ворогів народу», розстріляних, убитих голодоморами чи засланих до ГУЛАГу, в контрольованих НКВС/КГБ дитячих будинках примушували славити Сталіна, і чи не те саме відбудеться з українськими дітьми, вивезеними до РФ 2022 року?

Тож причиною неволі й смерті Мцирі була колонізаторська політика Росії на Кавказі, адже Батьківщину, рідних та віру в нього відібрали саме

окупанти: *«Однажды русский генерал / Из гор к Тифлису проезжал; / Ребёнка пленного он вёз / Тот занемог, не перенёс / Трудов далекого пути; / Он был, казалось, лет шести»*. Офіцер-окупант М. Лермонтов пише, що російський генерал взяв на Кавказі в полон... шестирічного хлопчика. Яких іще потрібно доказів російського імперіалізму?

Раптом хтось подумає, що це вигадка чи літературна умовність, то нехай поцікавиться таким задокументованим випадком. Командувач карального російського корпусу генерал О. Єрмолов (до якого, до речі, підлещувався «непокорный» Пушкін: *«Смирись, Кавказ: идёт Ермолов!»* і навіть пропонував стати його особистим літописцем) наказав вирубати всіх мешканців непокірного кавказького аулу (так само після Полтавської битви за наказом Меньшикова московити в Батурині вирубали всіх українців, від старих до немовлят). Поміж гори трупів лежало тіло молодої чеченки, а поруч помирав її маленький син. Єрмолов прихопив дитину до Петербурга, назвав Петром Захаровим-Чеченцем, а, вирішивши, той став академіком-художником (до речі, цей сирота-чеченець разом із кріпаком-українцем Т. Шевченком брали уроки в К. Брюллова, – саркастичний приклад «благоденствія» народів Російської імперії «від молдаванина до фіна»). Саме цього Захарова-Чеченця (1816-1846), котрого особисто знав Лермонтов, дехто вважає прототипом Мцирі.

До порівняльного поля доречно залучати компарабельні твори української літератури. Наприклад, самопроголошена роль Росії як «просвітительки дикого Кавказу» постає особливо гротесковою в інтерпретації Т. Шевченка: *«...Просвітились! Та ще й хочем / Других просвітити, / Сонце правди показати... / Сліпим, бачиш, дітям!! / Все покажем! Тільки дайте / Себе в руки взяти. / Як і тюрми мурувати, / Кайдани кувати – / Як і носити!.. І як плести / Кнути узлувати, – / Всьому навчим! Тільки – дайте / Свої сині гори / Остатнії... бо вже взяли / І поле і море»* («Кавказ». 1845). Шевченкові слова з семантичним інваріантом 'насильство' («тюрми», «кайдани», «кнути») яскраво «підсвічують» фрагмент *«дал вместо Родины тюрьму»* зі зниклого прототексту М. Лермонтова.

Питома вага компаративного аналізу закономірно зростатиме, оскільки імперський фермент помітніший саме на тлі зіставлення, з одного боку, імлістої російсько-імперської візії та, з другого боку, прозорі оптики вільного світу. Найкращим індикатором тут є контрверсійні образи, мотиви

та символи, наприклад, образ І. Мазепи (імперською пропагандою слово «мазепинці» раніше вживалося приблизно так, як сьогодні «бандерівці»). З легкої руки Вольтера, який почув оповідку про українського гетьмана від Пилипа Орлика й записав її до «Історії Карла XII» (1730), цей романтичний сюжет підкорив Європу: аристократи зачитувалася однойменними поемами «Мазепа» Дж. Байрона (1819) та В. Гюго (1828); стіни елітних салонів прикрашали репродукції картин Т. Жеріко «Мазепа на Дніпрі» (1823), Е. Делакруа «Мазепа» (1824), О. Верне «Мазепа й вовки» та «Мазепа й коні» (1826–1827). Мабуть, Пушкінові не подобалися ані слава Байрона, ані популярність Мазепи. Адже для Росії нескорений український гетьман був і залишається смертельним ворогом, «изменником русского царя», а Пушкін був вірним «трубадуром імперії».

Запозичивши в Байрона не лише образ протагоніста, а й художні деталі, Пушкін, аби не аж так наслідувати англійця, змінив заголовок свого твору на значно гірший: його поема «Мазепа» отримала назву «Полтава», хоча в ній ідеться не стільки про Полтавську битву, скільки про ненависного Пушкінові українського гетьмана, котрий, на відміну від московитських лакуз («птенцов гнезда Петрова») та й самого «борця с самодержавием» Пушкіна, наважився не терпіти принижень, а чинити цареві-садисту збройний спротив. Тож, на замовлення Миколи I та напередодні 120-річчя Полтавської битви, Пушкін вирішив піддати нескореного українського гетьмана ще й поетичній анафемі (бо за наказом Петра I російська церква піддає Мазепу анафемі до цього часу). Тому Мазепа, якого Байрон зобразив з неприхованою симпатією, в поемі «Полтава» перетворився на вкрай негативний образ (Таблиця 3):

Таблиця 3

Дж. Байрон. «Мазепа». 1819 (Пер. з англ. О. Веретенченка)	О. Пушкін. «Полтава». 1829
<p><...> Під вічним дубом і собі Мазепа стелиться в журбі І сам він був, як дуб-титан, Землі козацької гетьман <...> І Карл під вигуки зусіль Прийняв з приємністю хліб-сінь, І видавалось кожну мить, Що понад горем він стоїть. Тоді почав: – У всіх із нас Могутній дух в серцях не згас,</p>	<p><...> Не многим, может быть, известно, Что дух его неукротим, Что рад и честно и бесчестно Вредит он недругам своим; Что ни единой он обиды С тех пор как жив не забывал, Что далеко преступны виды Старик надменный простирал; Что он не ведает святыни,</p>

<i>Та хто між нами, хоч один, Здобутись міг на більший чин І менш сказати взагалі, Ніж ти, Мазепо! На землі Від Олександрових походів Такої пари не знаходив, Як ти і гордий Буцефал, Який несе тебе учвал. І слава Скіфії зів'яне Перед тобою, мій гетьмане...</i>	<i>Что он не помнит благостыни, Что он не любит ничего, Что кровь готов он лить, как воду, Что презирает он свободу, Что нет отчизны для него. Издавна умысел ужасный Взлелеял тайно злой старик В душе своей. Но взор опасный, Враждебный взор его проник...</i>
---	---

Звісно, англійця менше цікавили стосунки Росії й України, він сфокусував увагу на непересічній особистості – гетьмані Мазепі. Натомість той самий образ Пушкін спалюжив, актуалізувавши імперські сенси ('хто виступив проти Російської імперії, той приречений на забуття'): «*Забыт Мазепа с давних пор! / Лишь в торжествующей святыне / Раз в год анафемой доньне, / Грозя, гремит о нем собор*». Проте залишимо Імперії візію її «трубадура» Пушкіна, адже для української держави «*Іван Мазепа став визнаним національним вождем, другим в ієрархії козацьких проводирів після Богдана Хмельницького*» (В. Корнійчук).

Слід також докорінно змінити оптику розгляду творів, які входять до російського літературного канону. Наприклад, у відомому романі Л. Толстого «*Анна Кареніна*» варто акцентувати увагу не лише на «*мысли семейной*», а й на тих моментах, які часто залишалися поза увагою дослідників та читачів. Ось одне з чисельних одкровенень про російський «глибинний народ»: «*Верите ли, – пьянство, распутство! ...Ни лошаде́нки, ни корове́нки; с голоду дохнет, а наймите его в работники, он вам норовит напорти́ть, да ещѐ к мировому судье. Только и держится всё волостным судье́й да старшиной: этот отпорет мужика по-старинному. А не будь этого, – бросай всё и беги на край света!*» Читай: без батога, без остраху покарання росіяни не працюватимуть взагалі. А що ж російські дворяни? Поміщик Левін (це alter ego самого Толстого, деякі сноби від філології навіть переінакшують його прізвище на рос. «Лёвин», з імпліцитно-фамільярним натяком: «*Лёва Толстой*»), який традиційно тлумачився як «позитивний герой», при критичному розгляді виявляється абсолютно неспроможним господарем, якого дурить не лише його ж прикажчик, а й навіть прості селяни. А під час голосування за його політичну партію він так розгубився,

що навіть не пам'ятає, до якої урни вкинув бюлетень. Але росіянам подобається саме такий образ, бо саме таким є їхній «національний ідеал».

Доречно суттєво оновити коло вивчення творів російської літератури. Одним із провідних критеріїв селекції має стати можливість розвінчання в процесі їхнього аналізу та інтерпретації російського імперського міфу. Наприклад, передовсім слід розглядати не інтимну (пейзажну) лірику чи роман у віршах «Євгеній Онєгін» О. Пушкіна (до слова, цей жанр він теж запозичив у Байрона), як це робилося традиційно, а поему «Полтава» та вірші «Клеветникам России» й «Бородинская годовщина», де хижий вищир Російської імперії видно найяскравіше.

До вивчення доцільно залучити також твори «третього ешалону». Яскравий прикладом тут є нахрапистий вірш «Голодный пёс» учасника війни 1812 р. Д. Давидова: *«Ох, как храбрится/ Немецкий фон, / Как горячится / Наш херр-барон, / Ну, вот и драка, / Вот лавров воз! / Хватай, собака, / Голодный пёс. // Адрианополь / Без битв у ног, / Константинополь / В чаду тревог. / Что ж ты, зевака, / Повесил нос / Хватай, собака, / Голодный пёс. // Лях из Варшавы / Нам кажет шиш, / Что ж ты, шаршавый, / Под лавкой спишь? / Задай, лаяка, / Варшаве чёс! / Хватай, собака, / Голодный пёс. // «Все это жжётся... / Я братъ привык, / Что так даётся... / Царьград велик. / Боюсь я ляха!..» / А ты не бойсь! / Хватай, собака, / Российский пёс. // Так вот кресченды / Звёзд, лент, крестов, / Две-три аренды, / Пять-шесть чинов; / На шнапс, гуляка, / Вот денег воз! / Схватил собака, / Голодный пёс»*. У процесі розгляду таких творів вияскравлюється агресивна суть російського мілітаризму як такого, адже характеристику «голодный пёс» можна застосувати і сьогодні до будь-якого російського мародера в Україні.

Принадно зауважу, що імперський фермент був не лише в російській літературі. Наприклад, англійця Р. Кіплінга теж вважали імперіалістом, оскільки він оспівував панівну роль у світі Великої Британії та взагалі «білої людини». Але, по-перше, на відміну від РФ, Велика Британія давно вже не є імперією, а, по-друге, англійці свого часу засудили Кіплінга та припинили купувати й читати його твори. І лише після тривалого періоду розкаяння та спокути нація поступово поверталася до визнання його таланту (зараз оповідки Кіплінга про Мауглі входять до українських шкільних програм). Натомість позиція Росії є діаметрально протилежною: de facto вона до цього часу залишилася імперією, але за свої злочини не лише не розкаюється, а й продовжує агресивну імперську політику, не лише не засуджує, а й

возвеличує своїх письменників-шовіністів, «трубадурів Імперії». Тим більше, що *«порівняно з віршами Пушкіна самовпевнена поезія Кіплінга здається взірцем стриманості»* (Е. Томпсон).

Насамкінець, слід сказати про нові підходи до вивчення біографій письменників. Росія цілеспрямовано глорифікувала, глянсувала, робила «ікони» насамперед із центральних постатей свого літературного канону: О. Пушкіна (*«Пушкин – это наше всё!»*), Л. Толстого та Ф. Достоевського. Ось як, наприклад, формувався міф про Пушкіна як «певца свободы» та «цареворца». Направду той був неприховано сервільним до обох сучасних йому царів:

- і до Олександра I (*«Ура, наш царь! так! выпьем за царя. / Он человек! им властвует мгновенье. / Он раб молвы, сомнений и страстей; / Простим ему неправое гоненье: / Он взял Париж, он основал лицей»* («19 октября». 1825);
- і до Миколи I (*«...Текла в изгнание жизнь моя, / Влечил я с мильми разлуку, / Но он мне царственную руку / Простер – и с вами снова я. // Во мне почтил он вдохновение, / Освободил он мысль мою, / И я ль, в сердечном умиление, / Ему хвалы не воспою?»* («Оправдание». 1828).

Попри це російська пропаганда таки «зліпила» з нього образ цареворца, акцентуючи й тиражуючи цитати на кшталт: *«Товарищ, верь, взойдёт она / Звезда пленительного счастья! / Россия вспрянет ото сна, / И на обломках самовластья / Напишут наши имена»*. Стратегія виривання цитат із контексту є дуже дієвою, за її допомогою можна навіть Біблію «перетворити» на атеїстичну книгу.

Тож біографія й твори Пушкіна постійно ретушувалися та специфічно інтерпретувалися. Так, його відрядження 1820-1824 рр. на південь Російської імперії (Україна та Бессарабія) було пафосно названо «южной ссылкой». Головною причиною цього відрядження стали сороміцькі епіграми на можновладців та церковних ієрархів. Наприклад, про сексуальні нахили тодішнього Міністра народної освіти князя О. Голіцина: *«...Напирайте, Бога ради, / На него со всех сторон. / Не попробоватъ ли сзади: / Там всего слабее он»*. Або про одну з найбагатших петербурзьких дам, яка, буцімто, занадто зблизилася з архимандритом Фотієм («тогочасним Гундяєвим»): *«Благочестивая жена / Душою Богу предана, / А грешной плотью / Архимандриту Фотию»*. Такі віршики миттєво розліталися по обох

російських столицях, що дошкуляло їхнім адресатам та доходило до самого царя. Саме за такого штибу «вільнодумство» чиновника-початківця Пушкіна до вщухання пліток і було «заслано» до пресловутої «южной ссылки». Але в російських/радянських наукових виданнях та підручниках такі епіграмки та пасквілі позначалися імлістим евфемізмом «ранняя вольнoлюбивая лирика Пушкина».

Крім того, протягом багатьох десятиліть в навчальних аудиторіях та на наукових форумах захоплено розповідалося про гордість та незалежність «опального поета» Пушкіна, котрий, мовляв, «для власти, для ливреи / Не гнул ни совести, ни помыслов, ни шеи» («Из Пиндемонди», 1836). Проте мало хто співвідносив щойно наведені пафосні рядки з тим прозаїчним фактом, що їхній автор залюбки надяг-таки смішну в його віці камер-юнкерську ліврею якраз задля придворної посади та грошей. До того ж Пушкін заборгував особисто цареві 45000 рублів золотом (для порівняння: Т. Шевченка викупили в його пана Енгельгарта за 2500 рублів, і ця сума справедливо вважалася астрономічною). Цю свою хитру позицію «непокорный певец» и «суровый славянин» Пушкін назвав дуже по-російськи – «з точністю до навпаки»: «Нет, я не льстец (згадаймо суголосо-пафосне Лермонтовське «нет, я не Байрон». – Ю. К.), когда царю хвалу свободную слагаю: его я прямо прославляю, языком сердца говорю...» 1828). То про яку «незалежність» Пушкіна від царату, про яке його вільнолюбство та співчуття до знедолених можна вести мову?

А щодо талановитого романіста Л. Толстого, то поширений міф про його «глубокую духовность и душевные искания» теж не витримує жодної критики. За порадою російських формалістів, не заглядатимемо «в дневники или под диван писателя» (залишимо без розгляду, наприклад, вельми інформативні сповідальні нотатки його дружини С. Берс), обмежимося виключно загальновідомим фактом – дивною втечею 82-річного старигана з Ясної Поляни, де він залишив сім'ю, та смертю на залізничній станції Астапіно: «У холодну осінню ніч 1910 року, з багатого дворянського маєтку, де на книжкових полицях дрімала віддавна вже завмерла, привозна й зовнішня «Європа», вийшов, гнаний передсмертним інстинктом, москаль – одвічний кочовик, підсвідомо ненависний до всякої оселі, щоб вмерти в подорожі, в «кібітці»... Дух Євразії шпурнув обридлу за довге життя маску європеїзму і, хоч перед смертю, шарпнувся до «Азії». Недарма вдумливий російський письменник Всеволод Іванов у своїй книзі «Ми» сполучив

історіософічною лінією дві точки на євразійському терені: могили Льва Толстого із могилою Чингіз-Хана» (Маланюк).

Третім до центру російського літературного канону зазвичай ставлять Ф. Достоевського. І знову необхідно розвіяти міфічний туман про його ексклюзивні духовність та гуманізм. Наприклад, чи не найвідомішим є його пасаж про «слезинку ребѣнка», котра, мовляв, переважить усю «высшую гармонию мира» («Братья Карамазовы»). І все би виглядало красиво, якби при цьому сам Достоевський не обкрадав власних голодних дітей, програючи в карти не лише останні гроші, взяті на купівлю їм хліба, а й закладені до ломбарду коштовності дружини. Звісно, можна сказати, що позиція персонажа (тут Івана Карамазова) може не збігатися з позицією автора художнього твору. Але, висловлюючись в стилі одного з героїв роману «Преступление и наказание», ця ситуація – *«с грязнотцой»* (утім, як і весь «русский мир» та його література).

Отже, біографії російських письменників треба подавати «без глянцю й дьогтю», а саме такими, якими вони були насправду. За такої постколоніальної «корекції оптики» позолочені імперські ідоли знову ставатимуть портретами письменників, російська література втрачатиме ореол «величі», а «русский мир» позбуватиметься його месіанських амбіцій та сприйматиметься українцями як *«інший»*...

Звісно, такий стратегічний поворот у викладанні російської літератури та культури в ЗВО України вимагатиме титанічних зусиль не лише філологів та освітян, а й усієї держави. Наприклад, слід докорінно перепідготувати тих, хто викладатиме студентам, а також внести докорінні зміни до бакалаврських і магістерських програм та наукового темарію. Доречно підготувати та видати принципово нову серію «Російська імперська література», де не лише селекціонувати відповідні класичні та «прохідні» твори, а й текстологічно та філологічно їх опрацювати, додавши якісні наукові коментарі, покликання на принципово нові (часто раніше малознані та не перекладені українською мовою) джерела, вписавши їх до широкого культурного контексту (кіно, театр, архітектура, музика, інтернет-простір). Це потребуватиме значних матеріальних інвестицій, оскільки до реалізації цього проєкту мають бути залучені найкращі вітчизняні та зарубіжні фахівці, покликані забезпечити, з одного боку, високий науковий рівень, а, з другого боку, легкий популярний стиль, доступний та цікавий не лише фахівцям, а й широким колам читачів. Слід також стимулювати грантові програми, цільові закордонні відрядження,

залучивши не лише держбюджет, а й донорські кошти з українських та зарубіжних джерел.

Насамкінець підкреслю, що надметою вилучення російської літератури із навчальних програм ЗСО та нових стратегій її вивчення в ЗВО є вихід України з естетичної тіні та поля культурно-ментальних впливів Російської імперії («русского мира»), а також ефективне формування національної ідентичності українців. Бо кожна мить перебування нашої освіти в цій тіні загрожує поповненням числа громадян України за паспортом, але ментальних малоросів. Трьохсотлітня екзистенційна війна України за незалежність від Московії 24.02.2022 увійшла до своєї найгострішої та завершальної фази. І питання для нас стоїть по-шекспірівськи чітко й жорстко: *to be or not to be?*

У тому, що Україна перемаже Росію у «війні Ареса» та «війні Афіни» сумніву вже немає. Але ця перемога не буде повною та остаточною без перемоги у «війні Аполлона», де Малоросія не перемаже Росію ніколи. А Україна перемаже Росію обов'язково.

Висновки.

- Сучасні дослідники поділяють війни на три типи: «війну Ареса» (зіткнення безпосередньо на полі бою), «війну Афіни» (технологічно-економічне протистояння) та «війну Аполлона» (т. зв. «семантичну, або парадигмальну, війну», війну сенсів, ідеологій, міфологем, культури та літератури), і повна перемога над супротивником – це перемога в усіх трьох типах війни;

- Російська імперія (у т. ч. СРСР та РФ як її «реінкарнації») свідомо й активно використовує культуру й літературу як блискотливу вуаль для маскуванню своєї імперської «*закривавленої пащі*» (Є. Маланюк), «*кривой рожі России*» (М. Гоголь).

- Попри широкомасштабну агресію РФ проти України, розв'язану 24.02.2022, в широких колах світової спільноти й навіть нашого суспільства все ще зберігається пієтет до «великої» російської культури та літератури, силоміць насадженої в попередні епохи та насаджуваної зараз.

- Багато російських творів, представлених в українських шкільних програмах, просякнуті великодержавно-шовіністичною отрутою, яка формує в українських школярів російсько-імперську (малоросійську) ідентичність.

- Смертельно небезпечне (як «яблуко Білосніжки») поєднання, з одного боку, естетичної привабливості, та, з другого боку, ідеологічної токсичності (надто в умовах повномасштабної російської військової агресії, коли навіть російська мова, що нею написано згадані твори, для мільйонів українців стала тригером) робить російську літературу абсолютно неприйнятною для вивчення в українських ЗСО.

- «Каменем спотикання» на шляху звільнення української шкільної освіти від творів російської літератури є глибоко закорінений міф про її «світову велич», хоча насправді вона має переважно наслідувально-епігонський характер, а значна питома вага російських творів у наших шкільних програмах є важкою спадщиною імперської (у т. ч. радянської) доби.

- Водночас у ЗВО російську літературу вивчати доцільно, хоча й принципово не так, як це робилося протягом століть.

- Цільовою аудиторією вивчення російської літератури в ЗВО повинні стати передовсім вищі «силових структур» (СБУ, ЗСУ, МВС тощо), а також тих, де готують дипломатів, журналістів, філологів, культурологів, педагогів, – усіх тих, кому треба глибоко знати Росію як екзистенційного геополітичного ворога України, аби ефективніше протистояти йому на семантико-понятійному рівні (у «війні Аполлона»). Адже менталітет, звичаї, традиції, психологія, імперські міфологеми, актуальний корпус цитування та ідейний дискурс росіян найоптимальніше втілені саме в їхніх літературних творах.

- У процесі опрацювання творів російської літератури в ЗВО слід активніше застосовувати їхню постколоніальну інтерпретацію, компаративний аналіз (у т. ч. компарабельних творів української літератури), слід також оновити коло цих творів. Одним із провідних критеріїв селекції має стати можливість розвінчання в процесі їхнього аналізу та інтерпретації російського імперського міфу.

- Особливу увагу слід приділити новим підходам до вивчення біографій письменників.

- Стратегічний поворот у викладанні російської літератури та культури в ЗВО України вимагатиме титанічних зусиль не лише освітян, а й усієї держави, розробки та реалізації цільової державної програми.

ДЖЕРЕЛА

1. Ковбасенко, Ю. І. (2016). Адам Міцкевич і Віктор Гюго VS Олександр Пушкін і Микола І, або Сучасний погляд на розв'язку однієї «дружби-ворожнечі». *Всесвіт* (9-10), 250-253. URL: https://www.researchgate.net/publication/361346648_Adam_Mickevic_i_Viktor_Gugo_VS_Oleksandr_Puskin_i_Mikola_I_abo_Sucasnij_poglad_na_rozv'azku_od_niei_druzbi-vorozneci
2. Ковбасенко, Ю. І. (2021). Стратегії десакралізації імперських міфів засобами художньої літератури. URL: https://www.researchgate.net/publication/353167326_Strategii_desakralizacii_imperskih_mifiv_zasobami_hudoznoi_literaturi
3. Маланюк, Є. Ф. (1935). Книга спостережень. Торонто.
4. Переслегін, С. Б. (2013). Сума стратегії. URL: https://royallib.com/book/pereslegin_serгей/summa_strategii.html
5. Томпсон, Ева М. (2006). Трубадури імперії: Російська література і колоніалізм. Пер. з англ. М. Корчинської. К: Вид-во Соломії Павличко «Основи».

REFERENCES

1. Kovbasenko, Yu. I. (2016). Adam Mickiewicz and Victor Hugo VS Alexandr Pushkin and Mykola I, or a modern view of the resolution of one „friendship-enmity“. *Vsesvit* (9-10), 250-253. Retrieved September 2, 2022 from https://www.researchgate.net/publication/361346648_Adam_Mickevic_i_Viktor_Gugo_VS_Oleksandr_Puskin_i_Mikola_I_abo_Sucasnij_poglad_na_rozv'azku_od_niei_druzbi-vorozneci.
2. Kovbasenko, Yu. I. (2021). Strategies of desacralization of imperial myths by means of fiction. Retrieved September 2, 2022 from https://www.researchgate.net/publication/353167326_Strategii_desakralizacii_imperskih_mifiv_zasobami_hudoznoi_literaturi
3. Malanyuk, E. F. (1935). *Book of observations*. Toronto.
4. Pereslegin, S. B. (2013). Summa strategy. Retrieved September 2, 2022 from https://royallib.com/book/pereslegin_serгей/summa_strategii.html
5. Thompson, Eva M. (2006). *Imperial Knowledge: Russian Literature and Colonialism*. (M. Korchynska, Trans. from English). K: Publishing House of Solomia Pavlychko «Osnovy».

Дата надходження статті до редакції: 28.09.2022.

Прийнято до друку: 24.10.2022

Лекції провідних учених

<https://doi.org/10.28925/2311-2425.2022.1899>
UDC 821.111(73)-2.09:159.922.63

SHEVA, LESYA AND FRANKO: A CASE STUDY OF A NEW SYLLABUS IN LEIPZIG UNIVERSITY

Anna Haidash

Borys Grinchenko Kyiv University
ORCID : orcid.org/0000-0001-8200-2875
a.haidash@kubg.edu.ua

This work is licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International License. To view a copy of this license, visit <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/> or send a letter to Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, USA.

German Leipzig is known as a university town. The biggest town in Saxony boasts its second-oldest university of the country whose alumni were Gottfried von Leibniz, Johann von Goethe, Friedrich Nietzsche, Richard Wagner, and Angela Merkel. Leipzig University's library, Albertina, one of the most powerful resources for students, faculty and academics, hosts an impressive department of Slavistic Studies editions with the section of classic and modern Ukrainian literature, in English and German translations as well as in original. The texts of the authors mentioned in the top hit of Kolos & Brothers can be found on shelves of Albertina. What makes a good start of founding and developing a program of Ukrainian Studies in the framework of East Slavic Studies of Leipzig University combining traditional heritage with contemporary writings.

Since the beginning of war in Ukraine (24.02.2022) the Institute of Slavic Studies (further – the Institute) has been constantly supporting the increased demand of the students of the Ukrainian language providing the faculty for the groups of beginners and more advanced learners of the language. The Institute held

a number of events backing Ukraine and its academia including the panel session (07.07.2022, [link](#)) dedicated to the research in Ukraine before the war, the process of formation of Ukrainian science in times of Independence, as well as landmarks of Ukrainian literature, culture and history important for German audience.

Another crucial step in establishing Ukrainian Studies in Leipzig University is the active involvement of the Institute with the visiting female professor program in Saxony ([link](#)). The program aims to attract not only German, but also international scholars for research and teaching at Saxon universities in order to increase the proportion of women in professors at Saxon institutions. The program supports visiting professors who can implement their research into student study processes. Even though the 12-months duration of the visiting professor program is not sufficient for the full-fledged establishment of the new branch of studies in a rather deep-rooted curriculum, the implementation of the initial syllabus consisting of three interconnected blocks designed for two academic terms is a good beginning.

The goal of this lecture is to outline the framework of the pilot project Ukrainian Studies being implemented into the kindred network of East Slavistics at Leipzig University. The ethos of the syllabus encourages an interest in the classic and modern Ukrainian literature and its understanding in reference to today's war of the Russian Federation in Ukraine. The primary texts of the Ukrainian authors are provided in translation (English and/or German) and in original. Because of the bilingual materials for analysis the communication policy in the classroom is not limited only to one language. Students can report in German and Ukrainian but the teaching is conducted essentially in English. Three sections (seminars) of the syllabus constitute its core representing different periods in the history of Ukrainian literature, its culture and history in addition.

Introduction into Ukrainian literature

This part studies the major landmarks in the development of Ukrainian literature focusing primarily upon the texts of the national writers of the 18-20 centuries from Ivan Kotliarevs'kyi to Vasyl Symonenko. Not only does the section follow the buildup of the Ukrainian national awareness in literature through the texts of classic literary genres: epic, lyric and drama, but also via films and theatrical performances (e.g., dramatization of «Тіні забутих предків» (1965) by Serhiy Parajanov). The seminar detects the effects of the imperial bans on the Ukrainian language and literature in the run of the formation of the Ukrainian

identity. The first meeting is built on the introduction of Ukrainian history (Kyivan Rus, Cossacks, the Hetmanate, serfdom) and geography (Right-bank and Left-bank Ukraine) the knowledge of which is the necessary condition for understanding the country's culture and literature. This section of the syllabus is extremely important for the further comprehension of the development of the national literature of the following generations because it reveals the complexity, versatility and sometimes dubious reception of the greatest triad in the history of the Ukrainian culture – Taras Shevchenko, Lesya Ukrainka, Ivan Franko, who are referred to by modern teenagers and adolescents as Sheva, Lesya and Franko. The heritage of the classics requires twice more time to get to know the texts and modern interpretations of the staples of the national literature. In addition, the students are expected to do scholarly research of the representatives of the triad on their own sharing their findings with the group mates in the form of presentations or reports. Here is one of the assignments (“My Sheva”) uploaded on the university Moodle platform: “Read the translations of Shevchenko's poems (or/and the source texts) from “Kobzar” and choose one of them for literary analysis and further presentation for a seminar. The time of presentation is 5-10 minutes. Focus on the emotions that the selected poem evokes in you; its imagery (symbolicity) along with the plot (if available), conflict and characters; when and where the text was composed; timespace of the poem; its stylistic devices (e.g., metaphors); be ready to explain why the selected poem is meaningful for you”. The supportive materials for students in English provide them an up-to-date perception of Shevchenko in Ukrainian society, in which one can find his “Kobzar” in practically every family (links, hipster, Grabowicz). Interestingly enough the students are eager to share their perception of the texts of Ukrainian classical authors choosing short and often non canonical pieces (e.g., “Sorrowful Nights” by Shevchenko) for analysis. Below is the tentative plan of this section of the syllabus in which the selection of the primary texts is justified by just one criterion – available English or German translation:

Prolegomena

Introduction: before the 18th century and onwards

Ukrainian literary classic “Aeneid” by Ivan Kotliarevs’kyi (1769-1838)

Ukrainian literature in the 19th century and fin de siècle

Reworking of Ukrainian legends and folk tales in the writings of Mykola Gogol’ (1809-1852)

“Kobzar” by Taras Shevchenko (1814-1861)

Close reading of the selected poetry of Taras Shevchenko

Versatility of Ivan Franko (1856-1916)

Close reading of the selected texts by Ivan Franko

Belief in Ukrainian idea and poetic depth: Lesya Ukrainka (1871-1913)

Ukrainian Romeo and Juliet in “Shadows of Forgotten Ancestors” by Mykhailo Kotsiubynsky (1864-1913)

Ukrainian literature of the 20th century

Executed Renaissance: poetry (Pavlo Tychyna) and drama (Mykola Kulish)

Executed Renaissance: prose (M. Khvylyovy, V. Pidmohylnyi)

National literature in Exile

A case study of “The Hunters and the Hunted” by Ivan Bahrianyi (1906-1963)

The secondary literature relies on George Grabowicz and Serhiy Plokhii (links). It is necessary to mention that two following blocks of the syllabus have topics that sometimes overlap with those in the first section.

Ukrainian literature through the lens of women writers

Needless to say that this seminar is especially popular with female studentship. It focuses on the texts of women predecessors in the history of the Ukrainian literature: Marko Vovchok, Ol’ha Kobylans’ka, Lesya Ukrainka, Liudmyla Starytska-Cherniakhivska and also on the literary works of 20th and 21st century women poets, novelists and playwrights: Lina Kostenko, Oksana Zabuzhko, Maria Matios, Sofiya Andrukhovych, Natalka Vorozhbyt. In this block we read and interpret the texts of the classic Ukrainian women writers and modern female authors from the perspective of feminist philosophy, postcolonialism, aging and today’s war of the Russian Federation in Ukraine. Most students are inspired by patriotic spirit of Marko Vovchok and Ol’ha Kobylans’ka whose decision to speak and write in Ukrainian are given choices in spite of the fact that their mother tongues were others. Of course the specific interest is in Kobylans’ka’s writings because of the writer’s deep connection with the German language; yet the development of a “new woman” in her system of characters, modernist technique and the mesmerizing nature depictions of Bukovynian novelist reveal the advanced European figure for the modern reader.

It should be remarked that Leipzig (as well as other German towns and cities) has longtime tradition of organizing literary events with participation of living legends (often international guests) who read in original and translation

(sometimes with the help of professional actors and actresses) their recently published books. Students, faculty and everyone interested have the unique opportunity to meet those celebrities, put questions and sign the books. Such events gather full houses demonstrating the level of intelligence and culture of the country. It is also one of means of popularizing the Ukrainian culture: in October 2022, Oksana Zabuzhko presented her new collection of essays written since the beginning of war “The Longest Book Tour” in Hannover; the next month Kateryna Kalytko read her texts in Leipzig. Both wordsmiths whose writings are on the list of the second seminar illustrate the courage and perseverance of Ukrainian women in person.

Ukrainian women classics of the fin de siècle

An outline of the period: historical, political, social, cultural implications

Ukrainian Jeanne d’Arc in “Maroussia” by Marko Vovchok (1834 - 1907)

Feminism of Ol’ha Kobylans’ka (1863 - 1942)

Close reading of the selected texts by Ol’ha Kobylans’ka

Ukrainian Romeo and Juliet in “The Living Grave: A Ukrainian Legend” by Liudmyla Strytska-Cherniakhivska (1868- 1941)

Belief in Ukrainian idea and poetic depth: Lesya Ukrainka (1871-1913)

Close reading of the selected texts by Lesya Ukrainka

Ukrainian women literature of the 20th century and today

Iryna Vilde (1907-1982) and Emma Andrievska (b. 1931)

Political “dissidence” in poetry of Lina Kostenko (b. 1930)

Intellectual prose of Oksana Zabuzhko (b. 1960)

Bukovyna in “Sweet Darusya” by Maria Matios (b. 1959)

Ivano-Frankivsk in “Der Papierjunge” by Sofiya Andrukhovych (b. 1982)

War Poetry: “Words for War” (anthology)

War Drama: Natalka Vorozhbyt “Pohani dorohy” (Bad Roads)

The references used for this seminar are Solomia Pavlychko, Tamara Hundorova and Oleksandra Wallo ([links](#)).

Ukrainian literature in the context of the World / Western literature

The final block in the series correlates with both *Introduction into Ukrainian literature* and *Ukrainian literature through the lens of women writers*. Usually students who choose this seminar have a prior knowledge of the texts of modern Ukrainian wordsmiths because a number of novels by Zhadan, Andrukhovych,

Tschech and others are available in German and English translations. This section is twofold and centers on comparative analysis of the prose, drama and poetry of traditional Ukrainian authors with their Western counterparts as well as on the close reading of the texts of modern Ukrainian writers from the period of Ukraine's Independence: Serhiy Zhadan, Maria Matios, Oksana Zabuzhko, Yuriy Andrukhovych, and others. Since there are lacunas in the history of Ukrainian literature of the 20th century, as the heritage of the sixtiers and the eightiers these works are covered in the routine run of the seminars or offered to students as forms of self-study or term papers.

Zhadan is a frequent visitor in Germany. Berlin festival. Andrukhovych is always welcome in Leipzig. Prokhas'ko

World context of the fin de siècle

An outline of the period: historical, political, social, cultural implications

Aspects of the comic in the texts by Ivan Nechuy-Levytskyi and Mark Twain: modern reverberations in the series directed by Natalka Vorozhbyt

Neoromanticism in the texts of Ol'ha Kobylans'ka and Edith Wharton

Temporal dimensions and rhythmical patterns in poetry of Lesya Ukrainka and Emily Dickinson

Ukrainian literature in the context of the Western literature of today

Rock singer Serhiy Zhadan: a close reading of "Voroshilovgrad" or "Die Erfindung des Jazz im Donbass" (the German translation)

Free Ukraine in the words of Serhiy Zhadan: a close reading of poetry

Postmodern manifest of Yuri Andrukhovych

Close reading of the selected texts by Yuri Andrukhovych

Intellectual prose of Oksana Zabuzhko (b. 1960)

The Stanislav phenomenon: close reading of the selected texts by Taras Prokhas'ko (b. 1968)

Bukovyna in "Sweet Darusya" by Maria Matios (b. 1959)

Modern Ukrainian Drama: Oleksander Irvanets, Les' Poderev'yanskyi, Pavlo Arie, Natalka Vorozhbyt

Modern Ukrainian Poetry: Words for War (anthology)

REFERENCES

Podiumsdiskussion mit geflüchteten Wissenschaftler:innen aus der Ukraine: Retrieved October 12, 2022 from <https://www.gkr.uni-leipzig.de/veranstaltungsdetail/artikel/podiumsdiskussion-mit-gefluechteten-wissenschaftlerinnen-aus-der-ukraine-2022-06-30>

Gastprofessorinnenprogramm Sachsen: Retrieved October 12, 2022 from <https://www.lrk-sachsen.de/programme/>

Taras Shevchenko as a hipster, rockstar, biker, revolutionary, and even a selfie lover:
Retrieved October 12, 2022 from <https://youtu.be/sMGbkjB1VSE>

Grabowicz, George G. *Taras Shevchenko: The Making of the National Poet*. Retrieved October 12, 2022 from <https://journals.openedition.org/res/398>

Grabowicz, George G. (1981). *Toward a History of Ukrainian Literature*. Harvard.

Hundorova, Tamara (2019). *The Post-Chornobyl Library: Ukrainian Postmodernism of the 1990s*. Modern Language Association; Harvard University; Ukrainian Research Institute.

Pavlychko, Solomea (1996). 'Modernism vs. Populism in Fin de Siècle Ukrainian Literature'. *Engendering Slavic Literatures*. Pamela Chester and Sibelan Forrester, eds. Indianapolis.

Ploky, Sehi (2016). *The Gates of Europe: A History of Ukraine*. New York: Basic Books.

»Die längste Buchtour«: Plötzliches Exil durch den Angriffskrieg auf die Ukraine:
<https://www.literarischersalon.de/2022/08/25/die-laengste-buchtour/>

Wallo, O. (2019). *Ukrainian Women Writers and the National Imaginary: From the Collapse of the USSR to the Euromaidan*. Toronto: University of Toronto Press.

Andryczyk, M. (2012). *The Intellectual as Hero in 1990s Ukrainian Fiction*. Toronto: University of Toronto Press.

*Дата надходження статті до редакції: 01.10.2022.
Прийнято до друку: 25.10.2022*

Наукове видання

STUDIA PHILOLOGICA

ФІЛОЛОГІЧНІ СТУДІЇ

Збірник наукових праць

Випуск 18-19

Науково-методичний центр видавничої діяльності
Київського університету імені Бориса Грінченка

Макетування – Колесник О.С.

Коректор – Радван Д.В.

Підписано до друку 14.12.2021р.

Формат 60x84/8.2 Ум. друк. арк. 13,96. Наклад 100 пр.

Київський університет імені Бориса Грінченка,

вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2, м. Київ, 04053

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи серія ДК No 4013 від 17.03.2011 р.

Контент збірника наукових праць ліцензується
відповідно до Creative Commons Attribution 4.0
International License.

